

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון GNU Free Doc. License
- כל הזכויות שמורות (c) ל הרב יעקב שולביץ שליט"א

חברותא - הוריות

בלי הערות

הרב יעקב שולביץ שליט"א

• [פרק ראשון - הורו בית דין](#) • [פרק שני - הורה כהן משיח](#) • [פרק שלישי - כהן משיח](#)

פרק ראשון - הורו בית דין

דברי פתיחה למסכת

הוריות ב. ב. ג. ג. ד. ד. ה. ה. ו. ו.:

פרק שני - הורה כהן משיח

ו. ו. ז. ז. ח. ח. ט. ט.:

פרק שלישי - כהן משיח

י. י. יא. יא. יב. יב. יג. יג. יד. יד.:

פרק ראשון - הורו בית דין

דברי פתיחה למסכת הוריות

שלש פרשיות נכתבו בתורה בענין קרבן חטאת. שתיים מהן עוסקות ב"חטאת קבועה", ששויים בה העני והעשיר, והאחת עוסקת בקרבן "חטאת עולה ויורד" [שהעשיר מביא קרבן בהמה, העני תורים או בני יונה, והדל ביותר מביא קרבן מנחה].

שתי הפרשיות של חטאת קבועה הן :

האחת, בפרשת ויקרא, בה נכתבו דיני חטאת שבאה על חטא בשגגה, ואשר אם היה נעשה בזדון היה חייב עליו כרת, חוץ מחטא עבודה זרה.

והשניה, בפרשת שלח, בה מתבאר דין קרבן חטאת על חטא עבודה זרה בשוגג.

ובשתי פרשיות אלו גם מתבאר, שאם חטא רוב הציבור מחמת הוראה בטעות שהורו בית דין הגדול אין מביא כל יחיד קרבן חטאת, כי אם מביאים קרבן ציבור, הנקרא פר העלם דבר, ומתכפרים בו. אך יש חילוק בין שאר המצוות לעבודה זרה. בשאר המצוות מביאים פר לחטאת בלבד, ואילו בעבודה זרה מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת!

מתניתין:

דף ב - א

א. **הורו בית הדין הגדול (1) הוראה בטעות**, לפי ששגגו, והורו בטעות שמותר **לעבור על פרט אחד**, מתוך **אחת מכל מצות האמורות בתורה**. וכגון, באיסור אכילת חלב בהמה, אם אירע שטעו בית הדין הגדול, וסברו שסוג מסויים של חלב בהמה דינו הוא כשומן ולא כדין חלב, והורו שהוא מותר באכילה, בעוד שלפי האמת הוא חלב, ואסור באכילה, ועונשו כרת, למי שאוכלו במזיד.

והלך היחיד, ועשה מעשה לפי הוראתם של בית הדין, והרי הוא **שוגג**, היות שעשה את העבירה משום שהסתמך **על פיהם** של הסנהדרין, הרי הוא פטור מלהביא קרבן חטאת יחיד על שגגתו.

ופטור זה הוא, **בין שעשו** בית הדין עצמם מעשה על פי טעותם, **ועשה** גם אותו יחיד **עמהן**, כגון שאכל יחד עמהם את החלב הזה. **בין שעשו** הם תחילה לפי הוראתם המוטעית, **ועשה** היחיד **אחריהן**. (2) **בין שלא עשו** כלל בית דין על פי טעותם, **ועשה** היחיד לבדו בכל האופנים הללו, הרי הוא **פטור** מלהביא קרבן חטאת, **מפני** ששגגתו היתה משום **שתלה בבית דין**. וכל העושה מעשה עבירה משום שסמך על הוראת בית דין, הרי הוא פטור מחטאת.

ב. **הורו בית דין** הוראה בטעות, **וידע אחד מהן** [מהדיינים], (3) **שטעו** חבריו בהוראתם. **או** שהכיר באותה טעות **תלמיד והוא ראוי להוראה**.

אך אותו הדיין [שידע מהטעות של הסנהדרין], או אותו התלמיד הראוי להוראה, טעה טעות אחרת, שסבר כי יש מצוה לשמוע לדברי חכמים בדבר עבירה, אפילו אם הוא עצמו יודע שהם טועים, **והלך ועשה מעשה על פיהן**, הרי זה חייב קרבן חטאת של יחיד. זאת, משום שאין טעותו משום שהסתמך על הוראה שהורו בית דין, אלא שטעותו היא בכך שטעה לחשוב שצריך לשמוע בקולם לעבור עבירה אפילו אם הוא מכיר בטעותם.

וגם חיובו של הדיין הזה, הוא **בין שעשו** בית דין מעשה **ועשה** הוא **עמהן**. **בין שעשו ועשה אחריהן**. **בין שלא עשו** הם **ועשה** הוא -

הרי זה חייב חטאת, **מפני שלא תלה בבית דין**, שהרי הוא יודע שהוראתם טעות היא, אלא שטעה בכך שחשב שבכל זאת יש מצוה לשמוע לדבריהם.

ג. **זה הכלל - התולה בעצמו**, שהטעות היא שלו, **חייב** עליה חטאת.

והתולה בבית דין, שטעותו נובעת מהוראתו - **פטור** מחטאת.

וכיון שתלה בבית דין, הרי הוא נכלל עם הציבור העושים בהוראת בית דין, ומצטרף לחייבם פר העלם דבר [שחיובו הוא רק אם עשו רוב הציבור על פי הטעות של בית דין].

גמרא:

מביאה הגמרא מחלוקת בין שמואל לרב דימי, כיצד היא ההוראה של בית דין המחייבת להביא פר העלם דבר, ופוטרת את כל יחיד ויחיד מקרבן חטאת:

אמר שמואל: לעולם אין בית דין חייבין להביא פר העלם דבר על הוראה שהורו בטעות, ועשו רוב הקהל על פיהם, **עד שיאמרו להם** בית דין לציבור: **מותרים אתם!** אבל, אם יפסקו את הוראתם כפסק הלכה בלבד, מבלי שיאמרו להם "מותרין אתם", אינם חייבים בפר העלם דבר, כי עדיין לא נגמרה ההוראה שלהם.

וכן היחיד שעשה על פי הוראתם, אינו פטור מחטאת יחיד אלא אם אמרו בית דין "מותרים אתם". כי אם לא אמרו "מותרים אתם", לא נחשב היחיד שעושה על פיהם, כתולה בהוראתם. (4)

אבל, אין צורך שיאמרו "מותרין אתם לעשות".

רב דימי מנהרדעא אמר : אין בית דין חייבים קרבן העלם דבר על הוראתם אפילו אם אמרו "מותרין אתם", **עד שיאמרו להם : מותרין אתם לעשות!**

מאי טעמא? מדוע צריך שתהא הוראה למעשה, כדי לחייבם בקרבן העלם דבר, ולא מספיקה עצם הוראתם? - **לפי שלא נגמרה הוראה** עד שיאמרו "מותרין אתם לעשות". (5)

אמר אביי : אף **אנן נמי תנינא** כרב דימי, שלא נגמרה הוראה עד שיאמרו מותרין אתם לעשות.

שהרי שנינו לגבי דיין שהוא "זקן ממרא", שנחלק על בית דין שבמקומו, והורה אחרת מהם, שהוא והחולקים עליו עולים לירושלים, ובאים לבית הדין הגדול. ואם פוסקים בית הדין הגדול שהוא טועה, ובכל זאת הוא ממשיך להמרות את דבריהם ולהורות לפי טעותו, הרי הוא חייב מיתה. אך אינו חייב מיתה עד שתהיה הוראתו לעשות מעשה.

וכך שנינו במסכת סנהדרין [פו ב]: אם **חזר** ה"זקן ממרא" מירושלים **לעירו**, ונשאר בהמראתו, אך לא הורה לעשות כדבריו, אלא רק **שנה ולימד כדרך שלימד** מקודם, הרי הוא **פטור** ממיתה. אבל אם **הורה לעשות** כהוראתו המוטעית, הרי הוא **חייב** מיתה, כדין זקן ממרא.

ומוכח מכאן שאין חיוב על הוראה אלא אם נגמרה הוראתו דהיינו, שהורה לעשות מעשה.

אמר רבי אבא : אף **אנן נמי תנינא** כדברי רב דימי, שרק הוראה לעשות מעשה היא הגורמת לחייב או לפטור מקרבן, לפי שכך שנינו במשנה במסכת יבמות [פו ב]:

אם בא עד אחד, והעיד שמת בעלה של אשה, וקבלו בית הדין את עדותו, ופסקו שהיא מותרת, ולפיכך **הורו לה בית דין להנשא**, אך היא לא עשתה כדבריהם, דהיינו שלא נישאה, אלא **הלכה וקלקלה** בזנות, ולאחר מכן בא בעלה, הרי היא **חייבת בקרבן** חטאת. ואף שבהוראת ההיתר להנשא נכללה גם הוראה שהיא אינה נחשבת לאשת איש, בכל זאת, היא אינה נפטרת מקרבן על חטאה כמי שתולה את מעשיו בבית דין, **שהרי לא התירו לה לזנות, אלא רק הורו לה היתר להנשא.**

וממה שנקט התנא "הורו לה בית דין להנשא", ולא אמר "התירוה", מוכח, שאין הוראת בית דין נחשבת הוראה גמורה, עד שיורו לעשות! (6) **אמר רבינא: אף אנן נמי תנינא** כדברי רב דימי, שהוראת בית דין נחשבת הוראה דוקא כשהורו הבית דין לעשות כהוראתם. דקתני במשנתנו: **הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה** והלך היחיד וכו', פטור. ומדקתני הורו בית דין "לעבור", ולא קתני "הורו בית דין" גרידא, מוכח שאין הוראתם חשובה הוראה גמורה עד שיאמרו מותרים אתם לעשות.

ומסקנת הגמרא: אכן, ראיות אלו ראיות מוכיחות הן, **ותו לא מידי!** אין מה להשיב על ראיות אלו.

והלכה כרב דימי, שאין בית דין חייבין בפר העלם דבר, עד שיאמרו מותרין אתם לעשות.

איכא דאמרי: לא כך נחלקו שמואל ורב דימי מנהרדעא, אלא להיפך, וכך יש לשנות את מחלוקתם:

אמר שמואל: אין בית דין חייבין בפר העלם דבר עד שיאמרו להם לציבור: **מותרין אתם לעשות** כהוראה זו שהורינו! אבל אם אמרו "מותרין אתם", ולא אמרו "לעשות", אין זו הוראה גמורה, ואינם חייבין בפר העלם דבר.

רב דימי מנהרדעא אמר: אפילו אם אמרו בית דין "מותרין אתם" בלבד, **נגמרה הוראה**, וחייבין בית הדין להביא פר העלם דבר.

ולפי הלשון הזאת, הרי כל אותן המשניות שהביאו אביי ושאר האמוראים לעיל כסייעתא לרב דימי, מהוות עתה קושיא על דבריו. ולפיכך, אין לשנות בדברי אביי ושאר האמוראים "אף אנן נמי תנינא", אלא יש לשנותם בלשון תימה. וכך נשנו דבריהם:

אמר אביי לרב דימי: והא לא תנן הכי כדבריך, דתנן: **חזר** הזקן ממרא מירושלים **לעירו** ונשאר בהמראתו, אך לא הורה לעשות כדבריו אלא רק **שנה ולימד כדרך שלימד** קודם, הרי הוא **פטור** ממיתה. אבל אם **הורה לעשות** כהוראתו המוטעית, הרי הוא **חייב** מיתה כדין זקן ממרא! ומוכח שאין חיוב על הוראה אלא אם נגמרה הוראתו לעשות מעשה, ודלא כדרב דימי, המחייב הוראה גם בלא שהורו לעשות.

וכן **אמר רבי אבא: והא לא תנן הכי** כדברי רב דימי, שהרי שנינו גבי עדות אשה שמת בעלה, שאם **הורו לה בית דין להנשא** על פי עדות עד אחד, והיא לא נשאה אלא **הלכה וקלקלה** בזנות, ולאחר מכן בא בעלה, **חייבת בקרבן** חטאת, **שלא התירו לה אלא להנשא!**

ומכך שנקט התנא בלשונו הורו לה בית דין "להנשא", ולא נקט התירוה בלבד, מוכח שאין הוראתם נחשבת הוראה עד שיורו לעשות, אבל התירוה לבד אינה הוראה, ודלא כרב דימי.

וכן אמר רבינא: והא לא תנן הכי! דקתני במשנתנו **הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה** והלך היחיד וכו' פטור. ומדקתני הורו בית דין לעבור, ולא קתני הורו בית דין גרידא, מוכח שאין הוראתם נחשבת הוראה גמורה עד שיאמרו מותרין אתם לעשות.

ומסקינן: **תו לא מידי**. אכן, אין מה להשיב על הוכחות אלו.

שנינו במשנתנו: הורו בית דין לעבור וכו' **והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם** כו', פטור.

ודנה הגמרא: **וניתני** רק "והלך היחיד **ועשה על פיהם**, פטור".

תיבת "שוגג", **למה לי** לתנא לשנותה? והרי ודאי אם עשה היחיד על פי בית דין, שוגג הוא בכך?!

אמר רבא: משנתנו באה להשמיענו שיש שני אופנים שעבר היחיד על דבר איסור, ומכל מקום פטור מקרבן חטאת. האחד, כשעשה ועבר על פי הוראת הבית דין ממש. והשני, כשהצטרף למעשהו גם שגגת עצמו [כפי שיבואר]:

והיינו, בייתור של המילה "שוגג", באה משנתנו **לאתויי**, להביא ולומר, שאפילו באופן שהורו בית דין **שחלב מותר**, ואכל היחיד את החלב לא משום שהורו בו בית דין היתר, אלא משום מקרה, שטעה ונתחלף לו **חלב** [שהתירו בית דין] **בשומן, ואכלו**, שאכילת אותו החלב היתה בשגגת עצמו, שלא עשה כן מחמת שהורו הבית דין היתר בדבר, אלא משום שסבר ששומן הוא אוכל, ומכל מקום, הרי הוא **פטור** מקרבן חטאת. לפי שגם אם הוא היה יודע שחלב הוא אוכל, לא היה נמנע מלאוכלו, מחמת הוראת הבית דין שהתירוהו לחלב זה, וזה השמיענו התנא בתיבת "שוגג".

ובמה ששנינו במשנתנו "ועשה **על פיהם**", בא התנא ללמדנו את הדין הראשון, שכאשר עשה היחיד **על פיהם ממש**, כגון שהורו שחלב זה מותר, וידע שהוא חלב, ואכלו, כיון שלא נצטרף במעשהו שגגת עצמו, הרי הוא פטור, משום שתלה בהוראת בית דין.

ואיכא דאמרי, אמר רבא: יש לדקדק מיתור המילה תיבת "שוגג" להיפך:

דוקא אם היה **שוגג על פיהם** בלבד, הוא **דפטור**. אבל אם היה שוגג שלא על פיהם, כגון **שנתחלף לו חלב בשומן, ואכלו, חייב** קרבן חטאת, משום שאינו תולה עצמו בבית דין.

מילתא דפשיטא ליה לרבא [הורו בית דין שחלב מותר, והתחלף לו חלב בשומן, שלפי הלשון הראשון פשוט לו לרבא שפטור, ולפי הלשון השני פשוט לו לרבא שחייב], **קמיבעיא ליה לרמי בר חמא**.

דבעי רמי בר חמא: הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו - מהו?

ומביאה עתה הגמרא שוב את שתי הלשונות אליבא דרבא:

לשון ראשון:

אמר רבא: תא שמע, ממשנתנו, ששנינו בה: הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם כו'.

ויש לדייק, "שוגג", **על פיהם, למה לי?** מדוע הוצרך התנא להוסיף את המילה "שוגג", והרי כיון שעשה על פיהם, ודאי שוגג הוא.

אלא, **לאו**, האם לא, בהכרח, התכוון התנא **לאתויי**, להביא ולומר, שאפילו אכל משום שהוא שוגג, ולא משום שסמך על הוראת בית הדין, וכגון **שהורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו, הרי הוא פטור**.

אך דוחה הגמרא: **דלמא** כוונת התנא להשמיענו להיפך, שדוקא כשהוא **שוגג רק על פיהם, הוא דפטור**. אבל אם **נתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב**, היות ואינו נחשב כתולה בבית דין.

וללשון הזה, בא רבא להוכיח ממשנתנו שאם נתחלף לו חלב בשומן, ואכלו, פטור. וכמו שאמר לעיל בלשון הראשון, ונדחית ראייתו.

ומביאה הגמרא את הלשון השני לפי רבא, שהיא להיפך:

איכא דאמרי, אמר רבא להוכיח ממשנתנו להיפך, שחייב:

תא שמע, הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם.

ומדייק רבא: **מאי לאו**, דווקא **שוגג על פיהם הוא דפטור**. אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו, חייב.

אך דוחה הגמרא: **דלמא** כוונת המשנה היא לומר, שיחיד העושה בהוראת בית דין פטור בכל ענין: **או** כשהוא **שוגג**, שנתחלף לו חלב בשומן, **או** כשידע שזה חלב ואכלו **על פיהם**, משום שהורו בית דין היתר בדבר.

ועתה אומרת הגמרא, שנידון זה, האם חייב או פטור כשהצטרפה שגגת עצמו להוראת בית דין, הוא תלוי **בפלוגתא** של אמוראים.

וכך שנינו: **הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו: רב אמר פטור, ורבי יוחנן אמר חייב (7)**.

מיתיבי לרבי יוחנן, המחייב, מהא דתניא בברייתא:

כתיב גבי קרבן חטאת [ויקרא ד]: "אם נפש אחת תחטא בשגגה **מעם הארץ בעשותה** אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה, ואשם".

מכך שאמר הכתוב "מעם הארץ", דרשינן "מעם", ולא כל עם הארץ! **פרט למומר**, שאינו מביא קרבן על שגגתו.

רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון: אין למדין דין זה אלא מכאן: **הרי הוא הכתוב אומר** שם בפרשת חטאת "אשר לא תעשנה בשגגה, ואשם", וסמיק ליה קרא "או הודע אליו חטאתו אשר חטא. והביא אשמו".

ומשמע, דוקא במקום שאני קורא בו "אשר לא תעשנה" - שלא היה חוטא אם היה יודע שהוא דבר האסור, ומה שחטא הוא משום ששגג, שלא ידע שהוא איסור, אזי הוא מביא קרבן חטאת על חטאתו. אבל, באופן שאפילו אם היה יודע שזה דבר איסור גם אז לא היה פורש, כמו מומר, אז הוא אינו מביא קרבן.

לפי שכך הוא הכלל: **השב מידיעתו**, שאם היה יודע, היה שב ופורש מלחטוא, **מביא קרבן על שגגתו**. אבל היכא שלא שב מידיעתו, שגם אילו היה יודע שאיסור הוא, גם אז הוא לא היה שב ופורש הימנו, **אינו מביא קרבן על שגגתו! ואם איתא** כדברי רבי יוחנן, שבמקום אשר מצטרפת הוראת בית דין עם שגגתו חייב חטאת, תיקשי, **הא** בכהאי גוונא **לא שב מידיעתו הוא!** שהרי אפילו אם היה יודע שהוא חלב, גם אז הוא לא היה פורש הימנו, כיון שהורו בית דין שחלב מותר (8)!! **אמר רב פפא: קסבר רבי יוחנן**, כי גם כשהתחלף לו, נחשב "שב מידיעתו". **כיון דכי**, אילו היה **מתידע**, נודע להם **לבי דינא** שטעו בהוראה זו, **הדרי בהו**, היו חוזרים בהם והיו אומרים שחלב

אסור, ואזי הוא נמי הוה הדר ביה, והיה פורש מחלב זה, אם כן, שפיר "שב מידיעתו" קרינן ביה, וחייב חטאת על שגגתו שהתחלף לו, כיון שלא תלה לגמרי בבית דין. (א8)

אמר רבא: מודה רב, אף על גב שלדעתו אותו יחיד שהצטרפה הוראת בית דין עם שגגת עצמו אין דינו כיחיד החוטא בשגגה, ופטור מלהביא חטאת, מכל מקום, מודה הוא שאינו משלים לרוב ציבור.

דהיינו, אין בית דין מביאין פר העלם דבר אלא אם חטאו רוב הציבור על פי הוראתם, ואם רק מחצה מן הציבור עשו על פי בית דין, ויחד עם אותו יחיד יש רוב ציבור, אין הוא מצטרף למחצית הציבור להשלימו לרוב, להחשב שרוב הציבור שגגו על פי הוראת בית דין (9).

מאי טעמא? - אמר קרא, לגבי פר העלם דבר, "בשגגה". ודרשינן, שאין מביאין פר העלם דבר עד שיהיו כולן חוטאין בשגגה אחת, שתהא שגגת כולם שווה, ואילו כאן אותו יחיד הרי שגג גם בשגגה אחרת, שסבור היה ששומן הוא אוכל. (10)

שנינו בתחילת משנתנו: **בין שעשו ועשה עמהן,** בין שעשה אחריהן, ובין שעשה הוא בלבד, הרי זה פטור מחטאת יחיד.

ודנה הגמרא: **למה ליה למיתנא כל הני,** את כל שלשה האופנים?

בשלמא רישא, שפיר שנינו בה שבכל האופנים הללו פטור, משום שכך היא דרך המשניות, "לא זו, אף זו" קתני, דהיינו, לא מיבעיא האופן הראשון, כגון שעשה עמהם, שנחשב ודאי תולה בבית דין, ופשיטא שהוא פטור, אלא אף באופן השני, כגון שעשה אחריהם, גם בזה נחשב כתולה בבית דין, ופטור. ומוסיפה המשנה להשמיענו אפילו באופן השלישי, שאין פטורו דוקא באופן שעשה עמהם או אחריהם, אלא אף אם לא עשו בית דין כלל ועשה הוא לבדו על פיהם, בכל זאת נחשב גם הוא כתולה בבית דין, ופטור.

אלא סיפא, דאשמועינן לחיובא, ששנינו "הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו", ושבה המשנה לשנות בה את שלשת האופנים הללו שבכולם חייב משום דלא הוי תולה בבית דין, לכאורה תיקשי, הרי איפכא מבעי ליה למיתנא: הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו וכו' והלך ועשה על פיהם, בין שלא עשו ועשה, חייב, שאינו תולה עצמו כל כך בבית דין, ואפילו עשו ועשה אחריהם, שנחשב יותר כתולה בבית דין, מכל מקום חייב. ואפילו עשה עמהם גם כן חייב!?

דף ב - ב

ומתרצת הגמרא: **זו ואין צריך לומר זו, קתני.**

וכך הוא ביאור הסיפא במשנה: אם ידע אחד מהדיינים או אחד מהתלמידים שטעו בית הדין, ועשה עמהם, חייב חטאת יחיד. ואין צריך לומר אם עשה אחריהם, שאינו תולה לגמרי בבית דין, שחייב חטאת יחיד. ואין צריך לומר שאם עשה לבדו, שחייב, כי אינו תולה כלל בבית דין.

שנינו במשנתנו: הורו בית דין **וידע אחד מהם שטעו, או תלמיד וראוי להוראה,** ועשה על פיהם חייב.

ומקשה הגמרא: **תרתני**, שני האופנים (1), של דיין היודע, ותלמיד היודע, **למה לי** לשנות את שניהם במשנה? והרי כיון ששנינו במשנה שאם ידע אחד מהדיינים שטעו ועשה על פיהם, הוא חייב חטאת יחיד משום שהוא אינו תולה את מעשהו בבית דין [שהרי הוא יודע את הדין], הרי ממילא גם נדע, שתלמיד הראוי להוראה ויודע שטעו, שהוא חייב חטאת יחיד, כי גם הוא אינו תולה את חטאו בבית דין! ומתרצת הגמרא: **אמר רבא, איצטריך** לשנות את הדין בשניהם:

כי אילו שנינו במשנה רק "ידע אחד מהדיינים", **סלקא דעתך אמינא, הני מילי**, הטעם שהוא אינו נחשב תולה בבית דין, משום שהוא **גמיר וסביר**, שגם למד, וגם מבין מסברת עצמו. **אבל** תלמיד הראוי להוראה, שהוא **גמיר, ולא סביר, לא** יהא הדין כן, כי מאחר שהוא "לא סביר", יכול הוא לתלות מעשהו בהוראת בית דין, כיון שאין ידיעתו מספקת להכריע כנגד הוראת בית דין.

לכך הוצרכה המשנה להשמיענו, שגם גמיר ולא סביר אינו נפטר מדין תולה בבית דין, אלא חייב חטאת יחיד!

אמר ליה אביי לרבא: היאך אמרת שמדובר במשנה בתלמיד שהוא גמיר ולא סביר? והרי פשטות לשון המשנה, שהגדירה את התלמיד הזה כמי שהוא "ראוי להוראה"

תלמיד שהוא **גמיר וסביר, משמע!**

אמר ליה רבא: אכן, ממשמעות הלשון של המשנה "ראוי להוראה" גרידא, אי אפשר ללמוד כמו שאמרתי, שבאה המשנה לחייב חטאת יחיד, בתלמיד שהוא רק גמיר ולא סביר.

אלא, **אנא, הכי קאמינא**: אפשר ללמוד זאת ממה שהוסיפה המשנה בתלמיד, ונקטה שהוא "ראוי להוראה".

כי לכאורה תיבות אלו מיותרות הן, וכפי שיבואר, ובהכרח שהן באו ללמד, שאפילו תלמיד שהוא רק גמיר ולא סביר, חייב חטאת יחיד.

וכך היא ההוכחה שלי:

אי מההיא, ממה שאמרה המשנה "ידע אחד מהדיינים שטעו" בלבד, לא הייתי לומד משם לחייב גם תלמיד שהוא גמיר ולא סביר. **כי הוה אמינא**, הייתי אומר **הני מילי** שאינו נחשב תולה בבית דין, היינו דוקא תלמיד שהוא **גמיר וסביר**. אבל מי שהוא **גמיר ולא סביר**, או סביר ולא גמיר, **לא**. דהיינו, הייתי סבור שאינו חייב, אלא הוא נחשב כתולה בבית דין, ופטור.

לפיכך **תנא** נמי "תלמיד שהוא **ראוי להוראה**", להשמיענו **ממשנה יתירה** [בהוספת "תלמיד הראוי להוראה" בנוסף לידע אחד מהדיינים], כי **אפילו** תלמיד שהוא **גמיר ולא סביר**, או **סביר ולא גמיר**, גם הוא חייב בחטאת יחיד, ואינו נחשב כתולה בבית דין (2). [אם כי נשארתי ההגדרה ש"תלמיד הראוי להוראה" כשלעצמו, הוא גמיר וסביר.

אך היתור שלו במשנה בא ללמד גם על גמיר ולא סביר, או סביר ולא גמיר].

שנינו במשנתנו: "תלמיד **וראוי להוראה**" כו'.

כגון מאן נקרא "ראוי להוראה"?

אמר רבא: כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, שהיו יושבים לפני חכמים, והם היו ראויין להוראה. כמו שאמרו במסכת סנהדרין [יז ב] "דנים לפני חכמים: שמעון בן עזאי, ושמעון בן זומא".

אמר ליה אביי: היאך אמרת שבמשנה מדובר בכאלו חכמים? והלא חכם **כי האי גוונא, מזיד הוא!** שהרי ודאי לו שטעו בית דין, ואם אף על פי כן עשה, הרי שבמזיד עשה, כי אנשים גדולים כאלו אינם יכולים לתלות שגגתם בשום בית דין, והיאך יתחייב על כך קרבן חטאת (3).

אמר ליה רבא לאביי: **ולטעמיך**, שאמרת מזיד הוא, כיצד תבאר את **הא דתניא**: כתיב בפרשת קרבן חטאת יחיד [ויקרא ד] "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם", ודרשינן מלשון הכתוב **"בעשותה אחת"**, ולא כתוב "תחטא, ועשתה אחת", שבא הכתוב ללמדך, שאפילו אם הורו בית דין הוראה בטעות לעבור על אחת מהמצוות, והלך אחד ועשה מעשה כפי הוראתם, אך לא מפני שסמך עליהם, אלא היה **"יחיד העושה מפי עצמו"**, הרי הוא **חייב** קרבן חטאת יחיד. כי רק מי ששגג **בהוראת בית דין** הרי הוא **פטור** מקרבן.

כיצד נחשב "יחיד העושה מפי עצמו"?

הורו בית דין שחלב מותר, ונודע לאחד מהם מהדיינים שטעו, או שהיה תלמיד יושב לפניהם וראוי להוראה, כגון שמעון בן עזאי, יכול יהא אותו דיין או תלמיד העושה מעשה על פיהם, פטור מקרבן? תלמוד לומר "בעשותה אחת"

יחיד העושה על פי עצמו חייב קרבן! ורק העושה בהוראת בית דין, משום שלא ידע בטעותם, פטור!

ומוכח, שגם בתלמיד כגון שמעון בן עזאי, שייך שיהיה שוגג, ויתחייב בחטאת (4).

אלא, היכי משכחת לה, באיזה אופן אתה, אביי, יכול למצוא את האפשרות שעל פי עצמו יתחייב חטאת, והרי מזיד הוא, בהכרח, כגון דבאמת ידע דאסור, ואולם קא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים. שהיה סבור שלעולם יש מצוה לשמוע לדברי חכמים, ואפילו במקום שהוא עצמו יודע שהם טעו בהוראתם. ובטעות שכזו, גם שמעון בן עזאי נחשב שוגג.

ואם כן, לדידי נמי, שביארתי ש"הראוי להוראה" במשנתנו הוא כגון שמעון בן עזאי, אעמיד באותו האופן, שהם נחשבים שוגגין כגון דטעו (5) במצוה לשמוע דברי חכמים (6). שנינו במשנתנו: "זה הכלל: התולה בעצמו, חייב".

והוינן בה: "זה הכלל", שהוא לשון ריבוי, לאיתויי מאי? מה הוא בא לרבות? ומבאר הגמרא: לאיתויי את מי שעבר ואכל חלב לאחר שהורו בית דין שחלב מותר, אבל הוא מבעט בהוראה, שהוא רגיל שלא להתייחס ושלא לעשות כפי הוראות בית דין. ולכן, גם הוא נחשב כמי שעשה על פי עצמו, וחייב להביא קרבן חטאת, ככל יחיד שחטא בשגגה (7).

וזה שנינו "זה הכלל" לגבי התולה בבית דין שהוא פטור, הוא לאיתויי, שאף אם הורו בית דין להתיר אחת מכל המצוות, וידעו לאחר מכן שטעו, וכבר חזרו בהן מהוראתם, ורק אחר כך עבר היחיד ועשה על פיהם, נחשב כתולה בבית דין, ופטור, כי לא ידע שחזרו בהם. (8)

ותמהה הגמרא: הא דין זה, בהדיא קתני לה במשנה לקמן [ג ב]!! ומבאר הגמרא: כך היא דרך התנא, שהוא תני כללא "זה הכלל", והדר, ולאחר מכן, הוא חוזר ומפרש את הדין, במשנה הבאה.

אמר רב יהודה אמר שמואל, מה ששנינו במשנתנו שיחיד אשר עשה על פי הוראת בית דין, אף על פי שאין בית דין מביאין עליו פר העלם דבר, מכל מקום הוא עצמו פטור מקרבן, **זו דברי רבי יהודה**.

אבל חכמים אומרים, יחיד שעשה בהוראת בית דין, חייב להביא קרבן
חטאת! (9)

ומבארת הגמרא: **מאי רבי יהודה?** היכן מצינו שכך היא שיטת רבי יהודה?

דתניא: נאמר בפרשת קרבן חטאת **"אם נפש אחת תחטא בשגגה, בעשותה"**.
ולכאורה די היה לכתוב **"אם תחטא בשגגה"**.

ולפיכך דרשינן כאילו נכתב **"נפש תחטא"**, **"אחת תחטא"**, **"בעשותה תחטא"**, **והרי אלו ג' מעוטין**.

ומאחד המיעוטים דרשינן: דוקא **העושה מפי עצמו חייב**. אבל העושה **בהוראת בית דין פטור**. ולקמן תפרש הגמרא מנין לנו שברייתא זו, דברי רבי יהודה היא.

וממשיכה הגמרא ומבארת: **מאי רבנן?**

דתניא, שנינו בתורת כהנים, על הכתוב **"בעשותה"**, ברייתא המחולקת לשני חלקים:
האחד עוסק במיעוט שחטאו והשני ברוב ישראל שחטאו. וכך שנינו:

יכול דווקא יחיד שעשה ועבר על חטא בשגגה חייב חטאת, אבל שנים [או כמה אנשים] שחטאו יחד באותה שגגה, יהיו פטורין? תלמוד לומר **"מעם הארץ"**. מלמד הכתוב שאפילו כמה אנשים שעברו יחד באותה השגגה חייבין כל אחד להביא קרבן חטאת יחיד על שגגתו.

וממשיכה הברייתא בתורת כהנים ואומרת:

עדיין אני אומר, כי רק **מיעוט קהל שחטאו** יחד באותה שגגה **חייבין** בחטאת יחיד, משום **שאין בית דין מביאין על ידיהם** של מיעוט הציבור **פר העלם דבר**.

אבל **רוב קהל שחטאו** [ולקמן יבואר כיצד שגגו וחטאו], **יהו פטורין** מקרבן חטאת יחיד, **שהרי בית דין מביאין על ידיהן** של רוב הציבור **פר העלם דבר**.

תלמוד לומר "מעם הארץ" - אפילו רובו, ואפילו כולו!

ודנה הגמרא: **במאי**, באיזה אופן של שגגה מדברת הברייתא הזאת העוסקת במיעוט ורוב.

אילימא, אם נאמר שכל הברייתא הזאת, בשני חלקיה, במיעוט וברוב, עוסקת באופן שלא היתה הוראת בית דין, אלא עברו הקהל ועשו **בשגגת מעשה**, כגון שהתחלף לכל אחד ואחד מהציבור חלב בשומן, ואכלו בשוגג, ולא היה זה כלל בהוראת בית דין, ובאה הברייתא לחדש מכח הלימוד מהפסוק, שלא רק אם שגג אדם יחיד הוא מביא חטאת, אלא אפילו אם כמה אנשים חטאו באותה שגגה, או אפילו עשו רוב הציבור באותה שגגה, בכל זאת הם חייבים [כל אחד] בחטאת יחיד, ואין הם מתכפרים בפר העלם דבר.

הרי אי אפשר להעמיד את הברייתא באופן שכזה! שהרי אמרו בברייתא זו, שרוב קהל שחטאו, בית דין מביאין על ידיהן פר העלם דבר. ואם נאמר שהיה חטאם בשגגת מעשה, שלא על פי הוראת בית דין, יקשה: **בית דין, מאי עבידתייהו?! (10)**

הרי אם חטאו ציבור **שלא בהוראת בית דין** -

בית דין, מי מייתו, וכי הם מביאים **פר** העלם דבר כאשר חטאו הציבור **שלא בהוראה?!?** והרי אין בית דין מביאין פר אלא כשהציבור חטאו בהוראה של בית דין!

אלא, שמא תאמר, שכל הברייתא הזאת, על שני חלקיה, אכן עוסקת באופן ששגגו ועברו **בהוראה** של בית דין. ומחדשת הברייתא, שלא תאמר שרק אם שגגו יחידים על פי הוראת הבית דין, הם חייבים [כל אחד מהם בחטאת יחיד], אלא, יש לימוד מיוחד מהפסוק, המגלה לנו חידוש, שאפילו אם עשו כמה מהציבור, או אפילו רוב הציבור על פי הוראת הבית דין, גם אז הם אינם פטורים מחטאת יחיד, אף על פי שבית דין מביאין עליהם פר העלם דבר!

אך דוחה הגמרא: הרי גם כך אי אפשר לבאר!

שהרי פסוק זה של "מעם הארץ" שממנו דורשת הברייתא, אינו מדבר כלל באופן ששגגו על פי הוראת בית דין, **דהא כי כתיב** קרא "מעם הארץ", **בשגגת מעשה הוא דכתיב!** ואם כן, כיצד ניתן ללמוד מכאן לחייב את רוב הציבור בקרבן יחיד אפילו כשהיתה הוראת בית דין!!

אלא לאו, על כרחך, צריך לומר שאין כל הברייתא עוסקת באופן אחד, אלא מתחלקת היא בשני חלקיה, לשני אופנים. **והכי קאמר** התנא בברייתא הזאת:

א. **מיעוט קהל** [כמה אנשים] **שחטאו** [יחיד] **בשגגת מעשה** - **חייבין** בקרבן יחיד, **שכן אין בית דין מביאין על ידיהן** [של מיעוט הציבור] **פר** העלם דבר **בהוראה**.

ומוכח מדברי הברייתא, האומרת "אין בית דין מביא על ידיהן פר העלם דבר", שדוקא בית דין לא מביא קרבן של פר העלם דבר כשחטאו מיעוט הציבור. **הא הן**, מיעוט הציבור עצמו, שחטאו בשגגה על פי בית דין, כן **חייבין** להביא כל אחד כשבה או שעירה.

ובאה הברייתא לומר כך: כשם שאין מיעוט הציבור נפטרים מקרבן יחיד, אפילו אם הורו להם בית דין היתר, ועשו על פיהם, כך אין מיעוט הציבור [כמה אנשים שחטאו יחד באותה שגגה] נפטרים מקרבן יחיד כששגגו הם עצמם, בשגגת מעשה, גרידא, אלא חייבים חטאת יחיד, כדין יחיד שחטא.

והיינו, שבחלק זה של הברייתא מצינו חידוש דין גם לגבי שגגת הוראה, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב קרבן יחיד.

ואם כן, מצינו כאן את שיטת חכמים, כדברי רב יהודה אמר שמואל, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב חטאת.

ב. **יכול** נאמר, **שרוב צבור שעשו בשגגת מעשה, יהו פטורין** כולם מחטאת יחיד, **שהרי בית דין מביאין עליהם**, על רוב ציבור, **פר** העלם דבר כשעשו את הציבור **בהוראה** שהורו הבית דין.

ולפי זה, יכול שנמשיך ונאמר: כשם שרוב הקהל פטורין מחטאת יחיד כשחטאו בהוראה, כך יהיו פטורין מחטאת יחיד גם כשחטאו בשגגת מעשה.

והיינו, כי היה מקום לומר [לולי הלימוד המיוחד מהפסוק, כפי שיבואר בברייתא להלן], שהתחדש דין חדש בכפרת הציבור, שהיא תהא דוקא בפר של ציבור ולא בכשבה של כל יחיד ויחיד. ולכן, גם במקום שהיתה השגגה של הציבור במעשה ולא בהוראה, שאז אין להם כפרה בפר, בכל זאת לא יביאו הציבור חטאת יחיד, אלא יהיו פטורים בכלל מהבאת קרבן, כי אין להם כפרה אחרת אלא בפר. (11)

תלמוד לומר [בפסוק המדבר בשגגת מעשה!], **"מעם הארץ"**.

מלמד הכתוב [המדבר בשגגת מעשה!] **שאפילו** אם **רובו** של קהל חטא בשגגת מעשה [לא בשגגת הוראה!], מביאין כל אחד מהקהל כשבה או שעירה לחטאת יחיד, ואין אומרים שאין כפרה לציבור אלא בפר העלם דבר, ולכן אין להם כפרה כלל בשגגת מעשה! אלא, חייבים כל אחד מהציבור להביא קרבן יחיד, לפי שלא נאמר הפטור מקרבן יחיד אלא לגבי ציבור שטעו מחמת הוראה של בית דין, שהם מתכפרים בפר העלם דבר, ולא לגבי ציבור שטעו בשגגת מעשה.

ואם כן, מצינו בברייתא זו, את דברי חכמים, הסוברים [בתחילת הברייתא], שיחיד ואפילו מיעוט אנשים, שעשו על פי הוראת בית דין, שחייבים חטאת!

ודחינן : **אמר רב פפא, ממאי** הוכחת שברייתא זו סוברת שיחיד אשר עשה בהוראת בית דין חייב חטאת? - הרי הוכחת זאת ממה שאמרו בתחילת הברייתא, שמיעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה חייבין חטאת, כמו שמצינו שאין בית דין מביאין על מיעוט אנשים פר בהוראה. ודייקת מלשון הברייתא, הא "הן", מיעוט האנשים שעשו בהוראה, חייבין חטאת.

אך זאת מנין לך, לדייק : "הא הן [המיעוט עצמם] חייבין"?

דלמא כונת הברייתא היא לומר, שאם עשו מיעוט בהוראה, אין חייבין להביא קרבן, **לא הן ולא בית דין!**

ולעולם יחיד או מיעוט שעשו בהוראת בית דין, פטורין מקרבן, כי יחיד התולה בבית דין פטור גם לפי חכמים!

וביאור הברייתא, לדברי רב פפא הוא כך :

א. יחידים שעשו בשגגת מעשה, חייבין חטאת. כי רק כשעשו בהוראה אין להם צורך בכפרה, כיון שתלו עצמם בבית דין. אך בשגגת מעשה, טעונים הם כפרה בהבאת חטאת יחיד.

ב. אולם, כשעשו רוב הקהל, כיון שאף אם עשו בהוראה הם צריכים כפרה, ונקבעה כפרת הציבור בפר העלם דבר, לכן גם בשגגת מעשה, לא תהיה להם כפרה בחטאת יחיד, ויהיו פטורים לגמרי.

אך הגמרא לא הבינה כך, ולכן היא מקשה לרב פפא :

אי הכי, כדקאמרת, שכונת הברייתא הזאת היא לומר, שיחיד שעשה בהוראה פטור, קשה : **מאי איריא דקמהדר**, מדוע מחזר התנא בחלקה השני של הברייתא, ללמוד מהפסוק, **על רובא** שחטאו בשגגת מעשה, שלא בהוראה, **לחיובא?**

לאו, האם לא שמעת **מכלל** דברי התנא האלו, **דמיעוט** שחטאו **בהוראה**, **קיימא ליה** לתנא **דמחייבו** חטאת יחיד, אף כשעשו זאת **בהוראה**.

ולכן, כל מה שמחזר התנא בחלקה השני של הברייתא, הוא רק למצוא מקור מהפסוק שאפילו רוב ציבור שחטאו, שלא בהוראה, חייבים בקרבן יחיד.

ומוכח שפשיטא ליה לתנא, שיחיד שעשה בהוראה, חייב.

ועוד קשה לדברי רב פפא : **ונהדר** תנא **ברישא**, בחלקה הראשון של הברייתא, למצוא מקור מהפסוק **על מיעוטא** של כמה אנשים **דמחייב** כשחטאו ביחד **בשגגת מעשה**.

כי אילו סבר התנא כמו שאמר רב פפא, שאפילו מיעוט אנשים שעשו בהוראה פטורים, אם כן, כשם שהוצרך התנא לדרוש בחלק השני מהפסוק לציבור שחטאו בשגגת מעשה, ללמד שחייבין חטאת, כדי שלא נאמר שהם פטורין כשם שהם פטורין כשעשו בשגגת הוראה, כמו כן היה צריך לדרוש התנא כך גם מהפסוק בחלק הראשון, לגבי מיעוט שחטאו שלא בהוראה, לומר שחייבים, כדי שלא נאמר שהם פטורין מחטאת, כשם שהם פטורין כשעשו בהוראה [לדעתו של רב פפא].

ורק לבסוף, אחרי שילמדנו התנא בחלק הראשון מהפסוק שמיעוט חייב בשגגת מעשה, **נהדר**, אז הוא יחזר ללמד גם **על רובא לחיובא**, כשחטאו בשגגת מעשה.

שהרי ברוב קהל, מצינו כפרה בפר, ויותר מסתבר לחייבם חטאת מאשר מיעוט יחידים שחטאו שאינם טעונים כפרה כלל כששגגו על פי הוראה. ואם כן, על התנא למצוא להקדים ולמצוא תחילה מקור מהפסוק לחיוב מיעוט היחידים, יותר ממה שצריך מקור לחיוב הציבור, שהוא פשוט יותר.

אלא לאו, מדלא מהדר התנא לדרוש בתחילה **על מיעוט דמחייבין בשגגת מעשה**, ורק **בסוף** הוא **מהדר על רובא לחיובא** כשחטאו בשגגת מעשה, **שמע מינה** שהביאור בברייתא הוא כרב יהודה אמר שמואל, **שמיעוט** אשר חטאו **בהוראה**, היה פשוט לו לתנא **שחייבין הן כשבה או שעירה**, כי אין יחיד התולה בבית דין נפטר מחטאת.

ולכך, גם כשחטאו **שלא בהוראה, בשגגת מעשה**, פשיטא ליה לתנא שהם **חייבין**, כי מצינו שיש להם כפרה בחטאת אפילו כשעשו בהוראה. ונמצא מוכח מברייתא זו שדעת רבנן היא, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב (12).

ועתה באה הגמרא לדון על מה שאמרו, שרבי יהודה הוא התנא של הברייתא הקודמת, שיחיד העושה בהוראת בית דין פטור. ואילו רבנן הם המחייבים, בברייתא השניה, וכמו שדייקה הגמרא מהברייתות.

ולכאורה תמוה: **מכדי**, הרי מנין לנו לדייק כך, והרי **תרווייהו**, שתי הברייתות, **סתמא תנן**, ולא התפרש בהן מי אמר ברייתות אלו.

ואף שסתם ספרא [תורת כהנים] רבי יהודה היא, עדיין קשה: **ממאי** מוכח לך דברייתא **קמייתא**, ששנינו בה יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, **רבי יהודה** היא, וברייתא **בתרייתא**, שהוכחנו ממנה שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, **רבנן** היא? **אימא איפכא!** ונאמר שלרבנן פטור, ואילו לרבי יהודה חייב, שהרי שתי הברייתות הללו נשנו סתמא, ושתייהן בתורת כהנים.

ומשנין: **מאן שמעת ליה** בשאר מקומות **דדריש מיעוטי כי האי גוונא**, כמו שדרשו בברייתא קמייתא "אם נפש אחת תחטא, בשגגה, בעשותה" הרי אלו ג' מעוטין - **רבי יהודה היא!** שמצינו שהוא דורש כך בעוד עניינים אחרים.

דתניא: **רבי** **יהודה** **אומר:**

דף ג - א

אמרה תורה [ויקרא ו] "**זאת תורת העולה, היא העולה**". **הרי אלו שלשה מיעוטין**.

ואם כן, מסתבר שגם הברייתא הראשונה, שדרשה שלשה מיעוטים מהפסוק של "אם נפש", דברי רבי יהודה היא.

ואיבעית אימא, לעולם אין ראייה מדרשת שלשת המיעוטים שרבי יהודה אמר ברייתא זו. אך כיון ש"סתם ספרא, רבי יהודה היא", אנו מעמידים את הברייתא הראשונה כדבריו, שהרי את הברייתא השניה, ד"**עדיין אני אומר**", **לא מצית מוקמת לה כרבי יהודה**.

דהרי **קתני** בה: **רוב קהל שחטאו, בית דין מביאין על ידיהן פר**. ואי אפשר להעמידה כרבי יהודה, כי **אי רבי יהודה היא, האמר** רבי יהודה, **ציבור הוא דמייתי** פר העלם דבר, **ובית דין לא מביאין פר**. (1)

דתנן [לקמן ה א], **רבי יהודה אומר: שבעה שבטים** [שהם רוב שבטי ישראל, מתוך שנים עשר השבטים] **שחטאו** משום הוראה מוטעית של בית דין, **מביאין ז' פרים**.

ובהכרח, שהציבור הם המביאין כפרתם בפריים אלו, ולא בית הדין. כי אילו בית הדין היו מביאין את הקרבן, יקשה, מדוע יביאו בית הדין שבעה פרים? והרי לצורך כפרת בית הדין די להם בכפרה של פר אחד. אלא, בהכרח, סובר רבי יהודה שהציבור הם המביאים את הפר לכפרתם, ולכן כל שבט ושבט מביא פר לעצמו. וכשחטאו שבעה שבטים, מביאין ז' פרים (2).

ובהכרח, שהברייתא השניה, ששנינו בה שבית הדין הם המביאין את הפר, אינה כרבי יהודה. ואם כן, בהכרח, שהברייתא הראשונה מדברי רבי יהודה היא.

ורב נחמן אמר שמואל חולק על רב יהודה אמר שמואל, שהעמיד את משנתנו כרבי יהודה, וסובר, כי מה ששנינו במשנתנו שיחיד העושה בהוראת בית דין פטור, **זו דברי רבי מאיר. אבל חכמים חולקים, ואומרים: יחיד שעשה בהוראת בית דין, חייב.**

ודנה עתה הגמרא בביאור דברי רב נחמן אמר שמואל:

מאי רבי מאיר, ומאי רבנן? היכן מצינו שנחלקו רבי מאיר ורבנן בדבר זה?

דתניא: הורו בית דין הוראת טעות, ועשו על פיהם, רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין.

והוינן בה, באיזה אופן מדובר?

מאן, מי הם אלו שעשו ועברו בשגגה?

אילימא שמדובר באופן שבית דין עשו בשגגה, על פי הוראת עצמן, ונחלקו אם מביאין פר על עשייה שלהם עצמם.

אם כן יקשה, **מאי טעמייהו דרבנן, דמחייבי** להו להביא פר?

והתניא, יכול שיהא הדין באופן שהורו בית דין הוראת שגגה, **ועשו** ועברו בית דין עצמן על פי הוראת עצמן, **יכול** שיהו חייבין להביא פר העלם דבר?

תלמוד לומר "ונעלם מעיני הקהל - ועשו"!

מעשה העבירה הוא זה שתלוי בקהל, ואילו הוראה שהורו בטעות, תלויה בבית דין!

וביאור הדרשה של הברייתא הוא כך: משמעות "ונעלם מעיני הקהל" היא, שנעלמה ההלכה מ"עניי הקהל", שהם בית הדין, הקרויים כך [כדדרשין לה במקום אחר מגזירה שווה "מעניי מעיני", ש"עניי הקהל" הם הבית דין].

ומכאן למדו, שההוראה תלויה בבית דין.

ואילו מדברי הכתוב "הקהל, ועשו", דרשין שהעשייה תלויה בקהל. והיינו, שחיוב הקרבן על העלם דבר, חל רק אם בית הדין הורו הוראה בטעות, והקהל עשו על פיהם את המעשה בשגגה. אבל אם בית הדין גם הורו וגם עשו על פי הוראת עצמן - פטורין.

ואלא, אם נעמיד את המחלוקת בברייתא באופן **דהורו בית דין ועשו רוב קהל** על פיהם, ונחלקו רבי מאיר ורבנן אם באופן זה מביאין פר העלם דבר, אם כן **מאי טעמא דרבי מאיר דפוטר?** הלא זה האופן הרגיל שעליו מביאים פר העלם דבר!

אלא לאו, בהכרח, שמדובר באופן **שהורו בית דין, ועשו מיעוט** מהקהל על פיהם, **ובהא קמיפלגי** רבי מאיר ורבנן:

מר, רבי מאיר, **סבר**, **יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור** מחטאת.

ומר, רבנן, **סבר**, **יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב** חטאת!

ומוכח שמשנתנו, ששנינו בה יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מחטאת, רבי מאיר היא, ולא רבנן!

ודחינן: **אמר רב פפא**: אי אפשר לדייק מברייתא זו שחכמים מחייבים יחיד שעשה בהוראת בית דין. כיון שיש לומר, **דכולי עלמא**, הן רבנן והן רבי מאיר, סוברים כמשנתנו, **שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור**. (3)

אלא, שנחלקו באחת מארבע האפשרויות דלהלן:

אפשרות אחת, היא: יתכן שנחלקו באופן שעשו מיעוט ציבור, ועשו בית הדין עמהם, ובצרוף דייני בית הדין הם נעשים לרוב ציבור. ובשאלה האם **בית דין משלים לרוב צבור**, **קמיפלגי**.

מר (חכמים) **סבר** **בית דין משלים לרוב צבור** ולפיכך חייבין בפר, **ומר**, רבי מאיר **סבר**, **אין בית דין משלים לרוב צבור**, והרי הם מעוט שעשו, ופטורין מלהביא פר. (4)

ב. **ואיבעית אימא**, אפשר לבאר שהברייתא עוסקת באופן **שהורו בית דין, ועשו רובו של קהל** על פיהם. ונחלקו חכמים ורבי מאיר האם גם הציבור מביאין פר, או רק בית הדין מביאין פר ולא הציבור. ואף רבי מאיר הפוטר, אין כוונתו לפטור לגמרי מדין פר, אלא כוונתו לפטור את הציבור מלהביא פר, וכשיטתו להלן, שרק בית הדין מביאין פר, ולא הציבור.

ולפי זה צריך לבאר, כי **מאן חכמים** שמחייבים גם את הציבור להביא פר? - **רבי שמעון היא**, **דאמר לקמן**, **ציבור מייתי** פר, וכן **בית דין מייתי** פר.

ג. **ואיבעית אימא**, יש לומר שנחלקו בדין **שבט אחד שעשה בהוראת בית דינו** של אותו השבט, ולא על פי הוראת בית דין הגדול. לדעת רבי מאיר אין מביאין פר, כיון

שלא עברו על פי בית דין הגדול, ואילו חכמים סוברים שמביאין אפילו על הוראת בית דינו של השבט (5).

ומאן נינהו אותן **חכמים** הסוברים כך, **רבי יהודה היא! דתניא** [ה ב], לקמן במשנה: **שבט שעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב** בפר העלם דבר, דברי רבי יהודה!

ד. **ואיבעית אימא**, בברייתא זו מדובר **כגון שחטאו ששה שבטים**, והן **רובו של קהל** [לגבי המנין של כל אנשי שנים עשר השבטים]. **או שבעה שבטים**, **אף על פי שאינן רובו של קהל**. לדעת רבי מאיר פטורין, משום שאינו מחייב אלא אם חטאו רוב שבטים ורוב קהל.

ולפי זה צריך לבאר, שחכמים **דמתניתין**, שחייבו את כל השבטים בקרבן, **מני? רבי שמעון בן אלעזר היא!**

דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר: חטאו ששה שבטים והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל, חייבין [ולקמן בסוף הפרק מפרש טעמו].

וכיון שאפשר להעמיד את הברייתא שנחלקו בה רבי מאיר וחכמים בכל האופנים המבוארים, אין לנו ראייה שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדן יחיד שעשה בהוראת בית דין אם הוא חייב או פטור!

אמר רב אסי: מה שהצריכו ובהוראה רוב קהל שיחטאו על פי הוראת בית דין, ברוב זה, הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, ויושבי חוצה לארץ אינם מן המנין (6). **שנאמר, [מלכים א ח] "ויעש שלמה בעת ההיא את החג, וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, לפני ה' אלהינו שבעת ימים, ושבעת ימים, ארבעה עשר יום".** ולכאורה יש לתמוה: **מכדי, הרי כתיב "וכל ישראל עמו קהל גדול", ומשמעות הכתוב היא שהיו עמו כל ישראל, ואם כן, מה שנאמר שם שגם האנשים המתגוררים במקומות "מלבוא חמת עד נחל מצרים" היו עמו, למה לי למימר? והלא פשיטא שגם הללו בכלל קהל ישראל הם!?**

אלא, **שמע מינה, דווקא הני הגרים בתוך גבולות ארץ ישראל, שהם "מלבוא חמת עד נחל מצרים", הוא דאיקרי, נקראים ונכללים בתורת "קהל". אבל הנך, יושבי חוץ לארץ, לא איקרי בשם קהל.**

ואחר שהסקנו כי מועטין שחטאו בהוראת בית דין פטורין מקרבן, דנה עתה הגמרא כיצד יהא הדין באופן שהשתנה מצב מנין החוטאים, ונהפכו ממועטין למרובין, בתקופה שבין עשיית החטא לבין הזמן שנודע לחוטאים שחטאו.

ומבררת הגמרא את האופנים השייכים בדין זה :

הא ודאי **פשיטא**, שאם היו **מרובין** בשעת החטא, ו**נתמעטו** לאחר מכן, כגון שמתו חלק מאותם החוטאים, ונשארו מיעוט (7), **היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן**, שנחלקו במשנה לקמן, גבי כהן משיח ונשיא [שאם חטאו בשגגה שונה דינם מהדיוט, שההדיוט מביא כשבה או שעירה, ואלו כהן משיח שחטא מביא פר, ונשיא שחטא מביא שעיר].

ובאופן שחטאו כהן משיח ונשיא לפני שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבנם עד שנתמנו, סוברים חכמים שהם מביאין קרבן כהדיוטות. כי לדעת חכמים הולכים אחר שעת החטא, ובשעת החטא הדיוט היה. והוא הדין אם היו מרובין והתמעטו, שדינם כמרובין, כמו שהיו בשעת החטא, ומביאין פר.

אולם לדעת רבי שמעון, שאמר להלן, שאם נודע להם מחטאם עד שלא נתמנו, חייבין הם בקרבן חטאת כהדיוט, ואילו אם נודע להם משנתמנו פטורין לגמרי מקרבן [ושיטתו היא, שכדי לחייב קרבן צריך שלא ישתנה מצב החוטא משעת החטא עד שעת ידיעה], אם כן, גם כאן יהא כך הדין, שאם נודע להם עד שלא נתמעטו, הרי הן חייבין להביא פר, אבל אם לא נודע להם שחטאו עד שנתמעטו, הרי הן פטורין לגמרי, ואפילו מחטאת, (8) לפי שלא היה דינם שווה בשעת החטא ובשעת הידיעה.

אבל באופן שהיו **מועטין** בשעת החטא ו**נתרבו**, כגון שמתו חלק משאר הקהל שלא חטאו, ונמצאו החוטאין מרובין, בזה יש לדון - **מאי?** האם נחלקו רבי שמעון ורבנן גם באופן זה?

וצדדי הספק הם :

האם נאמר כי **רבי שמעון**, **דאזיל בתר ידיעה**, כפי שנראה מדבריו להלן, באופן שנודע להם עד שלא נתמנו, שחייבין כהדיוטות, לפי שהיתה הידיעה בעודם הדיוטות, ונאמר כי הוא הדין במועטין שנתרבו, שרבי שמעון **מחייב**, כיון שבשעת ידיעה כבר היו מרובין, ומביאין פר. ואילו **רבנן**, **דאזלי לעולם בתר שעת החטאת**, **פטרי** אף במועטין ונתרבו, כיון שבשעת החטאת מועטין היו.

או לא, שאין דינם שווה ממש. שהרי להלן לגבי כהן ונשיא, הן בשעה שחטאו קודם שנתמנו, והן בשעת ידיעה, דהיינו לאחר שנתמנו, הרי הן מחוייבין בקרבן, אלא שנסתנה דין קרבנם, בנשיא, מכשבה או שעירה לשעיר, ובכהן משיח, מכשבה ושעירה לפר.

אבל כאן, שבשעת החטא היו מועטין ופטורין לגמרי מקרבן, יש לומר שאין הדין תלוי במחלוקת רבנן ורבי שמעון. כי כאן, אפילו רבנן יחייבו, כיון שאין שעת החטא קובעת אלא אם נוצר בה איזה שהוא חיוב, אך לא במקום שהוא פטור לגמרי. ולכן הולכים אחר שעת ידיעה, ואז היו מרובין, וחייבין בהבאת פר (9).

מאי, מהו הדין בזה?

אך תמחה הגמרא על הצד הראשון, שלרבי שמעון, ההולך אחר שעת ידיעה, גם אם היו מועטין בשעת המעשה ונתרבו לאחר מכן מביאין פר, כיון שבשעת ידיעה מרובין הוו.

ותסברא: אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאזיל אף בתר ידיעה, היינו דוקא היכי דהוי ידיעה וחטאה בחיוב, כדלהלן בהדיוט שהתמנה לנשיא או משיח, שבאופן זה סובר רבי שמעון שאם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין, כיון שהיתה גם ידיעה וגם חטאה בעוד שהיו הדיוטות.

אבל באופן שרק הידיעה היתה בשעת חיוב, **ולא חטאה** בשעת חיוב, **מי שמעת ליה!?!**

והרי מיניה וביה מוכח שבאופן זה רבי שמעון פוטר!

דאם כן, שהיה סובר כי די בשעת ידיעה בלבד לחייב, מדוע אם נודע להם משנתמנו פטורין? ליייתי כי דינם השתא! כהן משיח פר, ונשיא שער. (10)

אלא על כרחך, דרבי שמעון חטאה וידיעה בעי, שיהו שניהם בשעת חיוב. ואם כן, כשהיו מועטין ונתרבו, הרי אף שבשעת ידיעה היו בני חיוב, מכל מקום, פטורין הם, כי רבי שמעון אינו הולך רק אחר שעת ידיעה, אלא הוא מצריך שתהא גם הידיעה וגם החטא בשעת חיוב, וכאן בשעה שחטאו היו מועטין.

ונשארה הגמרא בספק, האם נחלקו רבי שמעון ורבנן בדין זה.

איבעיא להו: הורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל על פיהם, וחזרו בית דין בהן, והורו שחלב אסור, ושוב חזרו וטעו, והורו שהוא מותר, ועשו מיעוט אחר על פי הוראתם השניה. ושני מיעוטים אלו יחד הם רוב הצבור, מהו?

וצדדי הספק הם:

האם נאמר **כיון דשתי ידיעות נינהו, שהרי בתחילה נודע לבית דין שטעו אחר הוראתם הראשונה, וטעו פעם שניה, ושוב נודע להם שטעו אחר הוראתם השניה, לפיכך לא מצטרף אלו שני המיעוטים שחטאו לרוב, אלא נחשב הדבר כאילו חטאו רק מיעוט בפני עצמו בכל פעם, ואין מביאין פר.**

או דלמא, כיון דאידי ואידי - שני מיעוטי הקהל - חטאם בהוראה מוטעית של היתר חלב הוא, לפיכך מצטרף חטאם להחשב יחדיו כחטא של רבים. (11)

ואם תמצא לומר שבאופן זה, כיון דאידי ואידי חלב הוא, ומצטרף לאיסור. עדיין יש להסתפק באופן שמיעוט חטאו ואכלו על פי הוראת בית דין את החלב שעל גבי הקרב, ומיעוט חטאו ואכלו חלב שעל גבי דקין, מהו?

וצדדי הספק הם :

האם נאמר, **הכא, ודאי כיון דבתרי קראי קאתי**, שאיסורי חלב שעל גבי הקרב וחלב שעל הדקין נלמדו משני מקראות חלוקין, **לא מצטרף**, ודינם כמיעוט שחטאו בהוראת בית דין, ואין מביאין פר.

או דלמא, כיון דאידי ואידי, חלב שעל גבי הקרב, וחלב שעל גבי הדקין, **חלב הוא**, ואיסור אחד הוא, משום הכי **מצטרף**, מצטרפים שני המיעוטים שחטאו לרוב, רובא, ומביאין פר (12).

ואם תמצא לומר שחלב הקרב וחלב הדקין שניהם שם חלב אחד הוא, ומצטרף. עדיין יש להסתפק באופן דמיעוט הקהל חטאו בחלב, ומיעוט חטאו בדם, מהו? וצדדי הספק הם :

האם **הכא ודאי נאמר דתרי איסורי נינהו. (13) וכיון דאין איסורן שוה, לא מצטרף**, ונחשבים כמיעוט שחטאו, ואין מביאין פר.

או דלמא, כיון דקרבנן שווה, שעל שניהם היחיד מביא כשבה, לפיכך **מצטרף**, והוה רובא שחטאו, ומביאין פר. (14)

ואם תמצא לומר, כיון דקרבנן שווה מצטרף, עדיין יש מקום להסתפק באופן שמיעוט חטאו בחלב, ומיעוט חטאו בעבודת כוכבים, ואין קרבנם שווה, שהרי היחידים מביאין על חלב כשבה, ואילו על עבודת כוכבים הם מביאין שעירה, **מהו? האם נאמר כי הכא, ודאי כיון דאין איסורן שווה ואין קרבנן שווה**, לא מצטרפין, ואין מביאין פר,

או דלמא, כיון דאידי ואידי חטא שחייבין עליו כרת הוא, מצטרף.

ומסקינן : **תיקו (15).**

איבעיא להו: הורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל ואכלו על פי הוראתם, ומת אותו בית דין, ועמד בית דין אחר, וחזרו גם הן והורו היתר באיסור זה, כמו שהורו בו היתר הבית דין הראשון, ועשו ועברו מיעוט אחר על פיהם, ובשני מיעוטין אלו יחדיו יש רוב קהל, האם נחשב הדבר שעברו רוב הקהל על פי הוראה אחת, ומביאין פר, או לא.

אליבא דמאן דאמר בית דין מייתי פר, ולא הצבור עצמן, לא תיבעי לך, אין להסתפק בדבר שיחול חיוב הבאת פר על הבית דין הראשון, דהא ליתנהו השתא, שהרי כבר מתו. והבית דין השני, פשיטא שאינו מביא פר, שהרי לא עשו רוב קהל על פיהם (16).

אלא, כי תיבעי לך, אליבא דמאן דאמר צבור מייתי פר העלם דבר, מאי? האם מביאין פר, היות שצבור הא קאי וקיימי השתא, שהם לא מתו. וכיון שעברו רובן עפ"י הוראת בית דין, יביאו פר (17), דבציבור תליא מילתא.

דף ג - ב

או דלמא אינם מביאין פר, כיון דידיעה דהוא ב"ד דהורו בעינן, ובדיינים תליא מילתא. ואם לא נודעה הטעות לבית דין שהורה, ולא חזרו בהן, לא נאמר הדין שמביאין פר. וכאן, הרי דייני בית הדין הראשון כבר מתו, ולעולם לא יודע להם שטעו, ולפיכך אין מביאין פר.

ומסקינן: **תיקו**. (1)

אמר רבי יונתן: אפילו מאה דיינין שישבו להורות בבית דין הגדול שבירושלים, והורו הוראת טעות לעבור על אחת ממצוות התורה, אין חייבין פר העלם דבר, עד שיורו כולן. אבל אם רק הרוב מתוך מאה הדיינין הורו כן, אף שהדין מוכרע על פי הרוב, פטורין הם מלהביא פר העלם דבר.

ואף על פי שסנהדרין גדולה די לה בע"א דיינים, כאן, כיון שישבו מאה דיינים להורות, הגם שאין כולם נצרכים לסנהדרין, מכל מקום, אין מתחייבים להביא פר עד שיורו כולן להיתר.

שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו". מלמד הכתוב שאינם חייבים עד שישגו כולן - עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל, דהיינו בכל הדיינין שישבו להורות. (2) אמר רב הונא בריה דרב הושעיא: הכי נמי מסתברא, שאין חייבין עד שיורו כולן, ואפילו הם מאה.

שהרי בכל דיני התורה כולה, קיימא לן "רובו ככולו". ואילו הכא, לגבי הוראת בית דין, כתיב "כל העדה". ואם היה די בהוראת רוב בית דין בכדי להתחייב קרבן על העלם דבד, היה ראוי לכתוב "ואם עדת ישראל", ואנו נדע מעצמנו דהיינו רוב הדיינים. ומדכתב רחמנא "כל" - הואיל וכך, שמע מינה שבכדי לחייב קרבן על הוראת טעות, אפילו הן מאה, צריך שיורו כולן לעבור (3).

ומקשינן: תנן במשנתנו, הורו בית דין וידע אחד מהן מן הדיינים, שטעו, או תלמיד וראוי להוראה שידע שטעו בית דין, והלך זה שידע שטעו ב"ד בהוראתו, ועבר, ועשה על פיהם של בית דין המתירים, בין שעשו ועברו בית דין על פי הוראתם, ועשה אף הוא עמהן, ובין שעשו בית דין ועשה זה אחריהן בזה אחר זה, ובין שלא עשו בית דין כלל ועשה זה, הרי זה חייב חטאת, מפני שלא תלה בבית דין לגמרי, שהרי הוא יודע שטעו, וכל התולה בעצמו, חייב.

ודייקין: האי [דיין זה], הוא דחייב חטאת, כיון שהוא עצמו ידע שטעו שאר חבריו הדיינים ותולה בעצמו הוא. ומשמע, הא אחר, דיין שלא ידע שבית דין טעו ועשה על פיהם, אפילו שעשה כן במקרה שידע דיין אחר שחבריו טעו, פטור, כיון שהדיין העושה תלה בבית דין.

ואמאי? הא לא נגמרה הוראה! כיון שלא הורו כולם לעבור, שהרי דיין אחד סובר שטעו חבריו הדיינים (4).

ומתרצינן: הכא במאי עסקינן, כגון שהרכין [נענע] ההוא אחד מהן [מן הדיינים, שידע שחבריו הדיינים טעו] (5) בראשו, והיה נראה שהוא מודה לדבריהם, ולכן נחשב הדבר שהורו כולן ונגמרה הוראה (6).

ועוד מקשינן: תא שמע, ממה ששינו לקמן [ד ב], הורו בית דין לעבור, וידע אחד מהן שטעו בית דין בהוראתם, ואמר להן לחבריו הדיינים, טועין אתם בהוראתכם! הרי אלו הבית דין, פטורים מלהביא פר.

ודייקין: טעמא דאמר להן אותו דיין "טועין אתם", הוא דפטורים. הא אילו שתיק מישתק אותו דיין, ולא העמידם על טעותם, חייבין בית דין בהבאת פר, ונחשב דגמר להו הוראה, אף על פי שדיין אחד לא הורה כמותם לעבור. ולכאורה קשה אמאי, והא לא הורו כולן, שהרי אחד מהם שתק.

ומתרצינן: אמרי, הכא נמי, אף משנה זו מדוברת, בכגון שאותו דיין ששתק הרכין ונענע בראשו לדבריהם, שנעשה כמודה לדבריהם (7).

ועוד מקשינן: **מתיב רב משרשיא** ממה שאמרו רבנן [בע"ז לו ב], לגבי איסור השמן של עכו"ם, שאסרוהו חכמים בגזירת י"ח דבר, ובדק רבי יהודה הנשיא וראה שגזירת איסור השמן לא פשטה ברוב ישראל לנהוג בו איסור, ועמדו והתירו איסור השמן. **וסמכו רבותינו** [רבי יהודה הנשיא] **על דברי רשב"ג, ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים: אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה.**

ואמר רב אדא בר אבא: מאי קרא המלמדנו דבר זה, שאין גוזרין על הציבור דבר שאין יכולין לעמוד בו?

[מלאכי ג] **"במארה אתם נארים, ואותי אתם קובעים, הגוי כולו"**. והיינו שהקב"ה אומר לישראל "במארה אתם נארים", אתם מקבלים עליכם גזירה בארור ובקללה, ונאסרת עליכם, ואחר כך "אותי אתם קובעים", גוזלים, שאתם נהנים שוב מאותם דברים שאסרתם על עצמכם.

וכל זה דוקא כש"הגוי כולו", כאשר כל העם קיבל על עצמו איסור זה. אבל כשהעם כולו לא קבל על עצמו איסור זה, אפשר לבטל את הגזירה, ולא נחשב בדבר שאתם קובעים אותו. ומכאן נלמד, שכל גזירה שלא פשטה ברוב ישראל משום שאינם יכולין לקבלה, אין גוזרים גזירה שכזו, או שמבטלים הגזרה שגזרו.

ומקשינן: **והא הכא, דכתיב "הגוי כולו"**, ובכל זאת תוקף הגזירה תלוי הוא ברוב הציבור ולא בכולו ממש, משום **דרובא ככולא דמי**. ומוכח כי אף במקום שכתוב להדיא "כל", הולכים אחר הרוב. ואם כן, גם לענין הכתוב בפר העלם דבר, "כל עדת ישראל ישגו", אין ללמוד מזה שאין חייבין עד שיורו כולן אפילו הן מאה!

ומסקינן: **תיובתא דרבי יונתן, תיובתא**. ובאמת אין צורך שיורו כולן בכדי להתחייב קרבן (8).

ומקשינן: **ואלא מאי "כל עדת ישראל" דקאמר רחמנא?** למה לא אמר הכתוב "ואם עדת ישראל ישגו", בלי לומר "כל"!!

ומשנינן: **הכי קאמר רחמנא: אי איכא כולם**, כל הסנהדרין של שבעים ואחד **הוי הוראה**, אף על פי שלא הורו כל אותן שישבו להורות היתר אלא רק רובן, הרי הם חייבין בפר. **ואי לא**, שאין בסנהדרין שבעים ואחד דיינים, **לא הויא הוראה** (9) (10) **אמר רבי יהושע: עשרה שיושבין בדין**, הרי זה כאילו **קולר** [חבל התליה], שהוא העונש על הטיית הדין, **תלוי בצואר כולן**. ואף שאפשר לדון בשלשה דיינים, מכל מקום כאן כולם אחראים לעיוות הדין.

ופריד: **פשיטא** הוא, שכל מי שדן דין מעוות נענש. ומתרגיין: **הא קא משמע לן, דאפילו תלמיד היושב בפני רבו, ובא דין לפני רבו, ויודע ומבין שרבו טועה, ושותק, נענש (11).**

רב הונא, כי הוה נפיק לבי דינא, כשהיה יוצא והולך לשבת בבית דין, מייתי עשרה תנאי דבי רב לקמיה, היה מביא לפניו עשרה תלמידי חכמים, והיה אומר שעושה כן כי היכי דנימטיין, כדי שאם יטעה בדין, לא יקבל את העונש כולו לבדו, אלא יגיע לו מהעונש רק "שיבא מכשורא", כמו נסורת קטנה המתחלקת מן קורה גדולה. כלומר, שאם יטעה בדין יתחלק העונש בין כולם, שיהיה הקולר תלוי בצואר כולם, ובכך ייקל עונשו מעליו.

רב אשי, כי הוה מייתי טרפתא לקמיה, כשהיו באין לפניו שאלות בעניני טרפות, מייתי עשרה טבחי, היה מביא לפניו עשרה אנשים הבקיאים בטריפות, ממתא מחסיא, מהעיר מחסיא, ומותיב אותם קמיה. אמר: עושה אני כן, כי היכי דנימטיין לי, שיבוא עלי העונש אם אטעה, רק שיבא מכשורא, ולא אשא בכל העונש לבדי.

מתניתין:

א. **הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, ועשו רוב ציבור על פיהם. ושוב ידעו שטעו, וחזרו בהם, והורו לאיסור. בין שכבר הביאו כפרתן [פר העלם דבר של ציבור] ובין שעדיין לא הביאו כפרתן, והלך היחיד שלא ידע שחזרו בהן, ועשה על פיהם**

רבי שמעון פוטר. לפי שברשות בית דין עשה, כי עדיין לא ידע שטעו וחזרו בהם. וכיון שתלה בהוראת בית דין, פטור היחיד מחטאת היחיד. (12)

ורבי אליעזר אומר: דינו כספק, שנחשב כספק אם הוא כמי שתולה עצמו בבית דין ופטור, או כתולה בעצמו, כיון שלמעשה חזרו בהם בית דין מהוראתם, וחייב חטאת. ולפיכך מביא אשם תלוי, כדין המסתפק אם שגג בחיוב חטאת.

איזהו אופן הנחשב כספק, ומדוע נחשב כספק?

ישב לו בתוך ביתו ועשה על פי הוראתם הראשונה, **חייב** אשם תלוי, כי יש סיבה לספק, לפי שהיה בידו לברר אם חזרו בהם בית דין.

אבל אם **הלך לו למדינת הים** ועשה על פיהם, הרי הוא **פטור** לגמרי, לפי שלא היתה באפשרותו לברר אם חזרו בהם.

אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה שהלך למדינת הים, שהוא קרוב לפטור מן החובה, ופטור.

אמר לו בן עזאי: מאי שנא זה, מהיושב בביתו שאתה מחייבו?

אמר לו רבי עקיבא: **לפי שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע וידע שחזרו בית דין מהוראתם, ונחשב כתולה בעצמו, ולפיכך חייב. וזה שהלך לו למדינת הים, לא היה לו אפשר שישמע חזרתם, ולפיכך פטור.**

ובגמרא יתפרש במה נחלקו, ומה מוסיף רבי עקיבא על דברי רבי אליעזר.

ב. **הורו בית דין לעקור את כל הגוף** - שאמרו לבטל את כל גוף המצוה.

כגון, **שאמרו אין בכלל איסור נדה בתורה.**

או שאמרו **אין איסור שבת בתורה.**

או שאמרו **אין איסור עבודה זרה בתורה.**

אף על פי שעשו רוב ציבור על פיהם, **הרי אלו** - הבית דין - **פטורים**. כי אין הוראתם הוראה, שהרי כל אדם מישראל יודע שאיסורים אלו מפורשים הם בתורה.

אבל אם **הורו לבטל מקצת** מן המצוה, **ולקיים מקצתה, הרי אלו חייבין**.

כיצד? **אמרו** בית דין **יש** איסור **נדה בתורה, אבל הבא על "שומרת יום כנגד יום", פטור**. (13)

דהיינו, אם טעו והורו בית דין, שבאותו יום היא מותרת לבעלה, זו היא הוראה המחייבת להביא פר העלם דבר. כיון שלא עקרו את גוף איסור נדה, אלא רק פרט מאיסורי נדה.

וכן אם אמרו **יש** איסור **שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים** אינו ממלאכות האסורות בשבת ו**פטור**.

או שאמרו **יש** איסור **עבודה זרה בתורה, אבל המשתחוה לה, אינו עובד בכך** אחת מהעבודות האסורות, ו**פטור**.

בכל אלו, וכיוצא בהן, **הרי אלו חייבין**, לפי שלא עקרו את כל גוף האיסור.

אבל אם עקרו את כל גוף האיסור, הרי הם פטורין, **שנאמר** בפרשת פר העלם דבר **"ונעלם דבר"**. ודרשינן דוקא אם נעלם מהם **"דבר"**, ולא שנעלם מהם **כל הגוף** של איסור.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי שמעון הפוטר את העושה על פי בית דין אף לאחר שחזרו בהם? **הואיל וברשות בית דין הוא עושה**, שהרי לא נודע לו שחזרו בהם.

איכא דאמרי, אמר רב יהודה אמר רב, אומר היה רבי שמעון: כל הוראה שיצאה, שנודעה ופשטה ברוב ציבור, יחיד העושה אותה אף אחר שחזרו בית דין מהוראתם, **פטור**. (14) **לפי שלא ניתנה הוראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד**.

כלומר, היות ומי שעושה על פי הוראת בית דין, אין הדרגה של שגגתו מחייבת קרבן חטאת, כיון שעשה על פיהם. הוא הדין בשוגג שלא ידע שחזרו בהם, שאינו מתחייב בחטאת, כיון שעשה על פיהם. (15) (16)

ומקשינן על הטעם שמבארים בטעמו של רבי שמעון, שהוא פוטר את היחיד העושה אחר חזרת בית דין אפילו באופן שכבר הביאו כפרתו, כיון שעושה זאת על פי הוראת בית דין, בלי לדעת שחזרו בהם:

מיתיבי, הרי שנינו לגבי מקור הממון לרכישת קרבנות ציבור: **פר העלם דבר של ציבור**, שמביאים אותו כשעברו הציבור על איסור מהתורה על פי הוראת בית דין, בשגגה שטעו בית דין, **ושעירי עבודה כוכבים**, הבאים כאשר עבדו העם בשגגה עבודה זרה על פי טעות, בהוראת בית דין, הרי הם באים מממון הציבור [לרבי שמעון ורבי יהודה], אלא שנחלקו כיצד נוטלים את הממון מהציבור:

בתחילה, גובין עליהן, דברי רבי שמעון. דהיינו, גובין מעות מכל ישראל באופן מיוחד עבור קניית פר ושעירי עבודה זרה לכפרתם.

רבי יהודה חולק, ואומר: ממעות תרומת הלשכה, ממה ששוקלין הציבור ונותנים מחצית השקל, אחת בשנה בחדש אדר, לצרכי קרבנות ציבור - **הן באין**. ולא היו מתרימים לצורך פר ושעיר עבודה זרה באופן נפרד.

וממשנה זו, מקשינן על הטעם שאמרו, שרבי שמעון פוטר את היחיד שתלה בבית דין ולא ידע שחזרו בית דין מהוראתם, ואפילו באופן שכבר הביאו כפרתו, משום שלא ידע מחזרתם, ועשה ברשות בית דין.

אמאי? והרי כיון שהוא עצמו אומר **דגבי להו**, שגובין מכל הציבור באופן מיוחד מעות עבור כפרה זו, מסתבר שגובים אף מאותו יחיד. ואם כן, **הוי ליה "הודע"**! שהרי נודע לו על ידי הגובים את המעות לצורך הבאת פר העלם דבר, שכבר חזרו בית דין מהוראתם, ולכן מביאים קרבן. ושוב לא שייך תליה בבית דין (17).

ומתרצינן: **איבעית אימא**, לא פטר רבי שמעון במשנתנו אלא באופן **שגבו** ממנו (18) **בסתם**, ולא הודיעוהו לצורך מה הם גובים (19).

ואיבעית אימא, במשנתנו מדובר **כגון דלא הוה ליה** ההוא יחיד **במתא**, הוא לא היה בעיר בשעה שגבו, ולכן לא ידע שחזרו בהם מהוראתם. (20)

ואיבעית אימא, **רב** שפירש טעמו של רבי שמעון משום שעושה ברשות בית דין, **כאידך תנא סבר**, שסובר כדברי התנא ששנה את דברי רבי שמעון, לגבי אופן הגביה, באופן שונה.

דתניא איפכא: בתחילה גובין להן, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, **מתרומת הלשכה הן באין!** ואין גובין בשבילם באופן מיוחד. (21) וכיון שסובר רבי שמעון שמתרומת הלשכה הן באין, אם כן מובן למה לא ידע אותו יחיד שבית דין חזרו בהם.

תני, שנינו בברייתא ארבע שיטות של תנאים בדין זה:

רבי מאיר מחייב חטאת, לאותו יחיד שעשה על פי בית דין אחר שחזרו בהם. (22) **ורבי שמעון פוטר מכלום.**

רבי אליעזר אומר, ספק.

משום סומכוס אמרו, תלוי. (23) **ואמר רבי יוחנן:** באיזה אופן יש נפקא מינה בין רבי אליעזר לסומכוס, על אף שלדעת שניהם ספק הוא

אשם תלוי איכא ביניהו!

שלדעת רבי אליעזר, הוא ספק אם הוא נחשב כתולה בעצמו וחייב חטאת, או שנחשב כתולה בבית דין ופטור, ולפיכך מביא אשם תלוי.

ואילו לדעת סומכוס, אין כאן ספק אם הוא תולה בעצמו, אלא מעשהו נחשב תלוי. כי בודאי הוא גם תולה בבית דין וגם תולה בעצמו, ולפיכך אי אפשר לחייבו קרבן. שהרי אין כאן שום צד ספק שהוא חייב חטאת, כיון שאינו תולה רק בעצמו (24) **אמר רבי זירא** לפרש את דברי רבי אליעזר: **משל דרבי אליעזר** שאמר שהוא נחשב כספק במי

תלה, למה הדבר דומה? (25) לאדם שאכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן, והיה סבור ששומן הוא, ונודע לו שהיה ספק חלב, שמביא אשם תלוי, כיון שיש לו ספק אם עבר בשוגג על דבר שחייב עליו חטאת.

וכך גם באופן הנידון במשנתנו, היה ספק אם הוא תולה בעצמו וחייב חטאת, או תולה בבית דין ופטור, ולפיכך מביא אשם תלוי.

דף ד - א

והספק אם הוא נחשב כתולה בעצמו, הוא, ולא מיבעיא למאן דאמר ציבור מייתי, הם המביאים את פר העלם דבר, שלדבריו כיון שגובים מהציבור את דמי הקרבן, ממילא מפרסמא מלתא שחזרו בית דין מהוראתן, (1) ויש מקום להסתפק אם הוא תולה בעצמו.

אלא אפילו למאן דאמר בית דין מביאין את הפר, ולא הציבור, ולדבריו לא מפרסמא מלתא שחזרו בהן, בכל זאת יתכן שנחשב כתולה בעצמו, כיון דאי הווי שאיל, הווי אמרין ליה. אם היה מתעניין ושואל, היו מודיעים לו שהם טעו וחזרו בהם מהוראתם, ולכן הוא מביא אשם תלוי מספק.

אמר רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא לפרש טעמו של סומכוס הפוטר:

משל דסומכוס, למה הדבר דומה? לאדם המחויב קרבן חטאת, שהביא כפרתו, שניתן דם חטאתו על קרנות המזבח בין השמשות, שיש כאן ספק, שמא מבעוד יום ניתן דם החטאת על המזבח, ונתכפר לו, חלה הכפרה (2), וספק שמא משחשכה נתכפר לו [ניתן דמו על המזבח], ולא חלה הכפרה. כי נאמר בחטאת "ביום צוותו", ודרשינן מכאן שצריך ליתן את הדם על המזבח ביום דוקא. והדין באופן זה, שאין מביא אשם תלוי.

והיינו, כיון שבבין השמשות אין צד ברור של חיוב, שהרי "בין השמשות" הוא כהרף עין, ואין אדם יכול לעמוד עליו אם הוא מן היום או מן הלילה (3).

והוא הדין כאן, שאין צד חיוב ברור, שהרי ודאי היה גם תולה בבית דין, ולפיכך אינו מביא אשם תלוי (4).

וצד הספק שהוא תולה בבית דין, הוא:

לא מבעיא למאן דאמר בית דין הם המביאין פר העלם דבר, שלדבריו ודאי **דלא אפרסמא מלתא** שחזרו בית דין מהוראתם.

אלא אפילו למאן דאמר ציבור מביאין את הפר, **דמפרסמא מלתא** שחזרו בהן בית דין מהוראתם, ואילו היה שואל ומברר, ודאי **הוּו אמרינן ליה** שחזרו בהם בית דין, **דהכא**, הוא נחשב כתולה בדעת בית דין, ודינו **כספק נתכפר לו מבעוד יום, ספק נתכפר לו משחשיכה**, שהוא פטור. **כי אי שאיל**, אם היה שואל, לא היו אומרים לו, ולכן לא היה נחשב כתולה בעצמו, **כי לא אשכח אינש דמשייליה**, ולפיכך נחשב תולה בבית דין, ופטור מאשם תלוי (5).

שנינו במשנתנו: **אמר לו בן עזאי** לרבי עקיבא, **מאי שנא** זה שהלך למדינת הים, **מן היושב** בביתו. וענה לו רבי עקיבא, שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע, וזה לא היה לו אפשר שישמע, ולכן ההולך למדינת הים נחשב תולה בבית דין, כי אף שחזרו בהם, מכל מקום תולים שהוא לא שמע.

ומקשינן: **שפיר קאמר ליה רבי עקיבא לבן עזאי**, לבאר שההולך למדינת הים פטור, כי הוא נחשב תולה בבית דין לפי שלא ידע, ובמה נחלק עליו בן עזאי?

ומתרצינן: **אמר רבא**, אמנם ודאי אמת הוא שההולך למדינת הים ועשה על פי הוראת בית דין אחר שחזרו בהם יש סברא לפוטרו הואיל ולא ידע, ובזה שניהם מודים. אולם כאן לא מדובר באופן שהוא כבר במדינת הים, אלא עדיין הוא בביתו, ורק **החזיק בדרך**, דהיינו שעומד ללכת ועדיין לא הלך (6).

ואופן זה **איכא בינייהו**.

לבן עזאי - חייב, דהא בביתיה איתיה, והיה לו לשמוע שחזרו בהם, ולכן נחשב תולה בעצמו.

ואילו **לרבי עקיבא - פטור, דהא החזיק בדרך**, והיה טרוד בצרכי הדרך, ולפיכך לא היה אפשר לו שישמע שחזרו בהם, הלכך תולה בבית דין הוא ופטור לגמרי.

שנינו במשנתנו: **הורו ב"ד לעקור את כל הגוף**, הרי אלו פטורין:

תנו רבנן: "ונעלם דבר" מעיני הב"ד, **ולא שיעקר דין המצוה כולה** בטעותם, כי באופן זה פטורין מפר העלם דבר! **כיצד? אמרו אין איסור נדה בתורה, או אין איסור שבת בתורה, או אין איסור עבודת כוכבים בתורה, יכול יהו חייבין?**

תלמוד לומר "ונעלם דבר", ולא שתתעלם מצוה כולה. ולפיכך אם הורו לעקור כל המצוה הרי אלו פטורין.

אבל אם אמרו יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, או שאמרו יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור, או שאמרו יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור, יכול יהו פטורין?

תלמוד לומר "ונעלם דבר", ולא כל הגוף.

ומפרשת הגמרא את דברי הברייתא: **אמר מר בסיפא "יכול יהו פטורין"** באופן שלא עקרו את כל המצוה.

ולכאורה תמוה: אי גם בקיום מקצת וביטול מקצת פטורין, וכן בעקירת כל הגוף פטורין, אם כן במאי, על איזה אופן נאמר הדין בתורה שחייבין להביא פר העלם דבר.

ומפרשינן: **תנא, הכי קא קשיא ליה: אימא** שהכתוב בתורה ונעלם "דבר" כולה **מילתא משמע**, ונאמר כי אדרבה, דוקא אם נעלם מעיני הב"ד כל הדבר אז הן חייבין, אבל אם לא נעלם מהם אלא מקצת מצוה, יהו פטורין, ולפיכך דרשינן, **תלמוד לומר "ונעלם דבר",** ללמדך כי רק באופן שעקרו מקצת חייבין, אבל אם עקרו הכל פטורין.

ומקשינן: **מאי משמע?** היאך נשמע מלשון "ונעלם דבר" שמדובר באופן שנעלם מקצת דבר.

ומתרצינן: **אמר עולא, קרי ביה "ונעלם מדבר".** דהיינו שהאות מ"ם הכתובה בסוף תיבת "ונעלם", נדרשת בין לפניו ובין לאחריה, וכאילו נכתב "מדבר", שמשמעותו מקצת הדבר ולא כולו.

חזקיה אמר, אין כוונת הברייתא לדרוש מהמילים "ונעלם דבר", אלא מסוף הפסוק. **דאמר קרא "ועשו אחת מכל מצות",** ודרשינן "מכל מצות", **ולא כל מצות!**

ומקשינן על דרשה זו, הרי אדרבה, "מצות", **תרתיה משמע!** דהיינו, שמשמעות הדבר היא, שטעו במצווה אחת מתוך הרבה מצוות, כגון נדה שבת ועבודה זרה. ולכאורה ביאור הפסוק כך הוא: ועשה אחת מכל מצות ה', שעבר על אחת ממצוות אלו, כגון שבת או ע"ז (7) או נדה, ולעולם מדובר בעוקר כל הגוף.

ומתרצינן: **אמר רב נחמן בר יצחק "מצות" כתיב**, בוא"ו אחת, ומשמעות הדבר היא מצוה אחת. והכוונה היא שעברו רק על חלק מן המצוה האחת, והפסוק בא למעט שאילו עבר וביטל מצוה אחת בשלמותה, הרי אלו פטורין.

רב אשי אמר, התנא במשנתנו לא דרש מעצם המלה "דבר", כי באמת מתיבה זו לא משמע שמדובר דוקא באופן שעברו על חלק ממצוה ולא בטלו את כל המצוה. אלא **יליף** גזירה שוה "דבר - דבר" **מזקן ממרא**.

דכתיב ביה בזקן ממרא "כי יפלא ממך דבר, לא תסור **מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"**.

מה זקן ממרא, אינו חייב אלא כשהורה נגד הרבים "מן הדבר", רק בחלק מן המצוה, **ולא כל דבר**, (8) שאם הורה שאין מצוה מן התורה להניח תפילין, פטור, ורק אם הורה בחלק מן המצוה, כגון שהורה שצריך לעשות חמש טוטפות בתפילין להוסיף על דברי סופרים, רק אז חייב.

הוא הדין **אף בהוראה**, אין בית דין חייבין עליה אלא אם הורו בטעות בחלק מה**דבר**, בחלק מן המצוה, **ולא** שהורו לבטל **כל הגוף** לגמרי.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין בית דין חייבין בפר העלם דבר, עד שיורו היתר **בדבר שאין הצדוקין מודין בו**, דהיינו דבר שאין מפורש בתורה.

אבל אם הורו היתר בטעות **בדבר שהצדוקין מודין בו** שהוא אסור, דהיינו בדבר שמפורש בתורה לאיסור, הרי אלו **פטורין**. כי אין ההוראה בדבר זה נחשבת כשגגת הוראה.

מאי טעמא, זיל קרי בי רב הוא, כיון שיכלו הדיינים ללמוד ולדעת שדבר זה אסור, אין שגגתם נחשבת כשגגה אלא כקרוב למזיד, ולפיכך אין הוראתם זו נחשבת הוראה (9).

ומקשינן: הרי **תנן** במשנתנו, אם אמרו בית דין **יש איסור נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור**, הרי אלו חייבין.

ואמאי? הלא שומרת יום כנגד יום, הגם שאין זה עקירת כל הגוף (10), מכל מקום, זה נחשב כדבר שהצדוקין מודין בו שהוא אסור, כי **הא כתיב בתורה "וספרה לה"**, וקבלה היא בידי חכמים, שגם הצדוקים דורשים שיתור התיבה "לה", **מלמד שסופרת יום אחד לאחד** - יום אחד נקי כנגד אותו יום שראתה בו דם!! ומתרצינן: לא מדובר באופן שאמרו בית דין שאין כלל דין שומרת יום כנגד יום.

אלא, **דאמרי דהעראה שריא** בשומרת יום, ורק **גמר ביאה הוא דאסירא**.

ודחינן: **הא נמי כתיב** מפורש בתורה: **"את מקורה הערה"**. וזה הוא המקור שהעראה אסורה.

ולכן מתרצינן באופן אחר: כגון **דאמרי** ששומרת יום כנגד יום אם בא עליה אפילו בגמר ביאה, רק **כדרכה** הוא **דאסירא**, אבל **שלא כדרכה**, אפילו גמר ביאה **שריא** (11)

ושוב דחינן: **הא נמי כתיב "משכבי אשה"!** ומשמעותו היא, ששני משכבות נאסרו, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה; ומתרצינן: אלא באמת טעותם היא שחילקו בין העראה לגמר ביאה, **דאמרי**, אם בא עליה **כדרכה**, **אסור אפילו בהעראה**, אבל אם בא עליה **שלא כדרכה**, אזי דווקא **גמר ביאה הוא דאסור**, אבל **העראה שריא**.

וטעו בכך שלמדו כי הפסוק "את מקורה הערה" נסוב רק על אופן שבא עליה כדרכה, ובאמת דרשוהו אפילו על אופן שבא עליה שלא כדרכה.

ומקשינן: לא יתכן לומר שעל טעות זו התכוונה המשנה. כי **אי הכי**, אין טעות זו קיימת דוקא בדין שומרת יום כנגד יום, אלא **אפילו בנדה נמי** יטעו להתיר העראה שלא כדרכה. שהרי גם בנדה לא התפרש בתורה איסור באופן זה.

ומתרצינן: **אלא, לעולם**, מדובר באופן שהורו שהעראה מותרת בשומרת יום אפילו **כדרכה**. ומה שהקשינו הרי העראה נאסרה להדיא בתורה, ואפילו הצדוקין מודין בה, יש לומר, **דאמרי** הצדוקים שאיסור זה נאמר דווקא בנדה רגילה ולא בשומרת יום כנגד יום, כי **העראה, באשה דוה הוא דכתיבא** (12).

ואיבעית אימא לתרץ את הקושיא הראשונה, הרי הצדוקים מודים ששומרת יום אסורה מן התורה:

יש לומר, שמדובר באופן **דאמרי** בית דין, **זבה לא הויא אלא** אם כן ראתה דם **ביממי** ולא בלילה. וטעו ודרשו שהא **דכתיב** בנדה **"כל ימי זובה"**, בא לומר שצריכה ראיית "ימיי" דווקא, דהיינו שאם ראתה בלילות (13) של אחד עשר הימים הראויים ל"ימי זיבה", הרי היא טהורה, וכן אין לה דין שומרת יום כנגד יום.

אולם האמת היא, שגם אם ראתה בלילה היא נעשית נדה ושומרת יום. ובדין זה לא מודים הצדוקים לאיסור, שהרי לא כתוב בתורה אלא "ימי זובה".

ועוד מקשינן על רב יהודה אמר שמואל:

תנן, אמרו בית דין **יש איסור שבת בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור**, הרי אלו חייבין!

ואמאי? איסור הוצאה, הא כתיבא להדיא [בירמיה י"ז] "לא תוציאו משא מבתיכם".

ומתריצין: לא מדובר באופן שהתירו מלאכת הוצאה לגמרי, אלא **דאמרי הוצאה** מרשות היחיד לרשות הרבים **הוא דאסור**. אבל **הכנסה** מרשות הרבים לרשות היחיד **מותר**, וזה אינו מפורש בתורה לאיסור.

ואי בעית אימא, דאמרי הוצאה והכנסה (14) הוא דאסירא, אבל **מושיט** מרשות זו לרשות זו, או **זורק** מרשות זו לרשות זו, **שרי**, וזה אינו מפורש בתורה לאיסור.

ועוד מקשינן: **תנן** במשנתנו: אמרו **יש איסור עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה לעבודת כוכבים פטור**, הרי אלו חייבין.

ואמאי? הרי איסור המשתחוה לעבודה זרה הא כתיבא בתורה, דכתיב "לא תשתחוה לאל אחר"!

ומתריצין: לא מדובר באופן שהתירו כל השתחואה, אלא **דאמרי, כי אסירא השתחוויה** היינו דווקא **כדרכה**, כגון בעבודה זרה רגילה שזוהי דרך עבודתה, אבל **שלא כדרכה**, כגון השתחוויה לפעור או למרקוליס שאין דרך עבודתה בהשתחוויה, **שרי**. וזה אינו מפורש בתורה לאיסור.

ואי בעית אימא, מדובר באופן **דאמרי** שדווקא **השתחוויה גופה** בעבודה זרה שדרכה בכך, רק **כדרכה** של השתחוויה **הוא דאסיר**, **דאית בה פישוט ידים ורגלים**. **הא השתחוויה** שלא כדרכה, כגון **דלית בה פישוט ידים ורגלים, שריא**.
(15).

דף ד - ב

בעי רב יוסף: הורו בית דין שאין מלאכת **חרישה** אסורה **בשבת, מהו?**

מי אמרינו, כיון דקא מודו בית דין בכולהו מילתא, בשאר מלאכות בשבת שהן אסורות, ורק במלאכה אחת הורו היתר - כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, כיון שהאיסור כולל מעשים רבים, ולא נעקר אלא אחד מהם, ולכן חייבין.

או דלמא, כל מלאכה ומלאכה נידונת כאיסור בפני עצמו, וכיון דקא עקריין ליה למלאכת חרישה כל עיקר, והתירו בהוראתם מעשה איסור בשלימותו, לא מועיל מה שנאסרו באיסור זה מעשים נוספים, אלא כעקירת כל הגוף דמי. ואין זו בכלל הוראת בית דין המחייבת פר העלם דבר (1).

ובאה הגמרא לפשוט את הבעיה :

תא שמע ממה ששנינו: הורו בית דין שיש איסור נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור, הרי אלו חייבין.

ואמאי? הא עקריין בהוראתם לדין שומרת יום כנגד יום כל עיקר, ובכל זאת חייבים קרבן על הוראה זו. ומוכח שאינה נחשבת עקירת כל הגוף, אלא כשעקרו כל פרטי המצוה. ודחינן: אמר לך רב יוסף, אין זו הוכחה. שהרי יש לפרש כי שומרת יום דקאמריין שהורו בה היתר, אין הכוונה שבטלו לגמרי דין זבה בשומרת יום, אלא כדשנין לעיל, שלא התירו בה אלא העראה. או שהורו שאם ראתה בלילה, אין לה דין שומרת יום כנגד יום. אבל לא עקרו לגמרי דין שומרת יום כנגד יום, ואם ראתה דם ביום וגמר בה ביאתו, מודים שאסור, וחייב כרת אף לפי הוראתם. (2)

תא שמע, ממה ששנינו: הורו בית דין יש איסור שבת בתורה, אבל מוציא מרשות היחיד לרה"ר פטור, הרי אלו חייבין.

ואמאי? הא עקריין למלאכת הוצאה כל עיקר. ותפשוט את ספיקו של רב יוסף, שהרי מוכח שאם עקרו רק חרישה, לא חשיב עקירת כל הגוף, וחייבין.

ודחינן: התם נמי לא מדובר באופן שעקרו את כל מלאכת הוצאה, אלא כדשנין לעיל, שהתירו רק הכנסה, או שהתירו מושיט וזורק, אבל הוצאה ממש עומדת באיסורה (3).

תא שמע ממה ששנינו: אמרו בית דין יש איסור עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה לעבודה זרה פטור, הרי אלו חייבין.

ואמאי? והא עקריין להשתחויה כל עיקר, והרי דין זה דומה לעקירת מלאכת חרישה.

ודחינן: **אמרי**, **גבי השתחוויה נמי** לא מדובר שעקרו להשתחוויה לגמרי והורו שאינה נחשבת עבודה האסורה בעבודה זרה, אלא **כדשנין לעיל**, שמדובר באופן שלא התירו אלא השתחוויה שלא כדרכה, אבל השתחוויה כדרכה לא התירו.

בעי רבי זירא: הורו בית דין שאין איסור מלאכת **שבת בשנה השביעית** - שנת השמיטה, אלא בשאר שנים, **מהו?** [ולהלן יתבארו צדדי הספק].

ומפרשת הגמרא: **במאי טעו?** מה מקור הטעות של בית דין שהורו הוראה מחודשת שכזו? - **בהדין קרא**, דכתיב [שמות לד] **"בחריש ובקציר תשבות"**. ופירשו בטעותם תיבת "תשבות", שמשמעותה היא, שבות ממלאכה ביום השבת! ודרשו הפסוק כך: **בזמן דאיכא היתר חרישה, איכא איסור שבת. ובזמן דליכא היתר חרישה,** דהיינו בשנה השביעית, **ליכא איסור שבת**. ועתה שבה הגמרא לפרש את צדדי הספק של רבי זירא: **מי אמרינן, כיון דבהוראתן מקיימין לה לאיסור שבת בשאר שני שבוע, ורק בשביעית טעו להורות שאין שבת נוהגת בה, כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבים.**

או דלמא, כיון דקא עקריין ליה לאיסור שבת לגמרי בשנת השביעית, כעקירת הגוף כולו דמי, ופטורין? (4)

אמר רבינא: תא שמע ממה ששנינו בברייתא: **נביא** שבתחילתו היה נביא אמת, **שנתנבא** נבואת שקר **לעקור דבר מדברי תורה לגמרי, חייב חנק**. אבל אם נתנבא **לביטול מקצת מצוה ולקיום מקצת ממנה, ולא לבטלה לגמרי, רבי שמעון אומר, פטור**. ואף רבנן מודים לו.

אולם דין זה שאינו חייב עד שיתנבא לעקור כל המצוה, נאמר דווקא בשאר מצוות. אבל **בעבודת כוכבים, אפילו** התנבא לבטל רק מקצתה, כגון **דאמר** בנבואתו - **היום עובדה, צריך לעבוד את העבודה זרה, ולמחר בטלה ולא תעבדנה!** **חייב** [לרבנן חייב סקילה, ולרבי שמעון חנק]. כי חלוק דין עבודה זרה שנאמר בה "להדיחך מן הדרך", ודרשינן "מן", אפילו מקצת, לומר לך, שאפילו אם אמר לך הנביא לעבור רק על מקצת מאיסור עבודה זרה, הוא מתחייב על כך מיתה.

וכיון שמצינו שאפילו נבואה של "היום עובדה ומחר בטלה" נחשבת בברייתא כביטול מקצת וקיום מקצת, אם כן, **שמע מינה**, הוא הדין כשאמרו בית דין "אין שבת בשביעית, אך יש איסור שבת בשאר שני שבוע", שזו הוראה הדומה ל"היום עובדה ולמחר בטלה", נחשבת היא **כביטול מקצת וקיום מקצת דמי, וחייבין**.

ומסקינן: **אכן שמע מינה!** (5)

מתניתין:

הורו בית דין להתיר דבר איסור בטעות, **וידע אחד מהן** - מן הדיינים, שחבירו הדיינים **טעו** בדין. **ואמר להן**: דעו כי **טועין אתם!** ולא קבלו הדיינים את דבריו, ופסקו והורו להתיר כדעתם, כי הולכים אחר רוב הדיינים, הרי הם פטורים מלהביא פר העלם דבר. כי אין הוראתם נחשבת הוראה גמורה המחייבת להביא קרבן העלם דבר עליה, (6) כאשר אחד מהדיינים אינו מסכים להוראה.

או שלא היה מופלא של בית דין, ראש הסנהדרין, **שם**, בבית דין, בשעה שהורו הוראה זו, אף על פי שהוא אינו צריך להיות ממנין שבעים ואחד הדיינים (7), בכל זאת, אם הוא לא היה שותף להוראה הזאת, אין מביאים פר העלם דבר. (8) **או שהיה אחד מהן**, מן הדיינים שהורו הוראת שגגה, **גר או ממזר או נתין** [נתינים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע], **או זקן שלא ראוי לבנים**, שכל אלו אינם ראויים להוראה, (9) **הרי זה פטור** מהבאת פר העלם דבר של ציבור (10)

ומנין שאם היה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שאינו ראוי לבנים, הרי הם פטורים?

שנאמר כאן, לגבי הוראת שגגה של בית דין **"עדה"** - "אם כל עדת ישראל ישגו",

ונאמר להלן, לגבי דיינים הדנים דיני נפשות **"עדה"** - "ושפטו העדה" "והצילו העדה".

מה עדה האמורה להלן, לגבי דיני נפשות, צריך שיהיו **כולן ראויין להוראה**, כדדרשין להלן בגמרא, **אף עדה האמורה כאן**, לגבי הוראת בית דין, אינם חייבים בהבאת פר האמור בפרשה **עד שיהיו כולן ראויין להוראה**.

גמרא:

שנינו במשנתנו: **או שלא היה מופלא של בית דין שם** בשעה שהורו הדיינים הוראת שגגה זו, פטורין מלהביא פר.

מנלן?

אמר רב ששת, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: טעמו של דין זה הוא כמו הטעם שמצינו לגבי דין אחר, דתניא: **מפני מה אמרו חכמים** [לעיל ד א] שאם **הורו בית דין איסור בדבר שהצדוקין מודין בו**, הרי הם פטורין מלהביא פר? **מפני שהיה להם לדיינים ללמוד ולא למדו**, ואינם נחשבים שוגגים גמורים, אלא קרובים למזיד.

והוא הדין באופן שלא היה מופלא של בית דין שם בשעת הוראה, נמי פטורין מאותו הטעם, מפני שהיה להם ללמוד ולהימלך במופלא, ולא למדו, אלא הורו בטעות לפי שיקול דעתם, ובכך הם נחשבים קרוב למזיד. (11)

שנינו במשנתנו, שבהוראת שגגה של בית דין צריך שכל הדיינין יהיו ראויים להוראה, שנאמר שם, לגבי דיני נפשות "עדה", ונאמר כאן בהוראת בית דין "עדה", מה עדה האמורה במינוי דיינים לדון בדיני נפשות עד שיהיו כולן ראויין להוראה, אף כאן, אין הוראתם מחייבת פר העלם דבר עד שיהיו כולם ראויים להוראה, ולא גר נתין וממזר.

והוינן בה: והתם, במינוי בית דין לדון בדיני נפשות, שמשם אתה למד לכאן, שאין חייבין קרבן אלא אם כולם ראויים להוראה, מנלן שצריך שם שיהיו כלם ראויין להוראה? (12)

ומבארין: דאמר רב חסדא, אמר קרא אצל משה רבינו, בעת שהעמיד סנהדרין, "והתיצבו שם עמד". ודרשינן "עמד", בדומין לך, שיהיו כולם ראויים להוראה כמותך. ומשם למדו שבכל סנהדרין גדולה צריך שיהיו כלם ראויין להוראה.

ושוב למדנו בגזרה שוה "עדה - עדה" שגם לחיוב קרבן פר העלם דבר על הוראת בית דין תלוי הדבר בתנאי הזה, שתצא ההוראה מבית דין שכולם ראויין בו להוראה.

אך דחינן: מנין לך לדרוש "עמד" בדומין לך? ואימא, לא אמר הקב"ה למשה "והתיצבו עמד" כדי לדרוש עמד בדומין לך, אלא כפשוטו של מקרא, לומר שיתיצבו שם משום כבוד לשכינה, שלא יכנסו לפני ולפנים במקום שכינה. והוצרך להזהיר על כך, הואיל ונאמר לו "אספה ליי" ומשמעותו שיכנסו במקום שכינה, ולכן השמיעו שיעמדו עמו ולא יכנסו.

אלא, אמר רב נחמן בר יצחק, אכן גם בדיני נפשות לא למדו שצריך דיינין ראויין להוראה מ"עמד", אלא ממה שאמר קרא למשה "ונשאו אתך", ודרשינן "אתך", בדומין לך, שיהיו ראויים להוראה כמותך.

מתניתין:

הורו בית דין להתיר איסור, כשהם שוגגין בהוראה זו, ועשו כל הקהל את המעשה שהורו בית דין להיתר, כשהם שוגגין, מפני שסמכו על הוראת בית דין, מביאין בית דין פר העלם דבר.

אבל אם הורו בית דין להתיר האסור, והורו כן כשהם **מזידין**, שידעו שאין הדין כן, ובכל זאת הורו בו היתר, (13) **ועשו** הקהל על פיהם **שוגגין**, שסמכו על הוראת בית דין, ולא ידעו שאין הדין כן (14), **מביאין**, כל אחד מהקהל, **כשבה או שעירה**, כדין יחיד שחטא בשוגג. ואין בית דין מביאין פר, שנאמר "אם כל עדת ישראל ישגו", ללמדנו שאין חיוב להביא פר על שגגת הציבור עד שיהיו גם בית הדין שוגגין.

הורו בית דין **שוגגין**, שטעו בדיון, **ועשו** הקהל כהוראת בית דין כשהם **מזידין**, (15) שידעו הקהל שבית דין טעו בהוראה זו, ובכל זאת עשו כהוראתם, **הרי אלו** - הבית דין והקהל, **פטורין** מכל קרבן. בית דין אין מביאין פר העלם דבר, כיון שאין הקהל שוגגין. וכל אחד מהקהל אינו מביא קרבן חטאת, כיון שמזידין הן, ומזיד אינו מתכפר בקרבן. (16)

גמרא:

שנינו במשנה: הורו בית דין **שוגגין ועשו** הקהל **מזידין**, **הרי אלו פטורין**.

ומדייקת הגמרא: משמע, כי דוקא באופן שהיו הקהל מזידיים גמורים הרי הם פטורים מקרבן, **הא שוגג דומיא דמזיד**, דהיינו, שאינו תולה מעשיו ממש בבית דין, **חייב** קרבן יחיד.

והיכי דמי שוגג דומיא דמזיד שחייב קרבן? כגון **שהורו בית דין שחלב** מסויים **מותר** [ולא שהורו שכל חלב מותר, כי בכך עוקרים כל הגוף, והתבאר לעיל שאינה נחשבת הוראה], ורצה כל אחד מהקהל לאכול שומן, **ונתחלף לו**, חלב זה שהורו עליו היתר, **בשומן, ואכלו** לאותו חלב. ובאופן זה, הרי הסיבה שאכל את החלב אינה משום שתלה היתירו בבית דין, אלא שטעה בכך שהיה סבור שזה שומן.

ודבר זה נחשב "דומיא דמזיד", כי הוא דומה למזיד בכך שהמזיד אינו עושה מעשיו משום שתולה בבית דין, וכן שוגג זה, מה שאכל חלב אינו משום שתלה בבית דין. ועל אופן כזה שנינו במשנה שכל יחיד חייב להביא קרבן חטאת, משום שאינו נחשב תולה בבית דין, כי על אף שבית דין הורו להתיר חלב זה, מכל מקום, הוא לא אכל חלב זה על סמך הוראתם, אלא מחמת שנתחלף לו חלב בשומן. (17)

ומכח דיוק זה, **לימא תפשוט הא דבעי רמי בר חמא** [לעיל ב א], שהסתפק בדיון זה באופן שנתחלף לו שומן בחלב, שהורו עליו בית דין היתר בטעות, האם הוא נחשב תולה בעצמו או תולה בבית דין. ותפשוט מכאן שנחשב כתולה בעצמו, וחייב קרבן.

ודחינן: **אמר לך רמי בר חמא**: לא שנינו במשנה שוגגין ועשו מזידין פטורין כדי לדייק מכך, שאם התחלף לו חייב.

ואם תטען, אם כן, ראוי לשנות במשנה שאפילו באופן זה שנחשב לשוגג דומיא דמזיד, הוא חייב, ואינו נחשב כתולה בבית דין, ואנו נדע שאילו היו מזידין גמורין, פשיטא שאינם נחשבים כתולה בבית דין, ופטורין מקרבן חטאת.

על כך אומר לך, כי מה ששנינו בסיפא "שוגגין ועשו מזידין", הוא **משום דתנא** דמתניתין שנה **ברישא "מזידין ועשו שוגגין"**, ולכן **תנא נמי סיפא "שוגגין ועשו מזידין"**. ואין לדייק מכאן כלל לפשוט את ספקו של רמי בר חמא.

מתניתין:

הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה כשהם שוגגין, ועשו כל הקהל או רובן על פיהן, מביאין פר לכפרתן.

ואם הורו היתר **בעבודת כוכבים, מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר**. שנאמר בפרשת שלח "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ומדובר בעבודת כוכבים, כדדרשין "איזה מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, הוי אומר זו עבודת כוכבים". ועוד נאמר שם "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה", ומנחתו ונסכו כמשפט, ושעיר עזים אחד לחטאת". ולמדנו מכך שעל שגגת איסור עבודה זרה על פי הוראת בית דין, מביאין פר ושעיר.

רבי יהודה אומר: בהוראה מוטעית אין בית דין מביאין את הפר, כי אין חיוב הבאת הפר מוטל על בית הדין, אלא הוא חיוב על הציבור, ולכן **י"ב שבטים מביאין י"ב פרים**, כי כל שבט לעצמו נקרא "קהל". ולפיכך צריך להביא כל שבט בפני עצמו קרבן על שגגתו.

ואם היתה הוראת היתר **בעבודת כוכבים, מביאין י"ב השבטים י"ב פרים, ושנים עשר** **שעירים** (18).

דף ה - א

רבי שמעון אומר: י"ב שבטים מביאים י"ג פרים. פר אחד לכל שבט ושבט, ופר אחד לבית דין. **ובעבודת כוכבים, שלשה עשר פרים וי"ג שעירים - פר ושעיר לכל שבט ושבט, ופר ושעיר לבית דין**. וטעמו, שחיוב כפרת פר העלם דבר מוטל הן על הציבור והן על בית הדין. (1)

וסובר רבי שמעון כרבי יהודה במה שאמר שכל שבט נקרא "קהל", ולפיכך כל שבט מביא לעצמו, ואילו בית דין מביאין פר נוסף, לכפרת עצמם.

הורו בית דין לעבור, ועשו ז' שבטים או רובן, רובו של כל שבט ושבת, (2) על פיהן, מביאין בית הדין פר. ובעבודת כוכבים מביאין פר ושעיר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה חולק ואומר: ז' שבטין שחטאו מביאין ז' פרים, כי כל שבט נקרא קהל. וגם שאר שבטים שלא חטאו, מביאין על ידיהם, בגללם, פר. (3) שאף אלו שלא חטאו, מביאין על ידי בגלל אותם חוטאין. רבי שמעון חולק ואומר: מביאין שמונה פרים. ובעבודת כוכבים שמונה פרים ושמונה שעירים, פר ושעיר לכל שבט ושבת, פר ושעיר לבית דין. כשיטתו, שחיוב הבאת פר מוטל הן על הקהל והן על הבית דין.

הורו רק ב"ד של אחד מן השבטים, ולא הורה ב"ד הגדול, ועשה אותו שבט על פיהן, אותו שבט הוא בלבד חייב להביא פר, ושאר כל השבטים פטורין, דברי רבי יהודה. (א3)

וחכמים אומרים: אין חייבין בפר העלם דבר אלא על הוריות בית דין הגדול בלבד, שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו", ודרשינן, רק באופן שעדת ישראל ישגו, דהיינו בית דין הגדול, אזי מביאין פר, ולא בהוראת עדת אותו שבט, שאם הורה הוראה בטעות, אין מביאין פר על הוראתו (4).

גמרא:

נאמר בפרשת פר העלם דבר "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה. והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת". ומביאה הגמרא ברייתא הדורשת ולומדת הלכות מהפסוק הזה:

תנו רבנן: הורו בית דין היתר באחת ממצוות התורה, כגון שהורו לגבי אכילת חלב, או שהורו לגבי אכילת דם, שמותר לאכול. ועשו הקהל על פיהם, אלא שאכלו הקהל שוגגין גם חלב וגם דם. ונמצא שאכילת אחד מהם היתה בשגגת מעשה, שלא בהוראת בית דין, ואילו אכילת אחד מהם נעשתה בהוראת בית דין.

ולבסוף, **ידעו** הבית דין שבטעות **הורו** באחד מהאיסורים הללו, בחלב או בדם, אך **וטעו** ושכחו ולא ידעו **במה הורו** היתר, אם באיסור חלב או בדם. (5)

יכול יהיו חייבין פר, שהרי באחד האיסורים, של חלב או של דם, ודאי שגגו העם בהוראת בית דין?

תלמוד לומר "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה, והקריבו". מלמד הכתוב שחיוב פר העלם דבר חל רק באופן שנודעה החטאת לבית דין, שידעו בדיוק על מה הורו בטעות, אם על החלב או על הדם. **ולא** מספיקה הידיעה **שיודעו החוטאין**, שממה נפשך עברו באחד האיסורים על פי הוראת בית דין. (6) ודרשינן את המשך הפסוק: **"אשר חטאו"**, לומר שאם **חטאו שני שבטים, מביאין שני פרים**. ואם **חטאו שלשה שבטים, מביאין שלשה** [והוא הדין כשחטא שבט אחד מביא פר אחד, אלא תנא שני שבטים להשמיענו שאינם מתכפרים בפר אחד].

ומנין אתה יודע ש"חטאו" הכוונה היא שחטאו שני שבטים? **או אינו אומר הכתוב אלא שאם חטאו שני יחידים מביאים שני פרים (7)**, ואם **חטאו שלשה יחידים מביאים שלשה פרים**? **תלמוד לומר** בהמשך, **"הקהל"**.

מלמד הכתוב כי רק **"הקהל" חייב** להביא פר על שגגתו, ולא יחידים, שדינם הוא בכבשה או בשעירה! ועוד משמע מ"הקהל": **כל קהל וקהל חייב**, כל השבטים, ואפילו אותם שלא חטאו, צריכים להביא פר העלם דבר מפני הקהל החוטא, ואף שהקהל המביא לא חטא, וכפי שיתבאר.

כיצד? חטאו שני שבטים, (8) מביאין שני השבטים שני פרים.

אבל, אם **חטאו שבעה שבטים**, שהם רוב מנין השבטים, **מביאין** שבעת השבטים החוטאים **שבעה פרים**, וגם **שאר השבטים שלא חטאו** בעצמם, **מביאין על ידיהם - בגינם פר ופר לכל שבט ושבט**. (9) **שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאין, ולכך נאמר בפסוק זה "קהל", לחייב על כל קהל וקהל להביא פר בפני עצמו, דברי רבי יהודה.**

רבי שמעון אומר: שבעה שבטים שחטאו מביאין שבעה פרים, וגם **בית דין מביאין על ידיהם פר**, שנאמר **למטה** בהמשך המקרא **"קהל"**, ["והקריבו הקהל"], ונאמר **למעלה** קודם מקרא זה, **"קהל"**, ["ונעלם דבר מעיני הקהל"]. ודרשינן, **מה קהל האמור למעלה, היינו בית דין עם הקהל**, שנעלם דבר מכולם, **אף קהל האמור למטה, לגבי המקריבים, היינו בית דין עם הקהל**. לומר לך, שהן הקהל והן הבית דין מביאין פר.

רבי מאיר אומר, שבעה שבטים שחטאו רק בית דין מביאין על ידיהם פר, ואילו הן, הקהל, פטורים.

וגם הוא דרש **"קהל" מ"קהל" כרבי שמעון**, אלא ששינה את משמעות הדרשה, ודרש כך:

נאמר קהל למטה, ונאמר קהל למעלה, מה קהל האמור למעלה "ונעלם דבר מעיני הקהל", הוא **בית דין ולא ציבור**, שהרי לא כתוב ונעלם "מקהל" אלא "מעיני הקהל", ומשמע מבית דין של קהל. **אף קהל האמור למטה**, "והקריבו הקהל", היינו **בית דין**, לומר שבית דין מקריבים ולא ציבור.

רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר: אם חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל ישראל, או שחטאו שבעה שבטים **אף על פי שאינו רובו של קהל, מביאין פר**. כי אפילו שהם רק מיעוט קהל, מביאים פר, כי רוב שבטים הם.

ומפרשת הגמרא את המקורות לדינים האמורים בברייתא:

אמר מר: "ונודעה החטאת" - ולא שיודעו החו טאין.

מאן תנא שאמר, שבאופן הזה, שאין הבית דין יודעין במה הורו, פטורין הם מקרבן העלם דבר.

אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבא: תנא זה הוא **דלא כרבי אליעזר. דתניא** במסכת כריתות [יט ב], היו חלב ונותר לפניו, ודין שניהם שווה, שהאוכלן בשגגה מביא חטאת, ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל, רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר.

ותניא, **אמר רבי אליעזר, ממה נפשך יש לחייבו חטאת**, שהרי בין **אם חלב אכל, חייב חטאת**, ובין אם **נותר אכל, חייב חטאת!**

והוא הדין כאן, באופן שלא ידעו הבית דין באיזו הוראה טעו, יש לחייבם לפי רבי אליעזר ממה נפשך, שהרי בין אם טעו בחלב ובין אם טעו בדם מביאים פר. ונמצא שברייתא זו שפטרין, בהכרח אינה סוברת כרבי אליעזר, כי הוא מחייב חטאת ממה נפשך. (10)

רב אשי אמר: אפילו תימא שברייתא זו רבי אליעזר היא, לא יקשה לך, משום שיש לחלק: **שאני הכא, דכתיב** "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה, והקריבו", ומשמע שאינם חייבים עד שיוודע להם החטא שחטאו עליו הציבור בהוראתם. אבל לגבי חטאת לא נאמרה הלכה זו, ולכן אמר רבי אליעזר שיביא חטאת ממה נפשך (11).

אך מקשה הגמרא: **התם**, גבי חטאת, **נמי הכתיב** "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה", ונלמד מדברי הכתוב הללו שגם חטאת יחיד אינו חייב החוטא עד שידע לו במה חטא.

ומתרצינן: **ההוא** "בה" האמור בחטאת, אינו מיותר, **דמבעי ליה** לדרוש ממשמעותו שחייב חטאת חל רק על מי שהתכוין לעשות את החטא, **פרט למתעסק**, שחשב שהוא

מתעסק בפעולת היתר, והתברר לו שבלא משים עשה פעולה אחרת האסורה. כגון שהתכוון להגביה צמח תלוש בשבת, וחתך את המחובר לקרקע. ודרשו ממשמעות התיבה "בה" שהוא פטור מקרבן, כי לא התכוון לעשות מה שעשה. (12)

ומפרשת עתה הגמרא את טעמיהם של רבי יהודה, רבי שמעון ורבי מאיר, שנחלקו במשנה על מי חל החיוב להביא פר.

מאי טעמא דרבי יהודה?

קסבר ארבעה "קהלי" כתיבי: קהל - הקהל, קהל הקהל.

דהיינו, נאמר "ונעלם מעיני הקהל", ונאמר גם "והקריבו הקהל". וכיון שהיה אפשר לכתוב בשני המקומות "קהל" בלי תוספת האות ה"א, ונכתב "הקהל", הרי זה כאילו נכתב "קהל" פעמיים, וכיון שפעמיים נאמר "הקהל", הרי זה כמי שנכתבו ארבע פעמים "קהל", ללמדך:

חד, לחייב על כל קהל וקהל, שכל שבט ושבט מביא פר.

וחד, ללמד שהוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל. שחיוב פר חל רק אם חטאו הקהל, ולא רק בית דין.

וחד לגרירה, לומר שאף שאר השבטים שלא חטאו, מביאין פר, שהם נגררים לחיוב בגלל החוטאים.

וחד ללמד כי שבט ששגג ועשה בהוראת בית דינו, אף שלא הורה כן בית דין הגדול, חייב אותו השבט להביא פר.

ורבי שמעון, הסובר שגם בית דין מביאין פר, טעמו הוא: היות ורק **תלתא קהלא כתיבי.** ודרש, **הקהל, קהל, הקהל,** ולא דרש את ה"ה"א" שב"מעניני הקהל", כיון **דאורחיה דקרא הוא,** כי כאשר הכתוב רוצה לומר מעיני קהל, דרכו להוסיף את אות ה"ה" הידיעה ולומר מעיני "הקהל", **כדאמרי אינשי "מעניני דפלניא".** וכך דרש את שלשת ה"קהל"

חד, לחייב על כל קהל וקהל, ומודה בזה לרבי יהודה שאמר שכל שבט ושבט מביא פר.

ותרי אחריני לגזרה שוה, כמבואר בברייתא.

נאמר למטה קהל, ונאמר למעלה קהל, מה להלן בית דין עם הקהל, אף כאן בית דין מביאין פר עם הקהל.

ורבי מאיר, הסובר שאין כל קהל וקהל מביא פר, טעמו הוא, **כי קהל - הקהל, לא דריש**, שאינו דורש "ה" יתירה כלל.

הלכך, לדעתו רק **תרי קהלי כתיבי** לדרשה, **ומבעי ליה** לגזירה שוה שדרשו בברייתא

נאמר למטה קהל, ונאמר למעלה קהל, מה להלן בית דין ולא ציבור, אף כאן רק בית דין מביאים פר ולא ציבור.

ורבי שמעון בן אלעזר, הסובר שאם חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או שבעה שבטים אף על פי שאינם רובו של קהל, מביאים פר, **מאי טעמיה?**

הוקשה לו מה **דכתיב** לגבי בית דין שהורו בטעות היתר בעבודה זרה, **"והיה אם מעיני העדה"**. **אלמא, מיעוטא** של קהל שחטאו מביאין פר, **דכתיב "מעיני"**, ומשמע "מעיני" ולא כל עיני.

ומאידך, **כתיב "כי לכל העם בשגה"**, **למימרא דאי רובא חטאו, אין**, רק אז מביאין קרבן, אבל **מיעוטא** שחטאו **לא** מביאין קרבן.

הא כיצד נפרש וניישב מקראות הסותרים הללו?

ובהכרח צריך לומר, שהמקראות האלו עוסקים בשני אופנים שונים. הפסוק "כי לכל העם", שמשמעותו שהחיוב חל רק כשחטאו רוב העם, מדבר באופן שלא עברו אלא ששה שבטים, אך הם היו רובו של כלל הציבור. ואילו מה שנאמר "מעיני" שמשמעותו שמביאים קרבן אפילו כשנעלם רק ממיעוט הקהל, מדבר באופן שעברו שבעה שבטים אך הם היו מיעוט הציבור, ובאופן זה מביאין פר, אף שרק מיעוט חטאו.

ומכאן הסיק רבי שמעון בן אלעזר לומר, שאם **עשו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל, חייבין** (13).

הגמרא:

עתה

ודנה

דף ה - ב

ורבי שמעון ורבי מאיר, שדרשו שני "קהל" לגזירה שוה, ולדבריהם לא נותר "קהל" אחד ללמד שהוראה תלויה בבי"ד, דין זה **שהוראה תלויה בבי"ד ומעשה תלוי בקהל, מנא להו? (1)**

אמר אביי: הם דרשוהו ממה **דאמר קרא** לגבי ציבור ששגגו בעבודה זרה, **"והיה אם מעיני העדה, נעשתה לשגגה"**. וכך דרשוהו: אם נעשה מעשה השגגה של הוראת בי"ד על ידי אחרים. דהיינו, שעל ידי הוראת בי"ד בשגגה, עשו הקהל את מעשה העבירה.

רבא אמר, רבי שמעון ורבי מאיר למדו כלל זה מהכתוב **"לכל העם, בשגגה"**, ודרשו שיהיו כולם שייכים בחטא, הבי"ד - בהוראה, והקהל - במעשה.
וצריכא שני כתובים אלו, לדרשה זו.

דאי כתב רחמנא רק **"והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה"**, הוה **אמינא אפילו** אם חטאו **מיעוטא** מביאין פר, כי כתוב "מעיני", שמשמעותו מיעוט, **להכי כתיב "לכל העם בשגגה"**, לומר שאין חייבין עד שיחטאו רוב.

ואי כתב רק **"לכל העם בשגגה"**, הוה **אמינא** שלא יתחייבו פר **עד דעבדי בית דין** את מעשה החטא בשגגה **בהדי רובא** על פי הוראתן.

להכי כתיב "והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה", ולא נאמר "ועשו", ללמד שדי בכך ש"נעשתה" העבירה על ידי אחרים על פי הוראתם של בית דין, ואין צורך שגם הבי"ד עצמם יחטאו ויעשו כהוראתם בכדי לחייבם קרבן.

ומקשינן: **והא כי כתיבי הני קראי**, "והיה אם מעיני" ו"לכל העם בשגגה", בפרשת הוראת **עבודת כוכבים הוא דכתיבי**, ומנין למדו דינים אלו גם לענין הוראת בי"ד בשאר מצוות?

ומתוצינן: **ילפינן** בגזירה שוה **"מעיני - מעיני"**. שנאמר בשאר מצוות "מעיני הקהל", ונאמר בעבודת כוכבים "והיה אם מעיני העדה".

שנינו במשנתנו: **הורו בי"ד של אחד** מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהן, אותו השבט הוא חייב, ושאר כל השבטים פטורים, דברי רבי יהודה.

ומשמע, שאם שבט אחד חטא בהוראת בית דינו ומביא פר, אין שאר השבטים מביאין פר בגרירתו.

איבעיא להו: שבט אחד לרבי יהודה, שעבר על אחת מכל מצוות האמורות בתורה בהוראת בי"ד הגדול, **מי מייתו שאר שבטים**, שלא חטאו, פר העלם דבר בגרירתו, **או לא** (2). וצדדי הספק הם:

מי אמרינן, דוקא **שבעה שבטים** שחטאו **הוא דמייתו שאר שבטים** פר בהדייהו, **משום דאיכא רובא** של שבטים שחטאו, אף שאין הם רוב ציבור ממש. **אבל חד שבט** שחטא, **דליכא רובא** של כל הציבור שחטאו, **לא**.

או דלמא, לא שנא. ואף כשחטא שבט אחד בלבד, מביאין שאר השבטים שלא חטאו, פר בגרירתו? (3)

תא שמע ראייה, ממה ששנינו בברייתא: **מה הן מביאין** כשחטאו ציבור בשגגה על פי הוראת בי"ד, **פר אחד**.

רבי שמעון אומר, שני פרים. והוינן בה: **במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה שבטים**, והתנא קמא הוא רבי מאיר, שמחייב באופן זה רק פר אחד. אם כן, **לרבי שמעון, תמניא** [שמונה] פרים **בעי!** שהרי הוא אומר במשנתנו שכאשר חטאו שבעה שבטים, מביאין כל שבט משבעת השבטים פר, וכן מביאין הבי"ד פר, ויחד הם שמונה פרים. ואילו כאן אמר שמביאים רק שני פרים. ובהכרח שלא מדובר באופן זה.

אלא בהכרח, שהברייתא עוסקת באופן **שחטא רק שבט אחד. ובמאי?** - על פי הוראה של איזה בי"ד חטא השבט הזה?

אי בהוראת בית דינו של אותו השבט, והתנא קמא הוא רבי יהודה, שמחייב קרבן לשבט אחד בהוראת בית דינו.

לא יתכן לומר כן.

דרבי שמעון הרי ליה האי דינא! שהרי הוא חולק על דברי רבי יהודה במשנה, וסובר ששבט אשר חטא בהוראת בית דינו אינו מביא פר, כי לדבריו לא נותרה תיבת "קהל" כדי לדרוש דרשה זו, שאפילו שבט שחטא בהוראת בית דינו מביא פר.

אלא לאו, בהכרח מדובר בברייתא באופן שחטא **בהוראת בי"ד הגדול**. ובאופן זה סבר רבי שמעון שאותו השבט מביא פר אחד, ובי"ד מביאין פר נוסף, הרי שנים.

וממשיכה הגמרא לברר את דברי הברייתא, כדי להוכיח מה דין שבט אחד שחטא בהוראת בי"ד הגדול לפי רבי יהודה:

ותנא קמא בברייתא, שחלק על רבי שמעון ואמר שמביאין רק פר אחד, **מני?!?**

אי נימא, אם נרצה לומר שהוא **רבי מאיר**, אי אפשר לומר כן.

שהרי רבי מאיר, **הא רובא בעי!** הרי דעתו במשנתנו שאין חיוב להביא פר אלא כשחטאו רוב הקהל, אך לא כשחטאו שבט אחד.

אלא לאו, על כרחך, התנא קמא בברייתא הוא **רבי יהודה**. ואם כן, מוכח שלדעתו שבט אחד שחטא בהוראת בי"ד הגדול מביא פר אחד, ושאר השבטים אין מביאין פר.

ונמצא שנפשט הספק, ודעת רבי יהודה היא, שדוקא אם חטאו רוב ציבור או רוב שבטים מביאין השאר פר בגרירה. אבל אם חטא רק שבט אחד, הוא אינו גורר את שאר השבטים לחייבם בקרבן (4).

ודחינן: אין ראיה מברייתא זו. כי לא מדובר בה באופן שחטא שבט אחד בהוראת בי"ד הגדול, אלא **הכא במאי עסקינן, כגון שחטאו ששה שבטים, והן רובן של קהל**, והתנא קמא בברייתא בשיטת **רבי שמעון בן אלעזר היא**.

דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר: חטאו ששה שבטים והן רובו של קהל, או שחטאו שבעה שבטים אף על פי שאינן רובו של קהל, מביאין פר אחד. ואינו סובר כרבי יהודה שמביאים פר לכל שבט ושבט.

נורבי שמעון אמר, מביאים רק שני פרים ולא כמנין השבטים. אף שבמשנתנו אמר כרבי יהודה, שכל שבט ושבט שחטא מביא פר, צריך לומר דהיינו דווקא כשחטאו שבעה שבטים והם רובו של קהל. אבל כשחטאו רוב קהל ואינם רוב שבטים, או רוב שבטים ואינם רוב קהל, אין מביאים אלא שני פרים, פר אחד לכל החוטאים, ופר אחד לבי"ד, כשיטתו שגם בי"ד מביאין פר] (5). **תא שמע: רבי יהודה אומר, שבט שעשה וחטא בהוראת בית דינו, אותו השבט חייב, ושאר כל השבטים פטורים**.

ואם חטא אותו השבט בהוראת בי"ד הגדול, אפילו שאר שבטים חייבים.

ומפורש, שדעת רבי יהודה היא, שגם אם שבט אחד חטא, מביאין שאר שבטים בגרירתו (6).

ומסקינן: אכן מברייתא זו **שמע מינה** שגם שאר השבטים מביאין (7).

אמר רב אשי: מתניתין נמי דייקא כך. דקתני, הורו בי"ד של אחד מן השבטים, ועשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורין.

ולכאורה קשה, למה לי למיתנא "ושאר השבטים פטורים"? הא כבר תנא "אותו השבט חייב", וכיון דתנא "אותו השבט חייב", ממילא ידענא דשאר השבטים פטורין.

אלא, בהכרח, הא קמשמע לן, דדווקא אם חטא אותו השבט בהוראת בית דינו, הוא דשאר שבטים פטורים. אבל אם חטא בהוראת בי"ד הגדול - אפילו שאר שבטים חייבין!

ומסקינן: שמע מינה.

איבעיא להו: שבט אחד שעשה ושגג בהוראת בי"ד הגדול, לרבי שמעון, מי מייתי פר, או לא. וצדדי הספק הם:

האם כל מה שאמר רבי שמעון שמביאים פר על כל קהל וקהל, משום ששבט אחד נקרא קהל, היינו דוקא כגון שחטאו שבעה שבטים שהם רוב. אבל באופן שאין רוב, נחשבים הם כיחידים, ופטורין, כדין יחיד שעשה בהוראת בי"ד שהוא פטור.

או דלמא, כיון ששבט אחד נקרא קהל, אפילו אם חטא רק שבט אחד, מביא השבט פר אחד, וגם הבי"ד פר אחד (8). תא שמע, מהברייתא שהובאה לעיל: מה הן מביאין כשחטאו בהוראת בי"ד, פר אחד, רבי שמעון אומר שני פריין.

והוינן בה: במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה שבטים, וכי באופן זה יאמר רבי שמעון שרק שני פרים הוא מביא, והרי שמונה פרים בעי, אחד לכל שבט ושבט ואחד לבי"ד, כמו שאמר במשנתנו.

אלא בהכרח, דחטא שבט אחד.

ובמאי על פי הוראת מי הם חטאו?

אילימא בהוראת בית דינו של אותו השבט (9), והלא רבי שמעון לית ליה אינו סובר ששבט שחטא בהוראת בית דינו מביא פר.

אלא בהכרח, מדובר באופן שחטאו אותו השבט בהוראת בי"ד הגדול, ועל כך אמר רבי שמעון שמביאין שני פרים אחד לשבט שחטא ואחד לבי"ד.

ומוכת, ששבט אחד שעשה בהוראת בי"ד הגדול, מביא פר.

ודחינן: ותסברא, וכי אפשר להעמיד את הברייתא באופן זה שחטא שבט בהוראת בי"ד הגדול?

והרי אם נבאר כך, יקשה לנו: **תנא קמא**, שחולק על רבי שמעון בברייתא, ואומר שמביאין רק פר אחד, **מאן ניהו?**

אי רבי מאיר, הא לדעתו רובא דציבור בעי שיעשו בהוראת בי"ד.

ואי רבי יהודה הוא, הרי הוכחנו לעיל כי לדעתו **שאר שבטים נמי מיינתו** פרים בגררת שבט אחד. ואיך יאמר שאין מביאין אלא פר אחד.

ובהכרח, שהברייתא אינה עוסקת באופן שחטא רק שבט אחד.

אלא, צריך לומר, כי **הא**, התנא קמא בברייתא זו, **מני, רבי שמעון בן אלעזר היא**, וכמו שהסקנו לעיל בספק לדעת רבי יהודה.

ומדובר באופן שחטאו ששה שבטים שהם רובו של קהל, או שבעה שבטים אף על פי שאינם רוב הקהל.

וכדתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר, חטאו ששה והן רוב של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רוב של קהל, מביאין פר (10).

נמצא, שאין ראיה מהברייתא אלא שאין מביאין יותר מפר אחד, שהרי העמידה בששה שבטים ורוב קהל, ולא חייב רבי שמעון אלא פר אחד לשבטים.

אולם עדיין יש מקום להסתפק לפי רבי שמעון באופן שחטאו מיעוט שבטים ומיעוט קהל על פי בי"ד הגדול, אם יביאו פר אחד או יפטרו לגמרי.

תא שמע ממשנתנו: **וחכמים** [החולקים על רבי יהודה שאמר שבט אחד שעשה בהוראת בית דינו מביא פר] **אומרים, לעולם אינו חייב** אותו השבט **אלא** כשעברו **על פי הוראת בית דין הגדול**. אבל אם עברו על פי הוראת בית דינם, פטורים.

והוינן בה: **מאן, מי הם "חכמים"?**

אילימא רבי מאיר, הרי לדעתו **רובא** שבטים שחטאו **בעי** כדי לחייב פר.

אלא לאו, רבי שמעון היא.

ואם כן מוכח, שהוא סובר שאפילו שבט אחד שעשה בהוראת בי"ד הגדול מביאין פר.

ודנה הגמרא: **רבי יהודה ורבי שמעון**, שדרשו **"שבט אחד איקרי קהל"**, ולפיכך אמרו כל שבט ושבט מביא פר, **מנא להו** כלל זה?

אמרי: דכתיב [בדברי הימים ב כ] **"ויעמוד יהושפט - בקהל יהודה - וירושלים**
בבית ה' לפני החצר החדשה". ומוכח מכאן, ששבט יהודה בפני עצמו נקרא קהל.

ומאחר שהובא פסוק זה, מבארת הגמרא את האמור בו "חצר החדשה".

מאי "חדשה"?

אמר רבי יוחנן שחידשו בה דברים, ואמרו: טבול יום [טמא שטבל לטהרתו אך
לא העריב שמשו], **אל יכנס במחנה לוויה!**

אלא דינו הוא להיות מסולק משתי מחנות, גם ממחנה שכינה וגם ממחנה לוויה, ואין לו
היתר להכנס אלא למחנה ישראל.

מתקיף לה רבי אחא בר יעקב, לראיה מהמקור הזה, שהביאו ראיה ממנו ששבט
אחד נקרא קהל:

ממאי, מהיכן מוכח דבר זה מהפסוק הזה?

דלמא שאני ירושלים, היות דהוה נמי שבט בנימין בירושלים עם שבט יהודה,
ואין ראיה מכאן אלא ששני שבטים נקראים קהל, אבל שבט אחד מנלן!?

אלא, אמר רבי אחא בר יעקב, המקור לכך ששבט אחד נקרא קהל, הוא מדכתיב
בפרשת ויחי, שאמר יעקב ליוסף "אל שדי נראה אלי בלזו בארץ כנען [אחר שיצא מבית
לבן קודם לידת בנימין], ויברך אותי, ויאמר אלי: **הנני מפרך והרביתך, ונתתיך**
לקהל עמים" וגומר.

מאן היה עתיד לאתיליד ליה ליעקב בההיא שעתא? בנימין.

שמע מינה הכי קאמר רחמנא ליעקב: מתילד לך השתא קהל אחרינא. ומוכח
ששבט אחד, כמו בנימין, נקרא קהל (11).

אמר ליה רב שבא לרב כהנא, אין זו ראיה: **כי דלמא הכי קאמר ליה רחמנא:**
לכי מתיליד לך בנימין, הוא דהווי י"ב שבטים, דמתקריית, שתהיה נקרא על
ידם, "קהל".

אמר ליה רב כהנא: אלא אם כדברך, נמצא שרק **שנים עשר שבטים איקרו**
קהל, אבל **אחד עשר שבטים**, שהיו קודם שנולד בנימין, **לא איקרו קהל.**

והרי לא יתכן לומר כן, כי י"א שבטים ודאי נקראו קהל, שהרי הוכחנו לעיל מהכתוב "קהל יהודה וירושלים" שאפילו שני שבטים איקרו קהל. ואם כן, אי אפשר לבאר כדבריד, שרק אחר לידת בנימין נקראו כל השנים עשר שבטים קהל.

אלא בהכרח, כוונת הכתוב לומר שיוולד לך בנימין, שהוא בפני עצמו נקרא קהל, ומוכח ששבט אחד נקרא קהל.

ומביאה הגמרא ברייתא שסותרת מן הכתובים את שיטת רבי מאיר, הסובר שבי"ד הם המביאין את הפר ולא הציבור:

תניא רבי שמעון אומר: מה תלמוד לומר בפרשת חינוך הלויים [פרשת בהעלותך] "ולקחו פר בן בקר, ופר שני בן בקר תקח לחטאת"?

אם בא הכתוב **ללמד שהם שנים**, שצריכים להביא שני פרים, **והלא כבר נאמר** בהמשך הפרשה שם **"ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה"** ומשמע ששנים הם.

אלא, צריך לומר, שבא הכתוב ללמד, שמא תעלה על דעתך, **יכול תהא נאכלת חטאת זו ללויים** [הכהנים], כשאר חטאות שנאכלות, **תלמוד לומר "ופר שני"**. ודרשינן, שהוא **שני לפר הראשון שהיה עולה**, - לומר לך, שגם פר זה השני, דינו כעולה, **מה עולה לא עולה, נאכלת, לא**

דף ו - א

אף חטאת זו לא נאכלת. כיוצא בו אמר רבי יוסי לדרוש מהכתוב [בעזרא ח] לגבי השבים מהגולה בעליית עזרא:

"הבאים מהשבי בני הגולה, הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל". "צפירי חטאת, שנים עשר, הכל עולה לה".

ולכאורה קשה, וכי **"הכל עולה" סלקא דעתך?** והלא נאמר שם גם **"צפירי חטאת"**, וכי **אפשר שחטאת קרויה עולה!**

אלא, בהכרח, כך הוא פירוש הפסוק:

הכל, דינו כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת זו לא נאכלת.

והטעם שאינה נאכלת

דתניא, רבי יהודה אומר : אותם שנים עשר פרים לעולה ושנים עשר שעירים לחטאת שהביאו בני הגולה, **על חטא עבודת כוכבים הביאום. ואמר רבי יהודה אמר שמואל :** הביאום **על עבודת כוכבים שעבדו בימי צדקיהו.** כדין ציבור שחטאו בעבודה זרה, שמביאין פר ושעיר, ודינם שהם נשרפין, ואינם נאכלין.

ומקשינן : האיך הביאו י"ב פרים ושעירים?

בשלמא לרבי יהודה, שאמר כל שבט מביא פר, **משכחת לה להני שנים עשר חטאות** שהביאו שבי הגולה, **כגון באופן דחטאו שנים עשר שבטים.** (1) **דמייתו,** שאז הם חייבים להביא **שנים עשר שעירין.**

אי נמי, גם באופן שלא חטאו כולם, אלא **דחטאו שבעה שבטים, ושאר אינך,** השבטים האחרים, הוצרכו להביא גם הם **שעיר בגרירה.** כי לדעת רבי יהודה אף השבטים שלא חטאו מביאין.

וכן **לרבי שמעון,** שאמר כל שבט מביא פר ובי"ד מביאין פר, מובן מדוע הביאו י"ב שעירים, כי **משכחת לה כגון באופן דחטאו אחד עשר שבטים, דמייתו אחד עשר שעירים** על שבטים אלו, **ואידך פר, דבי"ד הוא,** שאף הם צריכים להביא פר לדעת רבי שמעון, וביחד הם הביאו י"ב פרים.

אלא לרבי מאיר, דאמר בית דין מביאין פר ולא ציבור, ולדבריו אין מביאין לעולם אלא פר אחד, ואם כן יקשה, **שנים עשר פרים ושעירים שהביאו בני הגולה, היכי משכחת לה?**

ומתרצינן : **כגון דחטאו על פי הוראה ראשונה, וחזרו בהם בי"ד, והדר חטאו על פי הוראה נוספת, והדר חטאו שוב ושוב, עד תריסר זימני.** וכיון שהורו וחטאו שנים עשר פעמים, היו בי"ד צריכים להביא י"ב שעירים.

ומקשינן : **והא מייתי [מתו] כבר להו הנהו דחטאו בימי צדקיהו, וכיצד מביאין כעת חטאת אותם השבים ששבו מגלות בבל על אותן החוטאים שכבר מתו? והלא חטאת שמתו בעליה, אין מתכפרין בה, אלא היא הולכת למיתה!?** (2)

ומתרצינן : **אמר רב פפא, כי גמירי,** זה שמקובלים אנו, מהלכה למשה מסיני, שחטאת שמתו בעליה דינה **במיתה,** ואין מתכפרין בה, **הני מילי בחטאת יחיד. אבל לא בציבור,** כי ציבור, אף שמתו כבר, יכולין להתכפר בחטאת שהפרישו, **לפי**

שאין דין מיתה בחטאת שהפרישו הציבור, ומתו (3). והוינן בה: מנא ליה לרב פפא הא, כלל זה שחטאת הציבור שמתו, מתכפרין בה?

אילימא מדכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך", ולפיכך אף על פי שהחוטאים מתו, כיון שבניהם עומדים תחתם ובמקומם, יכולים הם להקריב חטאת אבותיהם.

לא יתכן לומר כן. **כי אי הכי, אפילו ביחיד נמי** נאמר שבניו עומדים תחתיו ויקריבו קרבנותיו אף לאחר שמת. ואם כן, באיזה אופן יחול הכלל שחטאת שמתו בעליה אין מתכפרין בה?

אלא, דיוקא דרב פפא הוא משעיר חטאת דראש חדש.

דאמר רחמנא מייתי [הביאו] שעיר זה ממעות **תרומת הלשכה**, הבאים משקלי כל ישראל לכפר על כולם.

והא ודאי מייתי [מתו] **להו** כבר חלק מאותם **ישראל** שתרמו שקליהם לתרומת הלשכה, **והנך ישראל דפיישי** [שנשאר] ולא מתו, **היכי מייתו** חטאת זו שנקנתה גם ממעות של אלו שכבר מתו?

אלא שמע מינה, חטאת שמתו בעליה, בציבור, קרבה (4). ודחינן: **מי דמי** שעיר ראש חודש לחטאת שמתו בעליה? והלא **בשעיר ראש חודש** ספק הוא, **דלמא לא מייתו** [מתו] כלל מאותם **ציבור** שתרמו את השקלים שמהם נטלו את השקלים לקניית החטאת, ולפיכך הוא רק ספק חטאת שמתו בעליה (5), ואינו מעכב את הקרבן.

אבל הכא, בקרבן השבים מהגולה, הרי החוטאים בעבודה זרה, שהיו בדורו של צדקיהו, שעליהם הובא הקרבן, **ודאי מייתו** כבר, ובאופן שהחוטאים ודאי מתו, לא מביאין עליהם קרבן חטאת.

אלא טעמא דרב פפא, מהכא הוא: דכתיב לגבי עגלה ערופה **"כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'".** ודרשינן, **ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים** אם נמצא חלל בזמנם ולא הביאו עגלה ערופה. **מדכתיב "לעמך ישראל אשר פדית"**. דהיינו, שתכפר לאותם שפדית ממצרים, ואף על פי שכבר מתו! ומוכח שמביאים קרבן על ציבור אף אם כבר מתו, והוא הדין לגבי דורו של צדקיהו, הביאו עליהם חטאת אפילו אחר שמתו (6).

ודחינן: **מי דמי?** הרי בעגלה ערופה, **כולהו** - כל החייבים להתכפר בעגלה **איתינון** קיימים ונמצאים, לפיכך אומרים כי **מגו** [מתוך] **דמכפרה** עגלה זו על החיים,

מכפרה נמי אמתים. (7) **אלא הכא**, בכפרה זו שהובאה על דורו של צדקיהו, **מי הו** חוטאים שנשארו **בחיים** מימי צדקיהו עד היום שיביאו עליהם חטאת! (8)

ואמרינן: **אין הכי נמי**, ודאי שהיו ביניהם חוטאים שנשארו בחיים מימי צדקיהו, **זכתיב "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות** הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם, בוכים בקול גדול". הרי שהיו בין הבאים מן הגולה זקנים אשר היו בדורו של צדקיהו, שמלך בתקופת חורבן בית ראשון.

נמצא, שהכלל "אין מיתה בציבור" הוא רק באופן שהופרש הקרבן ומתו מקצת הבעלים, שאז הם מתכפרים אגב כפרת החיים שנשארו עד זמן הבאתו [והעולים מבבל היו בכלל העושים על פי בי"ד י"ב פעמים].

ומקשינן: **ודלמא מועטין הו** אותם שנשארו **ולא רבים הו**, ולא מצינו שמביאין חטאת שמתו רוב בעליה לאחר שהופרשה?

ומתרצינן: **הא כתיב** בהמשך הפסוק, "ואין העם מכירים **קול תרועת השמחה לקול בכי העם**, כי העם מריעים תרועה גדולה, **והקול נשמע עד למרחוק**". ואותם הבוכים הם אלו החוטאים בימי צדקיהו. וממה שלא הכירו את קול המריעים בשמחה [שהם הנולדים אחר דור החורבן] משום בכי העם שגבר על תרועת השמחה, מוכח שרבים הם הבוכין שנשארו מדורו של צדקיהו (9).

ומקשינן: כיצד הביאו חטאת על עון דורו של צדקיהו, **והא מזידין הו** בחטאם, ואילו קרבן חטאת מכפר רק על מי שחטא בשוגג, ולא על החוטא במזיד?

ומתרצינן: אכן הביאו עליהם חטאת אף שחטאו במזיד, **כי הוראת שעה היתה**, ואינה כדין (10).

ומוכיחה הגמרא: **הכי נמי מסתברא** שהוראת שעה היתה. **דאי לא תימא הכי** יקשה הכתוב שם בקרבנות השבים מהגולה, שהקריבו גם **"אלים תשעים וששה, וכבשים שבעים ושבעה"**, **כנגד מי** הקריבו כמנין זה, שלא מצינו מנין קרבנות דומה לו בשום מקום (11).

אלא בהכרח, הקריבו כמספר הזה משום **שהוראת שעה היתה**.

הכי נמי הטעם שהקריבו חטאת אף שחטאו במזיד, הוא משום **שהוראת שעה היתה**.

תנו רבנן, שגגו רוב הציבור ועברו על אחת מכל מצוות האמורות בתורה על פי הוראת בי"ד, אף על פי שמת אחד מן הציבור שחטאו, מכל מקום **חייבין** להביא פר.

אבל, אם מת אחד מדייני בית דין שהורה את הוראת הטעות, **פטורין** מלהביא פר.

והוינן בה: **מאן תנא** שמחלק בין מת אחד מן הציבור למת אחד מדייני בית הדין?

אמר רב חסדא אמר רבי זירא, אמר רבי ירמיה, אמר רב: ברייתא זו, **רבי מאיר היא, דאמר בי"ד מביאים את הפר ולא ציבור.**

הלכך, דין הוא שאם מת אחד מן הציבור **חייבין**, שהרי לא מת אחד מן המחויבים בקרבן, **דהא קאים כוליה בי"ד** והם המחויבים בקרבן.

אבל **מת אחד מבי"ד**, שהם בעלי הקרבן, **פטורים** מלהביא פר, **דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין** בה, **ומשום הכי פטורין** (12).

מתקיף לה רב יוסף: למה העמידו ברייתא זו כשיטת רבי מאיר דוקא?

ונוקמא כרבי שמעון, **דאמר** גם **בית דין** מביאין פר **עם הציבור**, והטעם שאם מת אחד מן הציבור **חייבין**, הוא משום **דאין ציבור מתים**, ולפיכך אף שהציבור מחויב בהבאת הפר, אין מיתת חלק מהם מעכב כחטאת שמתו בעליה, כיון שרוב הציבור שחטאו עדיין קיים. אבל באופן שמת אחד מדייני בית דין, **פטורין** (13) מלהביא פר, **כדאמרינן, דחטאת שותפין היא.** ואם מת אחד מן השותפין, שוב אין מביאין חטאתם, אף על פי ששאר השותפים קיימים, כי דין שותפין אינו כדין ציבור, אלא כיחידים.

אמר ליה אביי לרב יוסף: אי אפשר להעמיד ברייתא זו כרבי שמעון, שהרי **שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר** לא רק חטאת הציבור שאי אפשר להקריבה אינה מתה, אלא אפילו **חטאת השותפין** שאי אפשר להקריבה [מטעם כל שהוא], **אינה מתה.**

כדתניא: פר ושעיר של יום הכיפורים, שמביא כהן לכפרתו ולכפרת אחיו הכהנים - והם חטאות - **שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם**, והקריבום, ושוב נמצאו פר ושעיר הראשונים, **ימותו כולן** כדין חטאת שנתכפרו בעליה, **דברי רבי יהודה.**

רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים, אין דינם במיתה, אך גם אי אפשר להקריבן, שהרי כבר התכפרו בעליהן, אלא לא יעשה בהם כלום, **וירעו** עד שיפול בהם מום, ואז אפשר לפדותן. [אבל קודם שנפל בהם מום אי אפשר לפדותן, כי אין בעלי חיים תמימים שהוקדשו למזבח נפדים].

והטעם שאין דינם במיתה כדין חטאת שנתכפרו בעליה: **לפי שהכלל הוא, שאין חטאת הציבור מתה.**

ובפר ושעיר של יום כפור אהרן והכהנים שותפין בו, ושותפין הרי הם כציבור. ומכאן נלמד שלדעת רבי שמעון אם מת אחד מהשותפים בחטאת אין היא מתה, כשם שחטאת הציבור אינה מתה. ולכן, גם כשמת אחד מהדיינים, השותפים בפר העלם דבר, יכולים שאר הדיינים להביאו לכפרתם. (14)

וכיון שכן, אי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, שהרי לדבריו אי אפשר לומר שאם מת אחד מבי"ד פטורים.

אמר ליה רבי יוסף לאביי: וכי מדין פר ושעיר האמור **בכהנים קא אמרת** להוכיח ששותפין דינם כציבור?!

והרי **שאני כהנים**, שהם עצמם נחשבים כציבור, ולא כשותפין גרידא, לפי שהכהנים **איקרו קהל**. (15) **זכתיב** לגבי פר של יום הכיפורים, **"על הכהנים, ועל כל עם הקהל, יכפר"**. ובפסוק הזה הוקשו הכהנים לקהל, לומר שהם בפני עצמם קרויים קהל. ולכן אמרו רבי אליעזר ורבי שמעון שפר ושעיר שלהם ירעו, שנחשבים כחטאות ציבור שאינן מתות.

וכיון שכך, אין לך ראייה מדברי רבי שמעון בפר ושעיר לגבי דעתו בחטאת שותפין גרידא, אם דינה כחטאת ציבור או לא. ושבה הקושיא שניתן להעמיד את הברייתא ש"מת אחד מבי"ד פטורים" אף כדעת רבי שמעון, ונבאר שטעם פטורן הוא משום שמת אחד מן הבי"ד, שהם השותפין בקרבן זה, ואם מת אחד מן השותפין בחטאת, פטורין השאר מלהקריבה.

דף ו - ב

ומקשינן: אמר ליה אביי, **אלא מעתה**, מאחר שאתה סובר שהכהנים נחשבים "קהל" בפני עצמם, אם כן, **נייתי** גם שבט הכהנים **פר** העלם דבר כאשר עברו הציבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה **בהוראה** של בי"ד. שהרי לעיל אמרנו כי הטעם שמביאין פר על כל שבט ושבט, הוא משום שכל שבט נקרא "קהל", ואם כן, גם על הכהנים להביא פר בפני עצמם [דהיינו, מלבד הפר שמביא שבט לוי, על אף שגם הכהנים נכללים בו, כי הכהנים נקראים קהל כשלעצמם].

וכי תימא דהכי נמי, שאכן מביאים גם הכהנים פר בפני עצמם, תיקשי: **טפי להו שבטים!** נמצא שיש יותר משנים עשר שבטים המביאים פר העלם דבר, דהיינו, י"ג שבטים [כי שבט הכהנים, כקהל בפני עצמו, אינו נכלל במנין שנים עשר השבטים], והם מביאים י"ג פרים. ואילו במשנתנו שנינו, רבי שמעון אומר "מביאין י"ג פרים, פר לכל

שבת ושבט, ופר לבי"ד". ומוכח שאין מביאים פרים אלא רק י"ב שבטים ולא י"ג שבטים. ובהכרח, שהכהנים לא נקראים קהל, ולכן אינם מביאים פר בפני עצמם.

אלא, (1) אמר רב אחא ברבי יעקב: אכן הכהנים לא נחשבים כקהל, ולכן אין הם צריכים להביא פר העלם דבר. והטעם שאינם קרויים "קהל", הוא משום **שבט לוי לא איקרו "קהל"**, (2) **כדכתיב "הנני מפרך והרביתך, ונתתיך לקהל עמים.** ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחוזת עולם".

ולמדו חכמים מהפסוק הזה כלל:

כל מי שיש לו אחוזה, נחלה בארץ ישראל, איקרי קהל. וכל מי שאין לו אחוזה, נחלה בארץ, לא איקרי קהל.

והרי כל שבט לוי, והכהנים בכללם, אין להם חלק ואחוזה בארץ. ולכן הם לא נקראו קהל.

ומקשינו: אם שבט לוי לא נקרא קהל, **אם כן חסרי להו שבט לוי מי"ב שבטים** להבאת הפרים! שהרי נמצא שאין אלא י"א שבטים הנקראים קהל, והם המביאים את הפרים.

ואיך אמר רבי שמעון במשנתנו שמביאים י"ב פרים לי"ב שבטים.

ומתרצינו: **אמר אביי, שבט יוסף נחשב כשני שבטים, לפי שנאמר בו "אפרים ומנשה, כראובן ושמעון יהיו ליי".** ולפיכך, אף ששבט לוי אינו נחשב כקהל, ואינו מביא פר, מכל מקום, יש י"ב שבטים המביאים פרים.

אמר, הקשה רבא: והא כתיב בפסוק זה שאפרים ומנשה "כראובן ושמעון יהיו לי. על שם אחיהם יקראו בנחלתם". ודרשינו, רק **לנחלה הוא דהוקשו להיות אפרים ומנשה כשני שבטים, שנוטלין בנחלת הארץ כמו שנוחלים שני שבטים, ולא לדבר אחר!** ואם כן, לענין פר בהוראה, שניהם נחשבים כשבט אחד, ומביאים פר אחד בלבד. ושוב מוכח ששבט לוי נקרא קהל, כי אם לא כן, יחסר מי"ב שבטים (3).

ובהכרח, שהכהנים אינם נחשבים "קהל". ומה שאמר רבי שמעון שחטאת הכהנים ביום הכיפורים אינה מתה אף אם התכפרו באחרת, היינו משום שחטאת השותפין אינה מתה. ואם כן, אי אפשר לבאר את הברייתא כרבי שמעון.

ותמהינו: וכי **לא** הוקשו אפרים ומנשה לדבר אחר, אלא הם נחשבים כשבט אחד? **והא** מצינו ש**חלוקין** היו אף **בדגלים**, דגלי מדבר, שבעת חנייתם במדבר חנו כל שלשה

שבטים לרוח אחת, ולכל שלשה שבטים היה דגל מרכזי, ונאמר שם "דגל מחנה אפרים, ועליו מטה מנשה". ומוכח שנחשבו כשני שבטים גם לענין זה.

ומתרצינן: בדגלים היו חלוקים לשני שבטים, היות **וכנחלתן, כך חנייתן**. שבשני דברים אלו ציוה יעקב אבינו, שבהם יהיו אפרים ומנשה כשני שבטים. כי יעקב אבינו חלק להם את הארץ, וגם ציווה כיצד יחנו לדגליהם במדבר.

כדי לחלק כבוד לדגלים [נראה שרש"י לא גרס תיבות אלו, והיא גירסת רבינו חננאל. וכך פירושה: כי כל דגל היו לו ג' נשיאים, ואילו לא נחלק שבט יוסף לשנים, היה נשאר דגל אחד עם ב' נשיאים בלבד, שהרי שבט לוי לא התפקד בכלל השבטים, שנאמר "והלויים לא התפקדו". וזהו זילזול לאותו הדגל שיהיו בו רק שני נשיאים, ולפיכך, אף שלגבי שאר דברים מנשה ואפרים חשובים כשבט אחד, לגבי דגלים חילקום לשנים, משום כבוד הדגלים].

ועוד מקשינן: **והא** מצינו שהיו **חלוקים** מנשה ואפרים גם **בנשיאים**, שנאמר "ביום השביעי נשיא לבני אפרים, אלישמע בן עמיהוד. ביום השמיני נשיא לבני מנשה".

ומתרצינן: **ההוא**, **כדי לחלוק כבוד לנשיאים**. כי הואיל ונחלקו בדגלים, ונתמנה נשיא בפני עצמו למנשה ונשיא בפני עצמו לאפרים, אם יקריב אחד והשני לא יקריב, יחשב הדבר כזלזול בשבט שנשיאו לא הקריב.

כדתניא, שלמה עשה שבעה ימי חנוכה לחנוכת המקדש. **ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה** לחנוכת המשכן, אלא ודאי **כדי לחלוק כבוד לנשיאים**, שהרי כל נשיא הקריב ביום אחד ואם היו רק שבעה ימים, היה בכך זלזול לשאר הנשיאים שלא היו מקריבים (4).

ונמצא למסקנא כי הכהנים לא נקראו קהל, ואם כן חוזרת לכאורה ראיית אביי מהברייתא של פר ושעיר של יוה"כ, שרבי שמעון סובר חטאת שותפין אינה מתה, שהרי אף אחר שהתכפרו הכהנים בפר ושעיר אחרים, אמר רבי שמעון שהפר ושעיר הראשונים שנמצאו, לא ימותו.

ואמרינן: **מאי הוי עלה**, האם צודק אביי שכך דעת רבי שמעון, כי חטאת שותפין דינה כחטאת ציבור שאינה מתה (5)?

תא שמע שאכן כך היא דעת רבי שמעון:

דתניא: רבי שמעון אומר, מצינו חמש חטאות מתות, ואינן קריבות. ואלו הן:

א. **ולד** הנולד מבהמה שהופרשה **לחטאת**.

ב. **ותמורת חטאת**, בהמת חולין שאמר עליה "זו תמורת בהמת חטאת", ובכך התפיס בה קדושת קרבן הנקרא "תמורת חטאת".

ג. **וחטאת** שהפרישוה לקרבן, **ומתו הבעלים** קודם שהספיקו להקריבה.

ד. ובהמת **חטאת** שאבדה, והפרישו אחרת תחתיה, ונתכפרו בה בעליה, ושוב נמצאה זו.

ה. **וחטאת שעברה שנתה**. בהמת חטאת צריך שתקרב כשהיא בת שנה. ואם נכנסה לשנתה השניה, שוב אינה קריבה.

כל חטאות הללו אינן קריבות, אלא הולכות למיתה.

ואמר על כך רבי שמעון: **ואי אתה יכול לומר** ולקיים דין זה בכל חמשת האופנים הללו, אלא בחטאת יחיד, ולא בחטאת הציבור. כי "**ולד חטאת**", שדינו למיתה, לא יתכן **בציבור**, לפי שאין **ציבור מפרישין נקבה**, שהרי כל חטאות הציבור הן פר או שעיר זכר, שאין לו ולד.

וכמו כן, **אי אתה יכול לומר "תמורת חטאת" בחטאת ציבור**, לפי שאין דין "**תמורה**" **בציבור**. שהרי הכתוב בתמורה, "לא יחליפנו ולא ימיר", נאמר בלשון יחיד, ללמדנו שרק היחיד שהמיר קרבן יחיד על בהמת חולין חלה קדושת תמורה בבהמת החולין, ולא ציבור.

וכן **אי אתה יכול לומר "חטאת שמתו בעליה" בציבור**, שדינה למיתה, לפי **שאינן ציבור מתים!**

והיינו, אף על פי שמתו חלק מהציבור, מאחר ונשארו חלקם בחיים, מקריבים עליהם חטאת זו.

אבל חטאת ציבור **שנתכפרו בעליה**, וחטאת ציבור **שעברה שנתה**, לא שמענו אם הן מתות כמו חטאת יחיד, או לא.

יכול, שמא תאמר, דינם הוא **שימותו**, כדין חטאת היחיד, ולא ירעו עד שיסתאבו?

אמרת, ילמוד הסתום, הדין הסתום של חטאת הציבור שנתכפרו בעליה, והדין הסתום של חטאת הציבור שעברה שנתה [שלא התבאר אם נוהגים בחטאת הציבור כבחטאת היחיד, והן מתות, אם לאו], יש ללומדו **מן הדין המפורש** [לגבי שאר חטאות הציבור שלא הוקרבו]:

מה מצינו, כמו שמצינו בולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, שרק ביחיד דברים אמורים, ולא בציבור, שהרי לא תיתכן מציאות של חטאות ציבור כאלו.

אף גבי חטאת הציבור שנתכפרו בעליה, וחטאת הציבור שעברה שנתה, רק ביחיד דברים אמורים, שמתות, ולא בציבור, שאין דין חטאות מתות נוהג בחטאת הציבור כלל.

ומקשינן: וכי דנין אפשר משאי אפשר!?

הרי ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, אין מציאותם קיימת בקרבנות ציבור, ומשום כן אין דינם קיים בציבור. ולא משום שהופקע דינם מקרבנות ציבור. ואם כן, האיך נלמד מהן לחטאת שנתכפרו בעליה, ולחטאת שעברה שנתה, שאין דין מיתה נוהג בהן בציבור, והרי בהן יש אפשרות של מציאות כזו.

ומתרצינן: **רבי שמעון, בחד מקום גמיר.** כאשר הצטוו ישראל על דין חטאת המתות, למדו שיתקיימו בהם דינים אלו במקום אחד בלבד, או ביחיד או בציבור. ודייק רבי שמעון, שאינו מתקיים בציבור אלא ביחיד, כיון שלא שייכת מציאות שכל חמש החטאות המתות יהיו בציבור. ובהכרח, שכל דין חטאות המתות נאמר ביחיד, ולא בציבור.

וזו כוונתו במה שלמד סתום מן המפורש, שגם חטאת שנתכפרו בעליה וחטאת שעברה שנתה, דינה במיתה דוקא ביחיד, ולא בציבור (6).

ומוכח מברייתא זו כאביי, שאמר, לדעת רבי שמעון, חטאת השותפין שמת אחד מהשותפין לא תלך למיתה. כי כמו שדייק רבי שמעון שדין חטאות המתות נאמר רק ביחיד ולא בציבור, משום שלא מצאנו את כולן בציבור, כך יש לדייק שהוא סובר שדין חמש חטאות המתות נוהג רק ביחיד ולא בשותפין, משום שלא מצאנו את כל החמש בשותפין. [שהרי אין בשותפין ולד חטאת, כי לא מצאנו ששותפין, דהיינו בית דין, מביאין חטאת נקיבה אלא רק פר או שעיר. וכן תמורת חטאת אינה נוהגת בחטאת בית דין, לפי שהם שותפין, ושותפין אינן ממירין].

ומוכח כמו שאמר אביי, שלדעת רבי שמעון חטאת השותפין שמת אחד מבעליה, אינה הולכת למיתה!

הדרן עלך פרק הורו בית דין

פרק שני - הורה כהן משיח

מתניתין:

הורה כהן משיח לעצמו הוראה בטעות, והיה שוגג בהוראתו, ועשה על פי הוראתו המוטעית לעצמו מעשה בשוגג, הרי הוא מביא פר העלם דבר של כהן המשיח. [וכגון שהורה שחלב כליות מותר, ואכל את החלב על סמך הוראתו המוטעית] (7).

אך אם היה שוגג בהוראה, ועשה מעשה במזיד, שלא הסתמך בשעת המעשה על הוראתו. (8) או שהיה מזיד בשעת הוראתו, שידע כי המעשה אסור, ובכל זאת הורה היתר לעצמו, ולבסוף בשעת מעשה שכח מפני מה התיר, (9) ועשה מעשה בשוגג, הרי הוא פטור בין מקרבן פר העלם דבר, ובין מכבשה או שעירה של יחיד, כי נאמר בחטאת "מעם הארץ", וממעטים מכאן כהן משיח שחטא בשגגת מעשה בלבד, שאינו חייב קרבן חטאת!

וטעמו של דבר שאין כהן משיח חייב אלא כשעשה בשוגג על סמך הוראתו בשוגג, הוא משום שהוראת כהן משיח לעצמו היא כהוראת בית דין לציבור, שנאמר "אם הכהן המשיח יחטא - לאשמת העם!". משיח הרי הוא כציבור. וכשם שאין בית דין מביאין פר העלם דבר אלא אם הורו בשוגג ועשו הציבור בשוגג על סמך הוראתם, כמו כן אין הכהן משיח חייב אלא אם הורה לעצמו בשוגג, ועשה בשוגג על פי הוראתו (10).

גמרא:

שנינו במשנה: שוגג ועשה שוגג, מביא פר.

ותמהינן: פשיטא, שהרי זהו שוגג גמור שכהן משיח מתחייב עליו פר העלם דבר!!

ומתריצין: אמר אביי, הכא במאי עסקינן, כגון שהורה בטעות, ושכח לאחר מכן מאיזה טעם הורה כן, ובשעה שעשה אמר הריני עושה על דעת הוראתי, אלא שעתה אין אני זוכר את טעמה של ההוראה! ויש באופן זה חידוש: דמהו דתימא כיון דאילו מתידע ליה בשעת מעשה מאיזה טעם הורה, שמא הוה הדר

ביה, שהיה עומד על טעותו ונמנע מלעשות. ועתה שהוא אומר שעל אף שאינו זוכר את טעם הוראתו, הוא מסתמך עליה ועושה את המעשה, ואינו חושש שמא אם היה יודע עתה את טעם ההוראה היה חוזר בו, היה מקום לומר כי **כמזיד דמי ולא לחייב** קרבן.

קא משמע לן שבכל זאת הוא נחשב שוגג, משום שבשעת מעשה אינו יודע מטעותו, ועושה את המעשה בהסתמכו על הוראתו הקודמת (11).

שנינו במשנה: **מזיד ועשה שוגג** פטור. והוינן בה: **מנא הני מילי** שכהן משיח חייב רק כשהורה בשוגג ועשה בשוגג?

דתנו רבנן: "אם הכהן המשיח יחטא - **לאשמת העם**". ודרשו מההיקש של חטא משיח לאשמת העם, **הרי דין משיח הוא כדין הציבור**. וכשם שציבור שעשו לפי הוראת בי"ד אינם מביאין פר העלם דבר אלא אם כן שגגו בי"ד בהוראתם, הוא הדין לכהן משיח, שאינו מביא פר אלא אם היה שוגג בהוראתו, ושוגג בחטאו.

דף ז - א

ומקשה הברייתא, לשם מה צריך ללמוד מהקש שדין המשיח כציבור? **והלא דין הוא** שיהיה דינו של כהן המשיח בהוראה בשוגג ובמעשה בשוגג שהרי **ציבור מוצא מכלל יחיד** (1) [שחיוב הציבור הוא בפר, ואילו החיוב של היחיד הוא בכשבה או שעירה], **ומשיח גם הוא מוצא מכלל יחיד** [שדינו של משיח הוא בפר] (2)

מה ציבור, אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. אף משיח לא יהא חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. ואם כן, למה לי הקש, הרי אפשר לדעת דין זה מבנין אב, וכמו שביארנו!?

ואם תטען: **או כלך לדרך זו**: מנין שעדיף ללמוד משיח מציבור, ולמה לא נלמד משיח במה מצינו מנשיא, שהרי גם הוא מוצא מכלל יחיד בכך שהוא חייב שעיר עזים זכר לחטאת, ונאמר כך: **נשיא מוצא מכלל יחיד, ומשיח מוצא מכלל יחיד. מה נשיא מביא את קרבנו המיוחד לחטאת על חטאו בשגגת מעשה גרידא, בלא העלם דבר, אף משיח מביא את קרבן הפר המיוחד לו בשגגת מעשה, בלא העלם דבר!**

אין זו טענה. שהרי: **נראה למי דומה** הכהן המשיח, לציבור או לנשיא? **צבור**, דינם בפר על חטא ודאי, **ואין ציבור מביא אשם תלוי** על ספק - חטא. (3)

והוא הדין **משיח**, שדינו הוא **בפר** על חטא ודאי, וכמו כן **אין** הוא **מביא אשם תלוי** על ספק - חטא [וכפי שיבואר לקמן].

ולעומת זאת, נשיא, אינו מביא פר על חטא ודאי, ומאידך הוא כן מביא אשם תלוי על ספק - חטא.

ולפיכך עדיף ללמוד משיח מצבור, ולומר: **מה צבור, אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף משיח לא יהא חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה!**

ואם כן, שבה הקושיה, למה הוצרך פסוק להקש, כדי ללמדנו שכהן משיח אינו חייב אלא בשגגת מעשה עם שגגת הוראה? והרי משיח דומה הוא לציבור, ונלמד זאת בבנין אב מציבור.

אלא שעדיין אפשר לטעון: **או כלך לדרך זו: נשיא מביא שעירה לחטאת על חטא שחטא בעבודת כוכבים, ומביא אשם ודאי כגון אשם גזילות ואשם מעילות, שנאמר בהם "נפש" ונכללו בזה גם נשיא או משיח. ומשיח גם הוא מביא שעירה בעבודת כוכבים, ומביא אשם ודאי, ודומה הוא בכך לנשיא.**

ואילו ציבור אינם מביאין שעירה אם חטאו בעבודה זרה אלא פר ושעיר, וכן אין בציבור דין אשם ודאי, כי ציבור אינו נקרא "נפש", ובכך הוא התמעט מחיוב אשם.

ואם כן גם בשאר מצוות עדיף ללמוד במה מצינו: **מה נשיא מביא את קרבן הנשיא על שאר מצוות, שהוא שעיר עזים, בשגגת מעשה בלא העלם דבר, אף משיח מביא את הפר המיוחד לו בשגגת מעשה גרידא בלא העלם דבר!?**

לפיכך, **תלמוד לומר** "אם הכהן המשיח יחטא **לאשמת העם**". לימדך הכתוב בהיקש של משיח לציבור, **כי הרי הוא, משיח, כצבור.**

מה צבור, אינו מביא פר אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. אף משיח, אינו מביא את פרו אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה!

ושמא תאמר, **אימא**, אמור מכח היקש זה דבר נוסף:

מה צבור, אם הורה בית דין ועשו הצבור אחריו בהוראתו, חייבין בית דין פר העלם דבר, אף משיח, כשהורה ועשו אחרים אחריו בהוראתו, יהא חייב להביא פר, על אף שהוא עצמו לא עשה!? (4)

תלמוד לומר: "והקריב על חטאתו אשר חטא"

מלמד הכתוב "אשר חטא", שרק **על מה שחטא** הכהן המשיח בעצמו **הוא מביא** פר, ואין הוא **מביא פר על מה שחטאו אחרים** בהוראתו.

ודנה עתה הגמרא בדברי התנא בברייתא :

אמר מר, לבאר למה לא נלמד משיח מנשיא, ויהיה חייב המשיח על שגגת מעשה בלבד : **משיח בפר, ואין מביא אשם תלוי**, ואילו נשיא בשעיר עזים, וכן מביא אשם תלוי.

והוינן בה : **מנא לן דאין מביא הכהן המשיח אשם תלוי?**

ומבארת הגמרא : **דכתיב** באשם תלוי **"וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג"**. ודרשינן, **מי שחטאתו ושגגתו שוה**, שהכל תלוי אצלו בשגגת מעשה בלבד, הוא זה שחייב בקרבן אשם תלוי.

יצא משיח, שאין שגגתו וחטאו שוה, אלא שגגת המעשה תלויה גם בהעלם דבר, משום **דכתיב "לאשמת העם"**, הוקש בכך המשיח לציבור, ללמד - **הרי הוא משיח כצבור**.

כמו שהצבור אין חייבין אלא בהעלם דבר ושגגת מעשה, אף משיח אינו חייב אלא בהעלם דבר ושגגת מעשה, ולפיכך גם התמעט משיח מחיוב אשם תלוי, כמו הציבור. (5)

אך תמחה הגמרא : כיצד יתכן לבאר את דברי התנא בתחילת מהלך הלימוד של הברייתא, שכוונתו לומר שהכהן המשיח, אין שגגתו וחטאתו שוה, משום ההיקש של כהן משיח לציבור, בדברי הכתוב **"לאשמת העם"**?

והרי טענה זו נאמרה בתחילת מהלך הלימוד של הברייתא, כאשר התנא טוען מדוע יש צורך בהיקש הזה, ואם כן, **על כרחך, לא קאמר ליה** התנא שלומדים את ההיקש הזה.

שהרי כל הנידון הוא להשוות את דין המשיח לציבור בלי ההיקש, אלא רק ב"בנין אבי", בכך שהמשיח דומה לציבור, שגם הוא מביא פר ואין מביא אשם תלוי, כמו הציבור. ורק למסקנה, לאחר שדחה התנא את האפשרות ללימוד בבנין אבי, רק אז הוא מגיע ללימוד מההיקש!

ולכן, אומרת הגמרא, שאכן לא למד זאת התנא מההיקש.

אלא, עיקר הדמיון בין משיח לציבור הוא רק בהבאת פר, שאינו בנשיא, שמביא שעיר. ומה שדימה התנא ביניהם גם בכך שהם פטורים מאשם תלוי, ואילו הנשיא חייב, **כדי**

נסבה! בחינם, ללא תועלת, הוא אמר זאת. שהרי בהוה אמינא אין לנו מקור לפטור את המשיח ממנו. (6)

מתניתין:

א. הורה כהן משיח הוראה בטעות, באיסור מסויים, בפני עצמו. והורו בית דין לציבור הוראה בטעות באיסור אחר, (7) ועשה כהן משיח על פי הוראתו בפני עצמו

מתכפר לו בפרו בפני עצמו, ואין הוא מתכפר בפר העלם - דבר שמביאים הציבור על הוראת בית דין באיסור האחר.

אך אם הורה עם הצבור את אותה הוראה באותו ענין שהורו בית דין, ועשה עם הצבור, אין הוא מביא פרו, אלא מתכפר לו עם הצבור.

וטעמו של דבר, שמתכפר לו בקרבן הצבור, על אף שיש לו חיוב עצמי להביא פר על שגגתו, הוא משום שכפרת המשיח דומה לכפרת הצבור בדברים רבים (8), כגון: שאין בית דין חייבין בפר העלם דבר עד שיורו לבטל מקצת מהמצוה, ולקיים מקצת מהמצוה. ולא כשהורו לעקור את כל המצוה.

וכן המשיח, דינו כציבור, בכך שאינו חייב להביא פר על חטאו אלא באופן שהורה לעצמו לקיים מקצת ולבטל מקצת.

וכמו כן, לא חייבין בית דין להביא פר לעולה ושעיר לחטאת על שגגת הוראתם בעבודת כוכבים, עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת.

וכן הכהן המשיח, אינו חייב להביא את קרבנו על עבודה זרה, שהוא שעירת עזים, עד שיטעה בהוראתו לקיים מקצת ולבטל מקצת.

נמצא, שדיני כהן משיח שוים לדיני הציבור בשני פרטים. ובמשניות להלן יובאו עוד פרטים שהושוו בהם.

גמרא:

דנה הגמרא: מנהני מילי, מה שאמרה המשנה:

א. הורה הכהן המשיח איסור בפני עצמו ועשה בפני עצמו, מתכפר לו בפני עצמו.

ב. הורה הכהן המשיח עם הצבור, ועשה עם הצבור, הרי הוא מתכפר עמהם, ואינו מביא את פרו.

דתנו רבנן: הורה הכהן המשיח עם הצבור, ועשה עם הצבור, יכול יביא פר לעצמו?

דין הוא שאינו מביא לעצמו: שהרי נשיא מוצא מכלל יחיד, שמביא על שגגתו חטאת שעיר ולא כשבה או שעירה, וכן משיח מוצא מכלל יחיד, שמביא פר.

מה נשיא, רק אם חטא בפני עצמו, מביא בפני עצמו. אבל אם הנשיא חטא עם הצבור, מתכפר לו עם הצבור [כי חיובו בשעיר הוא על שגגת מעשה בלא הוראה, ולכן כשחטא בהוראת בי"ד, הרי הוא כיחיד המתכפר בכפרת הצבור].

אף משיח, נלמד ממנו

שאם חטא בפני עצמו, מביא בפני עצמו.

ואם חטא עם הצבור, מתכפר לו עם הצבור! (9)

ושמא תפרוך בנין אב זה, ותאמר: לא דומה המשיח לנשיא, ולכן אי אפשר ללמוד את דין המשיח מדין הנשיא.

שהרי אם אמרת בנשיא שמתכפר עם הצבור, הרי זה מחמת שכן מתכפר לו עם הצבור בשעיר הבא לכפר על עוונותיהם ביום הכפורים.

תאמר במשיח, שאין מתכפר לו עם הצבור ביום הכפורים, אלא הוא מביא פר מיוחד לכפרתו ביום הכפורים.

ואם כן, הואיל ואין מתכפר לו עם הציבור ביום הכפורים, יכול יביא פר לעצמו לכן, תלמוד לומר: "על חטאתו אשר חטא". מלמד הכתוב "אשר חטא", שחייב הכהן המשיח להביא את הפר שלו רק כשחטא בגלל הוראתו בטעות, בלבד. ולא כשחטא משום שהיתה גם הוראת בית דין על כך, בנוסף להוראתו. (10)

הא כיצד?

א. חטא בפני עצמו, מביא פר בפני עצמו.

ב. חטא עם הצבור, מתכפר לו עם הצבור בפר העלם דבר של צבור. (11)

ודנה הגמרא בדברי המשנה והברייתא: היכי דמי? באיזה אופן אמרה המשנה והברייתא שהורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו, אינו מתכפר בקרבן הצבור מחמת שהוראתם של בי"ד היתה באיסור אחר? (12)

אילימא, מדובר באופן **דהוא**, הכהן המשיח הוא **"מופלא"** של בית דין, **והם**, חברי הבית דין שהורו לצבור ועשה הצבור בהוראתו, **אינן דיינים מופלאין**. הרי **פשיטא** הוא **דמתכפר לו בפני עצמו**.

שהרי **הוראה דלהון**, אינה הוראה, **ולא כלום**, ודבר פשוט הוא שאין מביאין פר העלם דבר. וכיון שרק הוראת הכהן נחשבת הוראה, הרי פשיטא שמתכפר בפני עצמו. וכמו כן, **בעי לאתויי כשבה או שעירה, כל חד וחד** מהציבור שעשה כהוראתם, כדין חטאת היחיד, שהרי אין הוראתם נחשבת להוראת בית דין!

ואי מדובר באופן **דאינן מופלאין**, **והוא לאו מופלא**, הרי יקשה:

אמאי מתכפר לו בפני עצמו? הא הוראה דידיה אינה הוראה ולא כלום היא! שהרי אין המשיח חייב להביא פר אלא אם טעה בהוראתו כשהוא דין "מופלא". ואילו על שגגת מעשה בלי הוראתו, אין המשיח מתחייב כלל, ואפילו אם אינו מופלא. (13)

דף ז - ב

אמר רב פפא: במשנתנו מדובר **כגון שהיו מופלין שניהן**, הבית דין והמשיח.

ובאה המשנה להשמיענו, כי למרות שהיתה הוראת בית דין, ומביאין עתה קרבן פר העלם דבר עבור הצבור, אין המשיח מתכפר בו, משום שהוראתו היתה באיסור אחר, וכפי שיבואר להלן.

אבל אם היתה הוראתו באותה הוראה שהורו בית דין, הרי אף על גב שהורה בפני עצמו, הוא מתכפר בקרבן הצבור, וכדדרשינן מ"חטאתו".

סבר אביי למימר, כי דין זה, שאם הורה המשיח באיסור אחד והורו בית דין באיסור אחר אין המשיח מתכפר בקרבן של ציבור, היינו דוקא באופן ש**חטא** [צ"ל הורה] **בפני עצמו ועשה בפני עצמו**.

ומבאר הגמרא: **היכי דמי?** - כגון **דיתבי** הכהן המשיח ובית דין **בשני מקומות** נפרדים, **וקא מורו בתרי איסורי** נפרדים.

אבל אם ישבו שניהם במקום אחד, מתכפר המשיח בשל צבור, למרות שהורה באיסור אחר, כי כיון ששמעו בית דין מה הורה ולא מיחו בידו, נחשב שלא חטא בפני עצמו [ביאור רבינו חננאל] (1).

אמר ליה רבא לאביי: אטו, האם שני מקומות גורמין לכך שיביא המשיח קרבן בפני עצמו?

אלא בהכרח, אפילו יתבי, הכהן המשיח ובית דין, בחד מקום, כיון דקא מורו בתרי איסורי, נחשב חטא המשיח, לחטא בפני עצמו! (2) ועתה מבארת הגמרא את הענין בהרחבה:

א. זה פשיטא, שאם חטא הוא, הכהן המשיח בחלב, והן הבי"ד הורו בשגגה לציבור היתר בעבודת כוכבים, ודאי שחטא בפני עצמו הוא.

דהא חלוקין חלב ועבודת כוכבים בטעמייהו, שהרי הם נלמדים משני פסוקים שונים. וחלוקין אף בקרבנות.

דהוא, שטעה בחלב, דינו בפר. והן, שטעו בעבודת כוכבים, דינם בפר ושעיר.

והחילוק ביניהם הוא חילוק ניכר, **דהא קא מייתו הני** בית דין שטעו בענין עבודת כוכבים **שעיר** לחטאת הציבור, בנוסף לפר לעולה. ואילו **הוא**, הכהן המשיח, **לא מייתי** שעיר אלא פר בלבד (3).

ב. וכל שכן באופן שהוא חטא בעבודת כוכבים, והן בחלב, שנישב לחטא בפני עצמו, כי באופן הזה החילוק ביניהם ניכר יותר, דחלוקין בקרבנותיהן לגמרי. דהוא מביא שעירה, כדין קרבן יחיד, ואינהו פר. (4)

ולפיכך, בשני האופנים אלו, פשיטא שמתכפר המשיח בפני עצמו.

ג. אלא, שיש לדון באופן שהוא התיר לעצמו בטעות, וחטא בחלב המכסה את הקרב, (5) והן הורו בטעות היתר בחלב שעל הדקין, מהו?

וצדדי הספק הם:

מי אמרינן, אף על גב דקרבנן שוה [שהרי בין הכהן המשיח בפר, ובין בי"ד כפרתם בפר], בכל זאת, **כיון דמתרי קראי קאתו**, איסורים אלו משני כתובים הם נלמדים, אם כן, **הא פליגין בטעמייהו**. ונחשב שכל צד הורה וחטא בפני עצמו, ולא מתכפר המשיח בקרבן העם.

או דלמא, שם חלב אחד הוא, ונחשב כאילו הורו באיסור אחד, ומתכפר המשיח בקרבן העם?

ד. **אם תמצא לומר "שם חלב אחד הוא"**, ומתכפר המשיח בפר הציבור, עדיין יש להסתפק באופן הבא:

הורה **הוא** היתר **בחלב**, **והן** הורו היתר **בדם**, **מהו?**

מי אמרינן, בטעמייהו הא פליגין שהרי הם שני שמות איסורים שונים. (6) **או דלמא, כיון דשוין חלב ודם בקרבן**, שהרי על שניהם מביאים פר, בין משיח בין ביי"ד, ולפיכך **בתר קרבן אזלינן**, ונחשב לכהן כהוראה עם הציבור, ומתכפר משיח בשל צבור?

ומסקינן: **תיקו!** (7)

שנינו במשנה: **שאין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת** וכו'.

והוינן בה: **מנלן דעד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת** אינם חייבין?

ומבארינן: **כדאמרינן באידך פירקין** [לעיל ד ב]: דדרשינן **"ונעלם דבר"** - **"דבר"** **ולא כל הגוף!** שאם נעלם מהם כל גוף האיסור, אין חייבין בפר העלם דבר.

שנינו במשנה: **וכן המשיח** אינו חייב עד שיורה לבטל מקצת ולקיים מקצת.

מנלן?

דכתיב "אם הכהן המשיח יחטא **לאשמת העם**", **הרי משיח כציבור!** דהיינו שגדרי חטאו שוים לגדרי חטא הציבור על פי ביי"ד, וחיוב שניהם תלוי בהוראה לבטל מקצת.

שנינו במשנה: **ולא בעבודת כוכבים** עד שיורו ביי"ד לבטל מקצת ולקיים מקצת.

מנלן? דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודת כוכבים מכלל שאר המצוות **לדון בעצמה**, שחייבים על הוראתה בטעות פר ושעיר, **יכול יהיו חייבים** בה אפילו **על עקירת מצוה כולה**,

נאמר כאן בעבודת כוכבים, "והיה אם **מעיני** העדה", **ונאמר להלן** בשאר מצוות, "ונעלם דבר **מעיני** הקהל", ולומדים זה מזה בגזירה שוה:

מה להלן, בשאר המצוות, מדבר הכתוב בהוראה על ידי **בית דין**, דכתיב "ונעלם דבר מעיני הקהל - ועשו", ומשמעות הכתוב ש"מעיני הקהל", דהיינו בית דין, נעלמה ההוראה, ואילו הקהל עשו חטא בשגגה לפי אותה הוראה.

אף כאן, בעבודה זרה נמי, מדובר בהוראת בית דין.

[והיינו שהפסוק האמור בעבודה זרה אינו מוכיח שמדובר בהוראת בית דין, שהרי נאמר בו "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", והעשייה אינה מתייחסת לבית דין אלא לצבור, ורק מכח הגזירה - שוה, למדנו שמדובר בהוראת בית דין].

ומה להלן בשאר המצוות אמרינן דנעלם "דבר" - ולא כל הגוף, אף כאן, בעבודה זרה נמי אמרינן, ונעלם "דבר" - ולא כל הגוף!

מתניתין:

אין חייבין בית דין בקרבן אלא על העלם דבר של בית דין עם שגגת המעשה של הצבור.

וכן המשיח אינו חייב על שגגת מעשה גרידא, אלא אם קדמה לה הוראה שהורה לעצמו בטעות. וחידוש יש במשיח שעל שגגת מעשה גרידא אינו מביא אפילו קרבן יחיד!

ואף לא בעבודת כוכבים אין חייבין (8) בית דין פר ושעיר, או משיח פר, אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה.

גמרא:

מנלן שאין בית דין מביאים פר העלם דבר, אלא אם כן היה העלם דבר יחד עם שגגת המעשה? דתנו רבנן: "ואם כל עדת ישראל ישגו". יכול יהו חייבים פר העלם דבר על שגגת מעשה בלבד, תלמוד לומר "ישגו ונעלם דבר" - אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה!

שנינו במשנה: וכן המשיח.

מנלן?

דכתיב "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם - הרי משיח כצבור! דהיינו שגדרי חטאו שוים לגדרי חטא הציבור על פי בי"ד, וחיוב שניהם תלוי בשגגת הוראה, דהיינו העלם דבר.

שנינו במשנה: ולא בעבודת כוכבים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

מנלן?

דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודת כוכבים לדון בעצמה לחייב עליה פר ושעיר, יכול יהו חייבים בה אפילו על שגגת המעשה בלא העלם דבר

נאמר כאן בעבודת כוכבים "מעניי", ונאמר להלן בשאר המצוות "מעניי", מה להלן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אף כאן אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה!

ומדייקת הגמרא את לשון משנתנו: ברישא שנינו אין בי"ד חייבין בשאר המצוות אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וכן המשיח בשאר המצוות אינו חייב אלא בהוראה עם שגגת מעשה. ולעומת זאת בסיפא לגבי עבודת כוכבים, שנינו רק שבי"ד חייבים על הוראה עם שגגת מעשה, **ואילו שמיח אינו חייב בעבודת כוכבים** רק בהוראה עם שגגת מעשה **לא קתני!** (9)

ולכאורה משמע, כי **מתניתין** שמחייבת כהן משיח בעבודת כוכבים על שגגת מעשה גרידא בלא הוראה, בהכרח **מני - רבי היא!**

דתניא: משיח בעבודת כוכבים - רבי אומר אפילו אם חטא **בשגגת מעשה** בלבד, חייב (10), ואפילו שלא הקדים והורה בה היתר לעצמו, ולא היה העלם דבר. **וחכמים אומרים** שדין המשיח בעבודה זרה הרי הוא כדינו בשאר המצוות, ואינו חייב על שגגת מעשה גרידא, אלא **בהעלם דבר** עם שגגת מעשה. **ושוין** חכמים ורבי בזה שקרבנו של המשיח בעבודה זרה הוא **בשעירה**. **ושוין** גם בזה **שאין** הכהן המשיח **מביא שום אשם תלוי** [מהטעם שיתבאר לקמן].

ודחינן את ההוכחה מדיוק לשון המשנה:

ותסברא, וכי לקמן [ח א] במשנה שנינו ברישא שאין בי"ד חייבים אלא בדבר שזדונו **כרת ובשגגתו חטאת** "וכן המשיח", ובסיפא שנינו שהוא הדין בעבודת כוכבים אין חייבים אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, **מי קתני** שם "וכן המשיח" בעבודת כוכבים אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת [על אף שכך הוא דינו]? (11)

אלא בהכרח צריך לומר שם: **תני הא**, והיות ושנינו ברישא של המשנה שאין חייבים אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח, ממילא ידוע לנו כי **הוא הדין להא**, שגם משיח דינו כצבור, וגם בעבודת כוכבים אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

אם כן, **הכא**, במשנתנו **נמי**, **תנא** ברישא בשאר המצוות, **הא**, שדינו של משיח הוא כצבור, ושניהם אינם חייבים להביא פר אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, וממילא

ידוע לנו **שהוא הדין להא**, שמישיח הוא כצבור גם בעבודת כוכבים, וגם בה אין חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה.

ואם כן, אין מקום לדייק שמשנתנו סוברת כרבי ממה שלא חזרה המשנה לומר כי גם בעבודת כוכבים שונה דין המשיח מדין בית דין. כי סמכה הרישא על הסיפא. ויתכן שמשנתנו סוברת כחכמים שגם משיח אינו חייב בעבודת כוכבים אלא בשגגת מעשה עם העלם דבר.

והוינן בה: **מאי טעמא דרבי** שמחלק בחיוב קרבן משיח בין עבודת כוכבים לשאר מצוות, והרי יש ללמוד מגזירה שוה כי משיח הושווה לצבור לכל דבר?

ומתרצינן: **אמר קרא לגבי עבודה זרה: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה"**.

ודרשינן: **"הנפש" - זה משיח.**

"השוגגת" - זה נשיא.

"בחטאה בשגגה"

רבי סבר, כוונת הכתוב לומר: **חטא זה**, שחטא המשיח או הנשיא בעבודה זרה, **בשגגה** של מעשה, אף בלא הוראת בי"ד, **יהא** חייב עליו.

ורבנן סברי, כוונת הכתוב לומר: **מי שחטאתו** בשאר מצוות **בשגגה** בלבד, [דהיינו יחיד שחטא], יביא על חטאו בעבודה זרה שעירה, **יצא משיח שאין חטאתו** בשאר מצוות **בשגגה** בלבד, שהרי על שגגת מעשה לחוד פטור המשיח, ואינו חייב **אלא בהעלם דבר** המצטרף אליהם, ולפיכך אם חטא בעבודה זרה בשגגת מעשה בלבד, הרי הוא פטור לגמרי מקרבן.

ודנה הגמרא בהמשך הברייתא: **"ושוין** חכמים ורבי **שמישיח** שחטא בעבודת כוכבים **דינו בשעירה" - כיחיד!**

מנלן הא?

דאמר קרא "ואם נפש אחת" - אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח כולם בכלל "נפש אחת" הן, וחיובה מבואר בכתוב שהוא שעירה!

דף ח - א

עוד אמרו בברייתא: **ושוין חכמים ורבי, שאין המשיח מביא שום אשם תלוי** (1).

והוינן בה: **מנלן?**

ומבארין: **דכתיב באשם תלוי "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע"**.

ודרשין: מי שחטאו בשגגת מעשה בלבד, הוא מתכפר באשם תלוי, אך לא משיח, שחטאו תלוי גם בהעלם דבר!

ודרשה זאת היא רק לדעת חכמים הסוברים שבכל עבירה אין חייב המשיח אלא בשגגת מעשה עם העלם דבר.

ואילו **רבי** הסובר שבעבודת כוכבים חייב המשיח על שגגת מעשה בלבד, **סבר**, שכך דרשו מפסוק זה: **מי שכל חטאו** [דהיינו: שבכל עבירה חיובו בחטאת, תלוי] **בשגגה** בלבד, הוא זה שמתכפר באשם תלוי, **יצא זה** [הכהן המשיח] **שאין כל חטאו בשגגה**. שהרי בעבודת כוכבים בלבד הוא חייב על שגגת מעשה כשלעצמה, אבל בשאר המצוות אינו חייב על שגגת המעשה כשלעצמה, **אלא בשגגת מעשה עם העלם דבר!**

ומקשינן: **מידי "כל שגגתו" כתיב** בפסוק, שנוכל לדרוש כי רק מי שכל חטאו בשגגה בלבד, הוא המתחייב באשם תלוי?

ומתריצין: **אין!** הרי מקרא זה כתוב בלשון שניתן לדרוש ממנו שרק מי שכל חטאו בשגגה מביא אשם תלוי. **דאם כן** כדברך, שאפילו מי שחיוב קרבנו תלוי בהעלם דבר, גם הוא מביא אשם תלוי (2), **נכתוב "וכפר עליו הכהן על שגגתו"**. ולמה **לי** ההוספה שהוסיף הכתוב וכתב **"אשר שגג"**?

אלא הא קא משמע לן בהוספה זו, **דעד דאיכא כל חטאו בשגגה** רק בו דיבר הכתוב, ולא במשיח שאין כל חטאו בשגגה, שהרי בשאר מצוות הוא חייב רק בצירוף העלם דבר.

ואילו **רבנן** שסוברים כי גם בעבודת כוכבים חייב הכהן המשיח רק בהעלם דבר עם שגגת מעשה, הם דורשים פסוק זה כפשוטו, ולא מיתור התיבות "אשר שגג", וכך דרשו: **מי שחטאו בשגגה** בלבד, הוא מביא אשם תלוי, **יצא משיח שאין חטאו בשגגה, לא בעבודת כוכבים ולא בשאר מצות, אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה**.

מתניתין:

אין בית דין חייבין להביא קרבן, עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (3). אבל אם הורו בדבר שחיובו אשם אינם חייבים. ושני טעמים לכך (4): האחד, שנאמר באשם "ואם נפש אחת" ובית דין אינם נחשבים "נפש אחת". והשני כי באשם חייבים גם על מזיד, ואם כן לא שייך בו העלם דבר, שהוא התנאי לחיוב בית דין.

וכן המשיח אינו חייב להביא פר, אלא אם הורה וחטא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

אך הוא חייב להביא קרבן אשם כמו כל יחיד שחטא, שהרי גם הכהן המשיח נכלל ב"נפש אחת" האמורה באשם.

וכמו כן, **לא חייבים בית דין להביא פר ושעיר על הוראה בטעות בעבודת כוכבים, עד שיורו היתר על דבר**, פרט מהלכות עבודה זרה, **שזדונו כרת ושגגתו חטאת**.

גמרא:

מנלן שאינם חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

דתניא: רבי אומר: נאמר כאן בבית דין שהורו בטעות "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", ונאמר להלן בפרשת עריות "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה" - מה להלן בפרשת עריות אמור הכתוב **בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן** בהוראת בית דין, דיבר הכתוב **בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת**.

אשכחן צבור, משיח מנלן?

ילפינן מהכתוב "אם הכהן המשיח יחטא **לאשמת העם**" - **הרי משיח כצבור** (5).

נשיא מנלן שאינו חייב בשעיר אלא אם שגג במעשה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

יליף גזירה שוה **מצות - מצות מצבור**. **כתיב גבי נשיא "ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה" וכתוב בצבור "ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה"**.

מה צבור אינם חייבים אלא על **דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף נשיא** אינו חייב עד שיעשה בשגגת מעשה **דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת**.

וכן **יחיד** אינו מביא את קרבן החטאת שלו על שגגת מעשהו, אלא אם חטא בשגגה בדבר שזדונו כרת, **דאמר קרא "ואם נפש" וילמד** דינו של יחיד הנכתב **תחתון**, מנשיא הנכתב **עליון** [מלפניו].

שנינו במשנה: **ולא בעבודת כוכבים עד שיורו** בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. והוינן בה, הרי רק לגבי חיובם בשאר מצות למדנו גזרה שוה מפרשת עריות שזדונה כרת ושגגתה חטאת, אלא **בעבודת כוכבים מנלן** שאין בית דין חייבים עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

דתנו רבנן: לפי שיצאה עבודת כוכבים לדון בעצמה בפר ושעיר, ואין בה גזרה שוה לעריות, **יכול יהו חייבין על הוראתה אפילו על דבר שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת**, כגון המגפף או המנשק עבודה זרה שאין חיובו בכרת אלא בלאו גרידא?

נאמר כאן בהוראת עבודה זרה **"מעניני"**, **ונאמר להלן** בשאר המצוות **"מעניני"**, מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. **אשכחן צבור** שאינם חייבים אפילו בעבודת כוכבים אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, **יחיד, נשיא, ומשיח, מנלן** שחיוב קרבנם בעבודת כוכבים הוא רק בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

אמר קרא בקרבן חטאת יחיד [במדבר טו] **"ואם נפש אחת"** - **אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח, כולן בכלל "נפש אחת" הן, וילמד תחתון** [יחיד, נשיא ומשיח שנכתבו באחרונה] **מן העליון** [צבור, הנכתב ראשונה]. ונדע כי כמו שציבור אין חייבין קרבן בעבודת כוכבים אלא כשחטאו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, הוא הדין לנשיא ומשיח שאינם חייבין קרבן אלא אם חטאו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

ושבה הגמרא עתה לברר את עיקרו של הלימוד שאין בית דין חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

ומקשה: **הניחא למאן דמפיק לה ל"עליה" לגזרה שוה**, ואינו צריך לה לדרשה אחרת, יתכן לומר **כדאמרן**, שמקרא זה מלמדנו בגזירה שוה שאין חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

אלא לרבנן, דמפיקי לה ל"עליה" לדרשה אחרת, ללמד **לעריות וצרות**, שפטורות מיבום, והיינו ללמד שאם אשת אחיו שנפלה לפניו ליבום אסורה עליו באיסור ערוה [מלבד איסור אשת את], הרי היא פטורה מן היבום, וכן צרתה של ערוה זו שהיתה נשואה לאחיו פטורה מן היבום, אף שהיא עצמה אינה ערוה עליו. ולדבריהם אי אפשר ללמוד

בגזירה שוה להוראת בית דין מפרשת עריות, ואם כן **דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, מנא להו?**

ומתריצין: **נפקא להו מדמתני ליה רבי יהושע בן לוי לבריה**, שבפסוק האמור בעבודת כוכבים **"תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה. והנפש אשר תעשה ביד רמה ... " הוקשה כאן כל התורה כולה לעבודת כוכבים, מה עבודת כוכבים** האמורה בפרשה זו, היא דבר **שחייבים על זדונו כרת** [שנאמר בה "הכרת תכרת"] **ועל שגגתו חטאת, אף כאן** בשאר המצוות **שחייבין** [היחיד, הנשיא והמשיח] להביא קרבן חטאת, אין הם חייבין אלא **על דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת**. (6)

אשכחן מקור לכך **שיחיד ונשיא ומשיח** אין מביאין חטאתם אלא כשעשו דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, **בין** שחטאו **בעבודת כוכבים בין בשאר מצות**, שהרי הוקשו בפרשה זאת כל המצוות של יחיד לעבודה זרה, ועדיין **צבור מנלן** שאינו מתחייב פר אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

יליף, צבור הכתוב **עליון**, בתחלת הפרשה, **מתחתון**, מיחיד הכתוב בסופה, ונלמד ממנו שגם לציבור אין חיוב קרבן, בין על עבודת כוכבים בין על שאר המצוות, אלא כשיש בחטא כרת במזיד וחטאת בשגגה (7).

והוינן בה: **ורבי** שלמד גזירה שוה "עליה - עליה" מעריות שאין חייבים קרבן אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, **הא דרבי יהושע בן לוי** שלמד מהקש, שהוקשה כל התורה לעבודת כוכבים, **מאי עביד ליה** (8)?

ומשנינן: **מפיק ליה לכדתניא: לפי שמצינו** באנשי עיר הנדחת שעבדו עבודת זרה במזיד, **שחלק הכתוב בין דינם של רבים שעבדו לבין דינם של יחידים** שעבדו, שהרי אם **רבים** [רוב העיר] עבדו הם נהרגים **בסייף, וממונן אבד** שדינו בשריפה, ואילו אם עבדו רק **יחידים** [מעוט העיר], מיתתם **בסקילה, וממונן פלט** נשאר, **יכול נחלוק** גם **בקרבתיהם** כשעבדו בשגגה, ויביאו הרבים שעבדו קרבן, שאינו דומה לקרבן יחיד, ולא לקרבן צבור של כלל ישראל (9).

תלמוד לומר "תורה אחת יהיה" וגו', ללמדנו שכל העושים בלא הוראה דינם אחד. ולפיכך גם אנשים רבים של עיר הנדחת נחשבים כיחידים, וכל אחד מהם מביא שעירה לחטאת.

מתקיף לה רב חלקיה מהגרוניא: טעמא משמע כי הטעם להשוות בין קרבן יחיד ורבים הוא רק משום **דלא חלק הכתוב** בין אנשי עיר הנדחת המרובים למעטים, וכללן יחד ב"תורה אחת".

הא אם לא היה לנו לימוד מ"תורה אחת", אלא היה **מחלק** הכתוב בין רבים למעטים, **הוה אמינא נחלוק** בקרבנותיהם, ואם רוב אנשי העיר עבדו עבודה זרה נחייבם בקרבן מיוחד, השונה מקרבן יחיד ושונה מקרבן ציבור שעשה בהוראת בית דין, ואם כן יקשה ממה נפשך: **מאי נייתי?** (10)

אם נאמר **נייתי פר צבור**, הרי אין זה קרבן מיוחד, שהרי **בשאר מצות הוא דמייתו** קרבן שכזה, ולא יתכן שקרבן של רוב אנשי עיר הנדחת ישווה לקרבן של רוב ישראל, כי הרי אילו רוב ישראל עבדו עבודה זרה, אינם נעשים עיר הנדחת, ובהכרח שקרבנם חלוק. (11).

ואם נאמר **נייתי פר לעולה ושעיר לחטאת**, הרי גם זה אינו קרבן מיוחד, שהרי **צבור בעבודת כוכבים הוא דמייתו**.

ואם נאמר **נייתי שעיר**, הרי **נשיא** ששגג **בשאר מצות הוא דמייתי**.

ואם נאמר **נייתי שעירה**, הרי **יחיד נמי היינו קרבנו?!!**

ומתרצינן: בכל זאת **איצטריך** לכתוב "תורה אחת", כי **סלקא דעתך אמינא, צבור מייתי פר לעולה ושעיר לחטאת**, ואילו **הני**, רוב אנשי עיר הנדחת שעשו בשגגה, **נייתי איפכא - פר לחטאת ושעיר לעולה**.

אי נמי, לולי ההקש של "תורה אחת" היינו אומרים שישארו רבים אלו במצב ש"צריך לחלוק בקרבן ואין לו תקנה" (12), כיוון שאי אפשר לחלוק בקרבנם, ולא יביאו קרבן כלל. ולכך **קא משמע לן** ההקש מ"תורה אחת", שהם צריכים להביא כל אחד שעירה לחטאת, כדין כל יחיד שעבד עבודה זרה בשוגג.

והוינן בה: **דכולי עלמא** סברו **מיהת, דכי כתיבי הני קראי** "וכי תשגו" ו"תורה אחת" [האמורים בפרשת שלח] **בהוראת עבודת כוכבים הוא דכתיבי. מאי משמע** - מהיכן מוכח שבפסוקים אלו מדובר בעבודת כוכבים?

ומתרצינן: **אמר רבא, ואי תימא רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה כדי** [שם אמורא]: נאמר בפרשה זו הפסוק **"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה"**, ומשמעותו שמדובר מצוה שנחשבת ככל המצוות האלה - **איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל**

המצות, הוי אומר זה עבודה זרה. שכל המודה בעבודה זרה הרי הוא כופר בכל התורה (13).

דבי רבי תנא: אמר קרא "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה **אשר דבר ה' אל משה**" ומשמע ששמעו בני ישראל את דבורו של הקב"ה אל משה, **וכתיב** מאידך "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", שמשמעותו כי בני ישראל לא שמעו את דיבור ה' עם משה, אלא שרק ציווים נאמר "ביד משה",

איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה ששמעו בני ישראל עצמם בהר סיני, **וצוה אותם גם על ידי משה**, מבלי שישמעו הם עצמם את הציווי מפי משה, **הוי אומר זו עבודת כוכבים**, שכלל ישראל שמעו מפי הקב"ה בעצמו במעמד הר סיני את שתי הדברות הראשונות "אנכי" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים".

וכדתנא רבי ישמעאל: "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו! ובנוסף לכך נצטוו על כך פעמים רבות נוספות על ידי משה כגון "לא תשתחוה לאל אחר".

דף ת - ב

דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה, **למן היום אשר צוה ה'**

והלאה לדורותיכם", ומשמעותו: אם תשגו ולא תעשו את המצוה הראשונה שצוה ה' אתכם בידי משה, שהיא הקודמת לכל המצות שנאמרו מכאן והלאה!

ואיזו היא מצוה שהיא נאמרה בתחילה (1), בעשרת הדברות, - **הוי אומר זו עבודת כוכבים**, שנאמרה בתחילת עשרת הדברות, "אנכי" ו"לא יהיה לך אלהים אחרים", דהיינו עבודת כוכבים!

ומקשינן: **והא אמר מר: עשר מצות נצטוו ישראל במרה!** דהיינו לפני מתן תורה, ונמצא שעבודת כוכבים איננה המצוה הראשונה!! (2) **אלא, מחוורתא כדשנינן מעיקרא**, שההכרח כי פסוקים אלו אמורים בעבודה זרה, הוא כפי שביארוהו לעיל רבי יהושע בן לוי או רבי, ולא כתנא דבי רבי ישמעאל.

מתניתין:

אין בית דין חייבין, אם טעו בהוראה **על עשה ועל לא תעשה שבמקדש**, דהיינו שאם הורו בטעות בענייני טומאת מקדש וקדשיו, אין הם חייבים להביא פר העלם דבר.

משום שהחויב על טומאת מקדש וקדשיו בשוגג הוא קרבן חטאת עולה ויורד [שנקרא כך כי העשיר מביא בו כבשה או שעירה, ואילו העני מביא עוף, והדל ביותר מביא מנחה], ואין בית דין חייבין להביא פר, אלא אם הורו בדבר ששגגתו מחייבת חטאת קבועה (3). [ה"עשה ולא תעשה" שהוזכרו כאן, הם, העשה "וישלחו מהמחנה כל צרוע" שנאמר לאסור על טמא להכנס למקדש, והם התיירו לו (4). והלא תעשה הוא "ולא יטמאו את מחניהם", שנאמר על מי שנטמא במקדש, שיצא בדרך קצרה ולא בארוכה, והם התיירו לו לצאת בקצרה.

וכן אין מביאין, כל יחיד ויחיד, **אשם תלוי** במקום שיש ספק אם עברו **על עשה ועל לא תעשה שבמקדש**. כיון שחויב אשם תלוי הוא על הספק, ואינו בא אלא באופן שעל חטא ודאי חייבים חטאת קבועה, ואילו על טומאת מקדש וקדשיו חייבים על הודאי רק קרבן עולה ויורד. [ובית דין וכהן משיח אין מביאין אשם תלוי אפילו במקום שבודאי חייבים חטאת קבועה!]

אבל חייבין בית דין בהוראתן, וכהן משיח שחטא בשגגת מעשה, **על עשה ועל לא תעשה שבנדה**, **ומביאין** היחידים שספק להם אם חטאו, **אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה**, כיון ששגגתה מחייבת חטאת קבועה.

איזו היא מצות עשה שבנדה שחייבים בית דין עליה אם טעו בהוראתם? - **פרוש מן הנדה**. שחייבים לפרוש מהאשה הטהורה סמוך לשעת וסתה, שמא תטמא בשעת תשמיש, [ולמדו כך מהכתוב "והזרתם את בני ישראל"].

והם הורו שמותר לבא על אשתו סמוך לווסתה, וכשבא עליה פירסה נדה, ואז אסור לו לפרוש כי נהנה ביציאתו כמו בביאתו, והם התירוהו, ונמצא שיש כרת על זדון הבא מחמת שהתירו עשה זה (5).

ומצות לא תעשה - אל תבא על הנדה (6)!

גמרא:

והוינן בה: **מנא הני מילי, דצבור** שעשו בהוראת בית דין **לא מחייבי קרבן בעלמא** בין כשחטאו בודאי ובין כשחטאו בספק (7), אלא אם חטאו בדבר שחייבין עליו בעלמא חטאת קבועה. ומנלן **דיחיד, אשם תלוי נמי לא** מיחייב, אלא אם כן חטא בדבר שחייבים עליו חטאת קבועה?

[כך גורס רש"י] **אמר רב יצחק בר אבדימי: נאמר כאן "ואשם" בחטאת קבועה** דיחיד **ובאשם תלוי, ונאמר "ואשמו" בצבור.** וילפינן חטאת הצבור מחטאת היחיד: **מה "ואשם" האמור ביחיד איירי בחטאת קבועה, אף "ואשמו" האמור בצבור - בחטאת קבועה איירי!**

והשתא ילפינן לדין אשם תלוי של יחיד מדין חטאת הצבור: **ומה צבור** אין חייבים אלא אם היתה הוראתם **בחטאת קבועה, אף אשם תלוי נמי אין הוא בא אלא על ספק חטאת קבועה!** דילפינן "ואשם" האמור באשם תלוי מ"ואשמו" דכתיב בצבור. (8)

אמרי, אי הכי, דדרשינן מ"ואשם" האמור באשם תלוי, מדוע לא אמרת איפכא, שאשם תלוי בא אפילו במקום שאין חייבין עליו חטאת קבועה? שהרי גבי **קרבת עולה ויורד, נמי, הא כתיב ביה לשון אשם "והיה כי יאשם לאחת מאלה"**, וכוננת הכתוב לכל אחת משלשת ה"אשמות" המבוארות בפרשת קרבן עולה ויורד [בפרשת ויקרא] שהן: שבועת העדות, וטומאת מקדש וקדשיו, ושבועת ביטוי, שחייבין עליהן קרבן חטאת עולה ויורד!?

ומשנינן: **דנין** גזירה שווה מתיבות הדומות זו לזו כגון **"אשם"** האמור באשם תלוי, **מן** תיבת **"אשמו"** (9) האמור בצבור. **ואין דנין "אשם"** האמור באשם תלוי, **מן** **"יאשם"** האמור בקרבן עולה ויורד.

[אבל התיבות "אשם" ו"אשמו" דומות זו לזו, ולא אכפת לן במה דכתיב אשמו, כי זה כאילו כתיב "אשם שלוי". אבל "יאשם" אינה כוללת את התיבה אשם].

ופרכינן: **ומאי נפקא מינה** אי כתיב "אשם" או "יאשם"? והרי אפשר ללמוד גזירה שווה גם כשאין המלים מכוונות בדיוק אלא בדמיון הענין בלבד.

דהא תני דבי רבי ישמעאל: הא דכתיב בנגעי בתים **"שב הכהן" "ובא הכהן"** - **זו היא שיבה זו היא ביאה.** שאין הכונה שהכהן שב לביתו אלא הוא שב לבית המנוגע. דילפינן בגזירה שווה שיבה מביאה, על אף שאין המילים שוות, אלא רק דומות בתוכנן!! **ועוד** איכא למיפרך: **נילף "אשם"** האמור באשם תלוי (10) **מן "ואשם"** האמור **בטומאת מקדש וקדשיו, דכתיב** גביה **"והוא טמא ואשם"**, וחייבים עליו קרבן עולה ויורד. ונלמד מזה שחייבין אשם תלוי אף במקום חיוב חטאת שאינה קבועה!!

ומתרצינן: **אמר רב פפא: דנין "ואשם" ו"מצות ה'"** האמורים באשם תלוי, **מן** **"ואשם"** (11) **ו"מצות ה'"** האמורים בצבור, ואין דנין ללמוד גזירה שווה מטומאת מקדש וקדשיו, דלא כתיב התם "מצות ה'", אלא אשם גרידא.

אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא: ונילף "ואשם ו"נשיאת עון" האמורים באשם תלוי, מן "ואשם" ו"נשיאת עון" האמורים בקרבן עולה ויורד, ואל תלמד גזירה שוה מקרבן צבור, דלא כתיב התם "נשיאת עון" אלא אשם גרידא!! **אלא, אמר רב נחמן בר יצחק: דנין "ואשם" ו"מצות ה' אשר לא תעשינה"** האמורים באשם תלוי, מ"ואשם" ו"מצות ה' אשר לא תעשינה" האמורים בציבור. **ואל יוכיח** [דהיינו, לאפוקי] **שמיעת קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, שלא נאמר בהם "ואשם ו"מצות ה' אשר לא תעשינה".**

מתניתין:

א. אין חייבין בית דין להביא פר העלם דבר אלא אם היתה הוראתם בדבר שהיחיד חייב עליו חטאת קבועה, ולא בדבר שהיחיד חייב עליו קרבן עולה ויורד. (12)

ולפיכך, **אין חייבין על הוראתם בשמיעת קול**, והיינו בפרשת עדים המושבעים שאין הם יודעים עדות, **ועל שבועת ביטוי שפתיים, ועל טומאת מקדש וקדשיו** כיון שיחיד שחטא בכל אלה מביא קרבן עולה ויורד.

ב. **והנשיא - כיוצא בהם**, שפטור מלהביא קרבן בדבר שיחיד מביא עולה ויורד, **דברי רבי יוסי הגלילי** (13). **רבי עקיבא אומר: הנשיא חייב בכולן, חוץ משמיעת הקול**, שנשיא אינו חייב בה כלל, משום **שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו**, וכל שאינו בפרשת עדות, אינו חייב קרבן שבועת העדות.

גמרא:

אמר עולא: מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי, שפטור נשיא בדבר שהיחיד חייב עליו קרבן עולה ויורד?

אמר קרא "והיה כי יאשם לאחת מאלה", לאחת משלשת החטאות המנויות בפרשת קרבן עולה ויורד [שהן שמיעת קול, שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו], ומשמע ליה לרבי יוסי הגלילי שכך אמר הכתוב: **כל שמתחייב בכל אחת ואחת, מתחייב בכולן. ושאין מתחייב באחת מאלו, וכגון נשיא, שאינו מתחייב על שבועת העדות משום שאינו מעיד, אין מתחייב בכולן**. (14)

ומקשינן: **ואימא "כי יאשם לאחת"** הכי משמע: אפשר שיהא **מתחייב באחת מהן, ואף על פי שאין מתחייב בכולן!**

ומתרצינן : אלא, טעמא דרב יוסי הגלילי, מהכא :

דף ט - א

דתניא: היה רבי ירמיה אומר: נאמר ע בפרשת קרבן עולה ויורד "ואם לא תגיע ידו", ונאמר "ואם לא תשיג ידו", ומשמע - **מי שבא לידי עניות ועשירות, הוא מתחייב להביא קרבן עולה ויורד. יצא נשיא ומשיח, שאין הם באין לידי עניות!** (1)

ומבאר הגמרא, מנין לנו שנשיא ומשיח אינם באים לידי עניות - **נשיא, משום דכתיב "ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו".** ודרשינן: **מי שאין על גביו ממונה הגבוה ממנו אלא ה' אלהיו, והיינו מלך, ומלך לעולם עשיר הוא.**

משיח, דכתיב "והכהן הגדול מאחיו", ודרשינן: **שהוא גדול מאחיו בנוי, בכח, בחכמה ובעושר** (2).

אחרים אומרים: מנין שאם אין לו עושר, גדלהו בעשירות בממון משל אחיו?

תלמוד לומר "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו" - גדלהו מאחיו! (3)

בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק: נשיא שנצטרע והועבר מנשיאותו, (4) ובאותה תקופה שהוא מועבר מתפקידו עבר עבירה שהדיוט חייב עליה קרבן עולה ויורד, מהו דינו?

האם אז הוא נחשב כאילו הוא **מידחא דחי** מנשיאותו לגמרי, והרי הוא כהדיוט, וחייב בקרבן עולה ויורד.

או דילמא מיפטר פטיר, שרק זמנית הוא אינו מכהן בתפקידו, אבל עדיין הוא בגדר נשיא, ופטור מקרבן עולה ויורד? (5)

אמר ליה: מאיזה ממון יביא הנשיא שהצטרע את קרבנו? מממון **דילך** [שלך] **או** מממון **דגזא**, מגנזיו הפרטיים? [והיינו, הרי ברור שיביא קרבנו מהממון שלו. וכיון שסיבת הפטור הוא מחמת עשירותו, והיא לא נפגעה מצרעתו, פשיטא שהוא פטור אף כשעבר בעת צרעתו, כיון שסיבת הפטור, שאינו בא לידי עניות, קיימת גם בעת צרעתו].

(6) **תניא: רבי עקיבא אומר: משיח פטור מכולן!**

אמר רבה: מאי טעמא דרבי עקיבא? אמר קרא לגבי מצות חביתי כהן גדול העשויים מעשירית האיפה: **"זה קרבן אהרן ובניו"**, ודרשינן: **זו היא עשירית האיפה הבאה חובה לו, ואין עשירית האיפה אחרת**, כגון זו שבקרבן עולה ויורד, שהדל ביותר מביא עשירית האיפה לקרבנו, **באה חובה לו**. וכיון שהתמעט מקרבן עשירית האיפה של עולה ויורד, התמעט ונפטר מכל דרגות האמורות בקרבן עולה ויורד.

[אבל מהחיוב להביא פר לא התמעט הכהן המשיח, ובסוף הפרק נברר אם מביא עליהן פר של משיח!] ומקשינן: **ואימא כי ממעט ליה רחמנא**, היינו רק **מדלי דלות** של עולה ויורד, **ומאי ניהו, עשירית האיפה. אבל מקרבן עניות** [עופות] **ועשירות** [בהמות], **לא מעטיה רחמנא!?**

ודחינן: **לא סלקא דעתך! שהרי כתוב שם "וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה"** ודרשינן: **המתכפר באחת** מאלו, ששייך שיביא או קרבן עשיר או קרבן עני או קרבן הדל, ודינו תלוי במצבו הכספי, הוא **מתכפר בכולן**. ואילו מי שאין **מתכפר באחת** מאלה, כגון משיח, שהתמעט מעשירית האיפה [כדדרשינן לעיל "זה קרבן אהרן" שאינו מביא עשירית האיפה אחרת], **אין מתכפר בכולן!** (7) ותמהינן: **אלא מעתה, דכתיב "והיה כי יאשם לאחת מאלה"** [שמיעת קול, שבועת ביטוי, טומאת מקדש וקדשיו], האם **הכי נמי נדרוש דכל המתחייב בכל אחת משלשתן מתחייב בכולן, ושאין מתחייב באחת** מהן, כגון נשיא שאינו מתחייב על שמיעת קול **אין מתחייב בכולן**, וכרבי יוסי הגלילי.

ואם כן יקשה, **אלמה תנן: רבי עקיבא אומר, נשיא חייב בכולן, חוץ משמיעת קול!?**

ומתריצין: **אביי ורבא, דאמרי תרווייהו: לא קשיא**. כי יש לומר שאת הדרשה שצריך להיות ראוי לכל דרגות הקרבן, דרשו מהפסוק **"וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת"**, ורק פסוק זה **משמע ליה** לרבי עקיבא שנכתב כדי לדרשו. אבל מה שאמרו שחיובו תלוי אם יכול להתחייב בקרבן על כל שלשת העוונות, ודרשו כך מהפסוק **"כי יאשם לאחת"**, **לא משמע ליה!**

והוינן בה: **ומאי שנא תיבת "מאחת", דמשמע ליה** לרבי עקיבא שנכתבה כדי לדרוש ממנה **"עד שיתכפר בכל אחת ואחת"**?

ומבארין: משום **דכתביה רחמנא לבסוף הפרשה, לגבי עשירית האיפה**, שהוא קרבנו של הדל ביותר, והבין רבי עקיבא שנכתבה שם **למימרא - דכל דמחייב בעשירית האיפה מחייב בכולן**, ולמעט כהן גדול מקרבן עולה ויורד, שהרי אינו מביא עשירית האיפה, משום דכתיב **"זה קרבן אהרן ובניו"**.

וההכרח לדרשה זו מוכח.

דאי סלקא דעתך דמתחייב באחת אף על פי שאין מתחייב בכולן, נכתביה להאי "מאחת מאלה" בדלות [בתורין ובני יונה], **אי נמי בעשירות** [בכשבה או בשעירה], שבהם חייב הכהן משיח, ונדע כי אפשר להתחייב בהם אף שאינו מתחייב בדלי דלות.

אולם מאחר שלא נכתבה תיבת "מאחת" אלא דוקא בדלי - דלות [בעשירות האיפה], משמע שהתורה באה ללמדנו כי כהן גדול שאינו מביא עשירות האיפה, הרי הוא פטור מכולן!

מתניתין:

א. כל המצות של לא תעשה שבתורה שחייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת: היחיד - מביא לחטאתו כשבה ושעירה.

והנשיא - שעיר.

ומשיח ובית דין - מביאין פר.

ואם שגגו בעבודת כוכבים -

היחיד והנשיא והמשיח - מביאין שעירה.

ככתוב בפרשת שלח: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה", וכל יחיד נחשב בכלל נפש אחת. (8)

ובית דין - פר ושעיר, פר לעולה ושעיר לחטאת.

ב. אשם תלוי -

היחיד והנשיא חייבין בו, ומשיח ובית דין פטורין (9). ג. אשם ודאי -

היחיד והנשיא והמשיח חייבין בו, ובית דין פטורין.

ד. על שמיעת הקול, ועל ביטוי שפתיים, ועל טומאת מקדש וקדשיו, שהיחיד מביא עליהן קרבן עולה ויורד -

בית דין פטורין.

והיחיד והנשיא והמשיח, חייבין בקרבן (10), ולהלן יתבאר איזה הוא.

אלא, שאין כהן גדול משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו, דברי רבי שמעון. [והוא הדין שאין הנשיא חייב על שמיעת קול שהרי מלך אינו מעיד].

ומה הן, היחיד והנשיא והמשיח, מביאין על שמיעת קול, ביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו [כל אחד בקרבן שמחוייב בו]? -

קרבן עולה ויורד, כדינו של יחיד.

רבי אליעזר אומר: הנשיא אינו מביא קרבן עולה ויורד כיחיד, אלא מביא שעיר כדין חטאת קבועה של נשיא! [ובגמרא יתבאר באיזה עוון נחלק רבי אליעזר].

ונמצאו שלש מחלוקות בדבר:

רבי יוסי הגלילי סובר, נשיא ומשיח פטורין מקרבן עולה ויורד בכל העוונות.

רבי עקיבא סובר, נשיא חייב בכולן, חוץ משמיעת קול, ומשיח פטור מכולן.

רבי שמעון סובר, נשיא ומשיח חייבין בכולן. חוץ מנשיא בשמיעת קול, ומשיח בטומאת מקדש וקדשיו.

גמרא:

תניא: רבי שמעון היה נותן בהן כלל - א. כל שהיחיד באשם תלוי - הנשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין ממנו.

ב. וכל שהוא באשם ודאי - נשיא ומשיח חייבין כיוצא בו, ובית דין פטורין.

ג. שמיעת הקול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, שהיחיד חייב עליהן קרבן עולה ויורד - בית דין פטורין, ואילו נשיא ומשיח חייבין.

אלא, שאין הנשיא חייב בשמיעת הקול משום שאינו מעיד, ולא משיח בטומאת מקדש וקדשיו, אלא הוא מתכפר על כך בפרו ביום הכיפורים.

ד. כל שהוא בעולה ויורד - נשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין, כי ציבור ומשיח חייבים רק על דבר שחטאתו קבועה.

ומקשינן: **הא גופא קשיא: אמרת ברישא שאין משיח חייב בטומאת מקדש וקדשיו, ומשמע כי רק בטומאת מקדש וקדשיו הוא דפטור, אבל בשמיעת הקול וביטוי שפתים חייב!**

אימא סיפא: כל שהוא בעולה ויורד - נשיא חייב כיוצא בו, ואילו משיח ובית דין פטורין!

ומדייקת הגמרא: **קתני "משיח ובית דין פטורין"**, ומשמע שדינם שוה. (11) והיינו, **מה בית דין פטורין מכולהון**, שחיובם רק בחטאת קבועה, **אף משיח פטור מכולהון**, שחיובו רק בחטאת קבועה. (12)

דף ט - ב

ואם כן **קשיין** רישא וסיפא **אהדדי!!**

ומתרצינן: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא קשיא.**

כאן, בקרבן **דלות** [תורים או בני יונה] חייב בו המשיח.

כאן בדלי דלות [עשירית האיפה], שפטור ממנה, כמו שדרשו לעיל מהכתוב בחביתיה כהן גדול, "זה קרבן אהרן" שרק בחביתין מצינו שכהן משיח חייב להביא עשירית האיפה, ואין עשירית האיפה אחרת באה לו חובה.

ורבי שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא, ופליג עליו בחדא

סבר לה כרבי עקיבא הפוטר משיח בדלי דלות. ופליג עליה בדלות.

כי לדעת רבי עקיבא, משיח פטור לגמרי מקרבן עולה ויורד, מפני הכלל שכל שאינו מתכפר באחת מהן אינו מתכפר בכולן. ואילו דעת רבי שמעון היא, שכהן משיח נפטר רק מדלי דלות, אך חייב בשאר דרגות הקרבן (1).

שנינו במשנה: לדברי רבי שמעון חייב המשיח בקרבן עולה ויורד, בשמיעת הקול ובביטוי שפתיים, **אלא שאין כהן גדול משיח חייב** להביא קרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.

אמר חזקיה: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו **"ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל"**. (2) ודרשינן: **מי שקרבנו שוה לקהל**, דהיינו כל יחיד שמתכפר יחד עם כל הקהל ביום הכיפורים (3), הוא זה שחייב במשך השנה כולה להביא קרבן עולה ויורד על טומאת המקדש וקדשיו.

יצא זה, הכהן המשיח, **שאין קרבנו שוה לקהל**, שהקהל מתכפר ביום הכיפורים בדם השעיר, ואילו הכהן המשיח מתכפר בדם הפר.

ותמהינן: **אם כן**, נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל, שהרי בשאר ימות השנה מתכפר הקהל בפר העלם דבר של ציבור, ואילו הנשיא מתכפר בשעיר (4), ואם כן יתמעט הנשיא מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו כמו הכהן המשיח? ומתריצין: הכלל לחיוב קרבן עולה ויורד, הוא שצריך שהמתכפר יהיה שוה לציבור **בכפרה דיום הכיפורים**, ואמנם בזה שוה הנשיא לקהל, שגם הוא מתכפר בשעיר של הציבור, ולא בפרו של הכהן הגדול.

ופרכינן: **אם כן**, שהמיעוט מלמדנו לתלות את חיוב קרבן עולה ויורד במי שהוא שוה לציבור בכפרת יום הכיפורים, **כהנים נמי** יתמעטו מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו, שהרי הכהנים **לא שוו לקהל בכפרת יום הכיפורים**, שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, ואילו כל הקהל מתכפרים בדם השעיר!?

ומתריצין: **כהנים שוו** לקהל, נחשבים שוים לכפרת הקהל, כיון שהם מתכפרים עם הציבור בפר העלם דבר **בשאר מצוות דשנה כולה!**

ותמהינן: אם כן, **משיח נמי** כיצד מתמעט, **הא הוא שוה** להתכפר בפר העלם דבר של ציבור כשהורה עם הציבור **בשאר מצוות דשנה?**

אלא, אמר רבא: אימא הכי -

כתוב בטומאת מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל", ודרשינן: **מי שחטאתו שוה ליחידים, ומאי ניהו קהל!** והיינו שרק הקהל נחשב שוה ליחידים. כי באופן שעשו כולם בשגגת מעשה ללא הוראת בי"ד, כל אחד מהקהל מתחייב בקרבן חטאת בפני עצמו, ולכן הוא מתחייב גם בקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.

אבל הכהן המשיח, אינו שוה ליחידים בקרבן חטאת, שהרי אנו חייב על שגגת מעשה אלא אם הורה לעצמו, ולפיכך הוא פטור מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.

שנינו במשנה: **רבי אליעזר אומר, הנשיא מביא שעיר** וכו' שהיחיד חייב עליהם קרבן עולה ויורד, שכך הוא דין חטאת של נשיא.

אמר רבי יוחנן: לא אמר רבי אליעזר שהנשיא מביא שעיר במקום שהיחיד מביא עולה ויורד, **אלא בטומאת מקדש וקדשיו**, שיש בקרבן עולה ויורד שלה דמיון לחטאת קבועה, **הואיל ונאמר בו** בענשו במזיד **כרת כבחטאת קבועה**. וכל עבירה שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, מביא עליה הנשיא שעיר, בין אם היחיד מביא עליה חטאת קבועה ובין אם מביא קרבן עולה ויורד, כי זו היא כפרת נשיא על שגגת כרת.

אבל על שמיעת קול וביטוי שפתיים שהם לאו גרידא, ואין המזיד בהם חייב כרת, גם הנשיא מביא עליהן קרבן עולה ויורד (5).

אמר רב פפא: הכי נמי מסתברא, שלא חייב רבי אליעזר את הנשיא להביא שעיר בכל שלשת העבירות, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו.

דאי סלקא דעתך רבי אליעזר על כולהון קאמר שהנשיא מביא שעיר, אם כן יקשה, **מכדי שעיר דנשיא**, וכן **פר של משיח**, הרי הוא **במקום** הקרבן שמביא **יחיד לחטאת, קאי**, ואם נאמר שלדעת רבי אליעזר הנשיא מביא את חטאתו המיוחדת בכל שלשת העבירות, אף על פי שאין בזדונם כרת כבחטאת קבועה, אם כן גם הכהן המשיח יתחייב להביא את פרו עליהן, ואם כן **ניתני נמי: משיח מביא פר בשמיעת קול וביטוי שפתיים! אלא, מדלא קתני שהמשיח חייב פר על שלשתן, שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו בלבד קאי** רבי אליעזר לחייבו לנשיא בשעיר, משום שזדונו כרת. והטעם שלא אמר רבי אליעזר שמשיח מביא פר, כי סבר **דמשיח פטור** מלהביא פר, אפילו על טומאת מקדש וקדשיו, כיון שרבי אליעזר סובר בזה כרבי שמעון, הפוטר כהן גדול מלהביא קרבן על טומאת מקדש וקדשיו.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: ממאי שרבי אליעזר מחייב שעיר רק בטומאת מקדש וקדשיו ופוטר בה משיח מפר, וכדעת רבי שמעון?

דלמא רבי אליעזר אכולהון קאי ומחייב את הנשיא בשעיר על שלשתן, אף שאין זדונם בכרת, **ובמשיח סבר לה כרבי עקיבא, דאמר, משיח פטור בכולן**, ולכן לא הזכיר שמשיח מתחייב פר על שלשתן.

אמר ליה רב פפא: ורבי עקיבא עצמו **מי פטור ליה** את המשיח **מפר** (6), והרי אפשר לומר שפטרו רק מקרבן עולה ויורד, אך הוא צריך להביא את פרו המיוחד לחטאתו!?

ואם כן, חוזרת הראיה ממה שלא אמר רבי אליעזר שמשיח מביא פר על שלשתן. כי גם בנשיא לא חייב שעיר בשלשתן, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו שזדונה בכרת. [ואילו המשיח אינו מביא עליה פר, כיון שסובר כרבי שמעון הפוטר משיח מטומאת מקדש וקדשיו].

(7) **ותו לא מידי**, ושוב לא יקשה לך דבר!

אמר רבי יוחנן: מודה רבי אליעזר המחייב נשיא להביא שעיר על טומאת מקדש וקדשיו, **שאיין** כל אדם ואפילו נשיא **מביא אשם תלוי** על טומאת מקדש וקדשיו. כי אף על פי שנאמר בה כרת כבחטאת קבועה, והנשיא מביא עליה שעיר שהוא חטאתו הקבועה, מכל מקום, כיון שהיחיד אינו מביא עליה אלא קרבן עולה ויורד, נחשבת

חטאתו כאינה קבועה, ואין מביאים אשם תלוי מספק! (8) **תנא קמיה דרב ששת: אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו** הואיל ונאמר בו כרת כבחטאת קבועה.

אמר ליה רב ששת: דאמר לך, מני? - רבי אליעזר היא, דאמר הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה לפיכך מייתי נשיא שעיר עליה!

ומקשינן: וכי אפשר לומר שרבי אליעזר אמר כך? **והאמר רבי יוחנן, מודה רבי אליעזר שאין מביא כל אדם אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו.**

ומסקינן: **קשיא!**

הדרן עלך פרק הורה כהן משיח

פרק שלישי - כהן משיח

מתניתין:

כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, (9) וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו

כהן משיח מביא פר, כאילו הוא עדיין משיח, והנשיא מביא שעיר, כמו שמביא בשעה שהיה נשיא. (10) משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא, דינם חלוק:

כהן משיח מביא פר, כי למרות שעבר מכהונתו דינו נשאר כמשיח. ואילו הנשיא לאחר שעבר מנשיאותו מביא כשבה או שעירה, כי דינו כהדיוט. (11)

גמרא:

והוינן בה (12): **השתא יש לומר**, מאחר שאמר התנא בסיפא דמתניתין, כי אפילו אם עבר המשיח **ממשיחותו**,

דף י - א

ואחר כך חטא, הרי הוא **מביא פר** כאילו הוא עדיין משיח.

אם כן יקשה: וכי באופן ש**חטא** בשעה שהוא משיח **ואחר כך עבר ממשיחותו**, האם **צריכא למימר** שמביא פר? הלא קל וחומר הוא שמביא פר!

ומתרצינן: לעולם לא הוצרך להשמיענו דין משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו, שמביא פר. כי דין זה נדע בקל וחומר, ממה שמביא פר על חטאו שעשה אפילו אחר שעבר ממשיחותו.

אלא, **משום דקתני גבי נשיא**, שאם חטא ואחר כך עבר מנשיאותו, מביא קרבן כנשיא.

ובנשיא יש בכך חידוש, כי יש בו חילוק אם חטא לפני שהעבירוהו מנשיאותו, ובין אם חטא לפני כן, **דכי עבר מנשיאותו ואחר כך חטא, כהדיוט מייתי**. ולכן צריך להשמיענו בו שאם חטא ואחר כך עבר מנשיאותו, עדיין דינו כנשיא.

הילכך, מביא התנא, אגב ששנינו לגבי נשיא דין "עבר מנשיאותו ואחר כך חטא", **אהכי** [כמו: להכי - לכן] **תני נמי גבי משיח** את דינו כ**שחטא ואחר כך עבר**, שמביא **פר**, אם כי אין במשיח חידוש בכך.

ומבארת הגמרא את הדין האמור במשנה:

מנא הני מילי שמשח שעבר, ולאחר שעבר חטא, שחייב להביא פר, כאילו היה עדיין משיח?

דתנו רבנן: על הפסוק האמור בפר כהן משיח [ויקרא ד]: **"והקריב על חטאתו"**.

כיון שלא נאמר "והקריב פר" גרידא, כמו שאמר הכתוב בחטאת הציבור (1), אלא הוסיף הכתוב ואמר "על חטאתו אשר חטא", **מלמד** הכתוב **שמביא** הכהן המשיח את **חטאתו**, פר כהן משיח, בכל ענין, אפילו על שחטא **משעבר** מכהונתו.

שיכול היה להיות, אילולי הלימוד מפסוק זה, שאין דינו לאחר שעבר, כמשיח.

כי היינו אומרים: **והלא דין הוא** שיהיה דינו כהדיוט.

ומה נשיא, שמביא את קרבנו המיוחד בשגגת מעשה גרידא, אפילו בלי שגגת הוראה, בכל זאת **אין הוא מביא חטאתו** המיוחדת לו כנשיא אם חטא **משעבר**, אלא מביא כהדיוט.

משיח, שאין מביא פר בשגגת מעשה גרידא, **אלא רק על העלם דבר עם שגגת מעשה, לא כל שכן** שאם חטא לאחר שעבר, שאינו מביא פר, אלא רק שעירה, כהדיוט (2).

תלמוד לומר "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא פר על חטאתו, אפילו חטא **משעבר!** ושמא תאמר: **ונייתי נמי נשיא**, קרבן נשיא כשחטא לאחר שעבר, **מקל וחומר** מכהן משיח:

ומה משיח, שאין מביא פר בשגגת מעשה גרידא, אלא עם העלם דבר, בכל זאת הוא **מביא חטאתו** גם על חטא שחטא **משעבר**.

נשיא, שמביא חטאת של נשיא בשגגת מעשה גרידא, **אינו דין שמביא חטאתו** כנשיא גם על חטא שחטא **משעבר!** (3)

לכן, **תלמוד לומר** לגבי שעיר נשיא **"אשר נשיא יחטא"**. ודרשינן: החוטא **כשהוא נשיא, אין**, רק אז מביא הוא קרבן נשיא, אבל נשיא החוטא לאחר שעבר מנשיאותו, **כשהוא הדיוט, לא!**

מתניתין:

חטאו כהן משיח או נשיא עד שלא נתמנו, ואחר כך נתמנו, הרי אלו כהדיוטות, ומביאים שעירה או כשבה - דברי חכמים (4).

רבי שמעון אומר: אם נודע להם מחטאם עד שלא נתמנו, הרי הם **חייבים** להביא קרבן יחיד אף לאחר שהתמנו. אבל אם נודע להם רק **משנתמנו**, הרי הם **פטורים לגמרי** מקרבן.

כי לדעת רבי שמעון חיוב המשיח או הנשיא להביא קרבן הוא רק באופן שהחטא וידיעת החטא היו בשעת חיוב שוה.

אבל אם חטא כשהיה הדיוט, ואז היה חיובו בכשבה, ואילו הידיעה נודעה לו בשעה שהוא מכהן, ואז היה חיובו בשעיר. או אם חטא בשעת הכהונה, ונודע לו בשעה שעבר מהכהונה, הרי הוא פטור לגמרי, מהטעם שיתבאר בגמרא (5).

איזהו נשיא שחייב קרבן שעיר - זה מלך!

שנאמר בו "ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו". ודרשינן: "ה' אלהיו" - שאין על גביו כל שליט, אלא ה' אלהיו בלבד הוא המולך עליו.

גמרא:

והוינן בה: **מנא הני מילי** שאם חטאו לפני שהתמנו ולאחר מכן התמנו, שאין מביאין פר או שעיר כדינם עכשיו [אלא קרבן יחיד, כפי שהתחייבו בו כשהיו הדיוטות]?

דתנו רבנן: "אם הכהן המשיח יחטא". (6) מלמד הכתוב שמתחייב בפר, רק אם חטא כשהוא משיח. **פרט לחטאות קודמות**, שאינו מביא עליהן פר, אלא כשבה או שעירה, כמו שהתחייב בשעת החטא.

ודנה הברייתא: מדוע צריך קרא ללמד שאין המשיח מביא פר על מה שחטא קודם שנתמנה?

והלא דין הוא: ומה נשיא, שמביא שעיר בשגגת מעשה גרידא, שלא השתנו גדרי שגגתו בנשיאותו מגדרי שגגת הדיוט, אלא הוא מתחייב על שגגה במעשה גרידא, ולא בהוראה, ובכל זאת **אין מביא על הקודמות** [ולקמן דרשו כך מהכתוב "אשר נשיא יחטא" - כשיחטא כאשר הוא נשיא].

משיח, שהשתנו גדרי שגגתו, וכעת דינו שאין מביא אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה, אינו דין שלא יביא פר משיח על הקודמות! (7)

ועונה הברייתא:

לא. אין זה קל וחומר. כי **אם אמרת בנשיא** שאינו מביא על הקודמות, אין זה ראייה למשיח, שהרי יש לדחות ולומר, שדוקא נשיא אינו מביא על הקודמות, **שכן אינו מביא חטאתו** של נשיא על חטא שחטא **משעבר** מנשיאותו.

תאמר במשיח, שמביא חטאתו של פר משיח גם על חטא שחטא **משעבר** מנשיאותו.

ולכן היה מקום לטעות ולומר, כי **הואיל ומביא חטאתו** על חטא שחטא **משעבר** מכהונתו, **יביא** נמי בהיותו משיח **על חטאות הקודמות** לכהונתו.

לכן **תלמוד לומר "המשיח יחטא"** - **חטא כשהוא משיח**, או לאחר שהיה משיח ועבר מכהונתו, **מביא** פר, אבל אם חטא לפני כהונתו, **כשהוא הדיוט, אינו מביא!**

ותניא נמי גבי נשיא כהאי גונא: "אשר נשיא יחטא" - פרט לקודמות!

ודנה הברייתא: מדוע צריך הכתוב ללמד שאין הנשיא מביא קרבנו המיוחד על מה שחטא קודם שנתמנה?

והלא דין הוא: ומה משיח, שמביא חטאתו כדיני משיח, שחטאתו פר, אפילו על חטא שחטא כשהוא הדיוט **משעבר** מכהונתו, ואף על פי כן **אינו מביא על חטאותיו הקודמות** לכהונתו.

נשיא, שאין מביא חטאתו על חטא שחטא **משעבר**, **אינו דין שלא יביא על חטאות הקודמות**, שעבר בעת היותו הדיוט. שהרי לא מצינו שמביא חטאת כנשיא אחר שעבר והרי הוא הדיוט.

ועונה הברייתא: יש לדחות את הקל וחומר הזה. כי **מה למשיח, שכן אין מביא קרבנו בשגגת מעשה גרידא**, אלא רק עם העלם דבר, ולכן אינו מביא פר בעת משיחותו על חטא שעבר כשהיה הדיוט, שהרי עתה השתנה אופן חיובו.

תאמר בנשיא, שמביא בשגגת מעשה גרידא, ולכן יתכן לומר **הואיל ומביא בשגגת מעשה**, (8) נמצא שאופן חיובו שוה לחיוב ההדיוט, ואם כן, **יביא הנשיא שער אפילו על הקודמות**.

לפיכך **תלמוד לומר "אשר נשיא יחטא"**

אינו מביא קרבן נשיא אלא על חטא **שחטא והרי הוא נשיא, ולא שחטא ועודהו הדיוט**.

תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא".

יכול גזרה היא, שגזר הקב"ה שכל נשיא יחטא [ולהלן יתבאר מה היא ההוה אמינא לומר כד?] **תלמוד לומר "אם הכהן המשיח יחטא"**. ולמדים אנו (9) "יחטא - יחטא", מכהן המשיח, שאין כזאת גזירה משמים שנשיא יחטא.

אלא, **מה להלן**, במשיח, אין הכוונה לגזירה, שהרי נאמר בו במפורש "אם", וכוונת הכתוב היא שאין זה כורח המציאות, אלא שיביא קרבן **לכשיחטא**.

אף כאן, בנשיא, אין עליו גזירה שיחטא, אלא כוונת הכתוב היא שיביא קרבן **לכשיחטא**.

אמר מר: יכול גזרה שנשיא יחטא.

והוינן בה: **גזרה שיחטא - מהיכא תיתי** לומר כן? וכי מצאנו גזירה כזאת!!

ומשנינן: **אמרי - אין!** יש מקור לכך שהכתוב מבשר שעתיד להיות דבר רע.

דכתיב [ויקרא יד] **"ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם"**

בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר, כוונת הכתוב לומר דבר אחר: ונתתי נגע צרעת, שיהא הנגע בא מאליו, **פרט לנגעי אונסין**, שאם באו הנגעים על ידי נפיחת שד, הם אינם מטמאים!

לאו, האם לא **אמר רבי יהודה** שהכתוב מבשר אפילו **בשורה** רעה, (10) כמו שבישר בנגעים?

אם כן, **הכא נמי** בשעיר של נשיא, **אימא גזרה היא** שהנשיא יחטא.

הלכך כתיב במשיח **"אם** הכהן המשיח יחטא", שמשמעותו לכשיחטא. ונכתב כך במשיח כדי ללמוד ממנו לנשיא, שאין זו גזירה שיחטא, אלא כוונת הכתוב לכשיחטא.

ומקשה הגמרא: **ולרבי שמעון**, שאמר בא הכתוב למעט נגעי אונסין, וכי **נגעי אונסין מי לא מטמאו!?**

והא תניא, הרי שנינו בברייתא, על הפסוק **"אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת"**:

"כי יהיה" - רק נגעים שבאו על האדם **מן הדיבור ואילך** מטמאים, אבל הנגעים שהיו באדם לפני שנאמרה פרשת נגעים בסיני, אינם מטמאים! (11)

ודנה הברייתא: **והלוא דין הוא**, שהרי **טמא בזב, וטמא בנגעים**. ונלמד במה מצינו: **מה זב** אינו נטמא אלא **מן הדיבור ואילך**, דכתיב **"כי יהיה זב"**, ומשמעותו שטומאתו חלה רק אם יהיה זב בעתיד, מהדיבור ואילך, **אף נגעים** אינם מטמאים אלא אם אירעו **מן הדיבור ואילך**.

ואם כן, למה צריך פסוק מיוחד להשמיענו שהנגעים אינם מטמאים אלא אם באו על האדם לאחר הדיבור?! ועונה הברייתא **לא**. אין לדמות נגעים לזב. **כי אם אמרת בזב**, דין הוא שאינו מטמא אלא מן הדבור ואילך, כיון שמצינו שהקל בו הכתוב, **שכן אין** הוא **מטמא** על ידי זיבה שאירעה **באונס** [כגון ממחלה או מהליכה].

תאמר בנגעים, שמטמאין אפילו אם אירעו בא ונס.

ולפיכך **תלמוד לומר** גם בנגעים **"אדם כי יהיה"** מלמד הכתוב שאין האדם נטמא בנגעים אלא אם הם באו עליו **מן הדבור ואי לך!**

ומוכח מברייתא זו, שנגעי אונסין כן מטמאים, ושלא כדעת רבי שמעון?

ומביאה הגמרא שני תירוצים של אמוראים ביישוב הקושיה:

רבא אמר: לא קשיא. כי כל מה שמיעט רבי שמעון נגעי אונסין, כוונתו לומר **פרט לנגעי רוחות**, הבאים על ידי נפחת שד, ולא על ידי אדם, ואילו מה שאמר התנא בברייתא, שנגעי אונסין מטמאים, היינו בנגעים שאירעו כתוצאה מאונס הבא על ידי אדם, דהיינו מהכאה או כויה. (12) **רב פפא אמר** אופן נוסף לחלק בין דברי רבי שמעון למה ששנינו בברייתא:

מה שאמר רבי שמעון "פרט לנגעי אונסין", כוונתו היא, **פרט לנגעי כשפים** הנעשים בכישוף. אבל בשאר נגעי אונסין, שבהם מדובר בברייתא, גם רבי שמעון מודה שמטמאין.

תנו רבנן: "אשר נשיא יחטא" - פרט לחולה! והוינן בה: וכי משום דהוה ליה חולה, אידחי ליה מנשיאותיה?

ומתרצינן: **אמר רב אבדימי בר חמא**: כוונת התנא היא לומר, **פרט לנשיא שנצטרע. שנאמר** [במלכים ב טו] על המלך עוזיהו: **"וינגע ה' את המלך, ויהי מצורע עד יום מותו, וישב בבית החפשית. ויותם בן המלך על הבית!"**

ומשמיענו הכתוב "בבית החפשית" כי מעת שהצטרע נעשה חפשי מן המלכות, ונהיה דינו כהדיוט, ולכן לומדים מ"אשר נשיא" שאינו מביא שעיר (13).

מדקאמר קרא "בבית החפשית", **מכלל** זה אתה למד, **דעד השתא**, לפני שהצטרע, **עבד הוה**, כי בזמן שהיה מלך היתה השררה מוטלת כעול עליו, לפי שהיה מוטל עליו עול הרבים, ורק עתה, משחדל למלוך, נעשה חופשי.

כי הא דרבן גמליאל ורבי יהושע, הוו אזלי בספינתא. בהדי, אצל דרבן גמליאל הוה רק פיתא [פת], ובהדי רבי יהושע הוה פיתא וסולתא, בידו היתה גם סולת, מלבד הפת.

שלים, נגמר פיתיה דרבן גמליאל, ומכאן ואילך סמך אסולתיה דרבי יהושע, שמשולת זו שנותרה לו, הוא זן את עצמו.

אמר ליה רבן גמליאל לרבי יהושע: מי הוה ידעת קודם שיצאנו לדרך דהוה לן עכובא כולי האי, שנתעכב זמן רב כל כך בדרך, שמשום כך הוא דאיתית, שהבאת כצידה לדרך מלבד הפת, גם סולתא לצורך מזונותינו.

אמר ליה רבי יהושע לרבן גמליאל: ישנו כוכב אחד, שאחת לשבעים שנה הוא עולה. פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום, ומחמת שינוי מקומו, הוא מתעה את הספנים. שדרך הספנים היא, בשעה שפורשים לים, רב החובל מביט בכוכבים, ולפי מיקום הכוכבים ברקיע הוא יודע היכן הוא צד צפון והיכן הוא דרום, ולפי זה הוא מכוון את הספינה. ולפיכך, כשאותו הכוכב עולה [אחת לשבעים שנה] ומשנה את מקומו מצפון לדרום או להיפך, הוא מתעה את הספנים, והם מכוונים את הספינה בטעות לכוון ההפוך.

ואמרתי, שמא יעלה הכוכב הזה בשעת נסיעתנו, ויתעה אותנו, לכן לקחתי צידה לדרך ארוכה יותר.

אמר ליה רבן גמליאל: כל כך הרבה חכמה (14) יש בידך, ואתה עולה בספינה לבקש פרנסתך?

אמר ליה רבי יהושע: עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה, והם רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא, שכל כך חכמים הם, עד שיודעים לשער כמה טפות יש בים, ואף על פי כן, אין להם פת לאכול, ולא בגד ללבוש. כששמע רבן גמליאל כך, נתן בדעתו להושיבם בראש, כדי שתהא פרנסתם מאותה שררה (15).

כשעלה ליבשה, שלח להם לקרא להם ולמנותם להושיבם בראש, ולא באו. חזר ושלח להם, ובאו (16).

אמר להם, כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם, ולפיכך לא באתם בתחילה, כי לא הייתם חפצים בשררה, אך טועים אתם, שאין אני נותן לכם שררה,

דף י - ב

אלא **עבדות אני נותן לכם**, כי מעתה ואילך יהיה עול הציבור מוטל עליכם. וכפי שמוכח מהכתוב, **שנאמר** לגבי רחבעם, כשיעצו לו הזקנים היאך למלוך] [מלכים א יב] **"וידברו אליו** [כשהמליכוהו למלך] **לאמר, אם היום תהיה עבד לעם הזה"**.

ולכן דרש רב אבדימי מהכתוב "בית החפשית", שעד עתה, שהיה עוזיהו מלך, הוא נחשב כעבד לציבור, וכשהצטרע ועבר ממלכותו, נחשב כיוצא לחפשי.

תנו רבנן: כתיב **"אשר נשיא יחטא"**. **אמר רבי יוחנן בן זכאי**: "אשר" מלשון אשרי הוא - **אשרי הדור שהנשיא שלו מרגיש בחטאו, ומביא קרבן על שגגתו!**

שהרי **אם הנשיא שלו**, שמטבעו אין לבו כפוף, בכל זאת הוא מרגיש בחטאו ומביא קרבן. אם כן, וכי **צריך אתה לומר מהו הדיוט?!?** הרי ודאי שהדיוט בדור הזה, שלבו כפוף יותר מהנשיא, ודאי שהוא מרגיש בחטאו, ומביא קרבן.

וכן אתה אומר בדור שכזה: **אם הנשיא מרגיש על שגגתו, ומביא קרבן, צריך אתה לומר מהו זדונו?!?** הרי ודאי אם עבר הנשיא של הדור הזה עבירה בזדון, הוא מרגיש בה, וחוזר בתשובה.

מתקיף לה רבא בריה דרבה: אלא מעתה, שכל מקום שכתוב בתורה "אשר" דרשינן לה מלשון "אשרי", יקשה: אם כן, מה **דכתיב** לגבי מועל בקדשים [ויקרא ה] **"ואת אשר חטא מן הקדש, ישלם"**.

ובירבעם בן נבט, דכתיב ביה [מלכים א יד] **"אשר חטא ואשר החטיא"**,

האם **הכי נמי**, גם כאן נאמר שכוונת המקרא היא לומר, **דאשרי הדור הוא** שיש בו "מועל מעל" ו"מחטיא את הרבים"!!

ומתרצת הגמרא: ודאי שאין לדרוש את כל המקראות שכתוב בהם "אשר", שהכוונה ל"אשרי". אלא רק כאן, לגבי קרבן נשיא, דרשו כך, כי **שאני הכא**, בקרא זה, **דשני קרא בדבוריה** משאר המקראות המתייחסות לחוטא שצריך להביא קרבן. שבהם נאמר לשון "אם" ולא "אשר".

כמו "אם כל עדת ישראל ישגו", "אם הכהן המשיח", "אם נפש".

ולכן, רק כאן, דכתיב "אשר נשיא יחטא", דרשו שנכתב כך כדי לדרוש ולומר אשרי הדור.

דרש רב נחמן בר רב חסדא: מאי דכתיב [בקהלת ח יד] "יש הבל אשר נעשה על הארץ, אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים".

יש לדרוש תיבת "אשר" כאילו נאמר "אשרי", ללמדינו, כי אשריהם לצדיקים, שמגיע אליהם כמעשה רשעים לעולם הבא, בעולם הזה.

דהיינו, הצדיקים שמקבלים צרות בעולם הזה, כמו שמקבלים הרשעים בעולם הבא, טוב הוא להם דבר זה, שהם נענשים בעולם הזה על עוונותיהם המעטים, כדי שיירשו גן עדן בעולם הבא.

ואוי להם לרשעים שמגיע אליהם שכר בעולם הזה, כמעשה, כשכר הצדיקים של עולם הבא, בעולם הזה.

כי הרשעים, שמקבלים את השכר בעולם הזה, רע להם, ככתוב "ומשלם לשונאיו אל פניו, להאבידו!", שעל ידי כך שהם מקבלים שכר מעשיהם בעולם הזה, אינם מקבלים שכר בעולם הבא, ויורשים גיהנום.

אמר רבא: וכי משום שהצדיקים מקבלים עונש בעולם הזה, נחשב הדבר כ"אשרי" להם? והרי יותר טוב להם שגם בעולם הזה יקבלו שכר.

כי אטו, האם צדיקי, אי אכלי תרי עלמי, גם עולם הזה וגם עולם הבא, מי סני להו?

וכי יהיה דבר זה שנאוי ורע להם?

אלא, אמר רבא: כך הוא פירוש מקרא זה: **אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם טובות כמעשה הרשעים של עולם הזה** [שטוב להם בעולם הזה, ככתוב: ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו], **בעולם הזה. אוי להם לרשעים, שמגיע אליהם צרות בעולם הזה כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה** [יש צדיקים, שמקבלים את העונש על מעשיהם בעולם הזה, כדי שיירשו גן עדן בעולם הבא]. ורשעים שיש להם צרות בעולם הזה, אין להם לא עולם הזה ולא עולם הבא, כי אין צרותיהם מנכים להם מעוונותיהם כל זמן שעומדים ברשעים. (1)

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, אתו לקמיה דרבא.

אמר להו רבא: אוקימתון, האם יש לכם וסדורה היא בפיכם, מסכתא פלן [פלונית] ומסכתא פלן? אמרו ליה, אין, אכן למדנו מסכתות הללו, וסדורות הן בפינו.

שוב שאל אותם רבא: האם **איעתריתו** התעשרתם **פורתא**, (2) ואין אתם צריכים לטרוח אחר מזונות, ויש לכם פנאי לעסוק בתורה: **אמרו ליה, אין**. אכן התעשרנו קצת, **דזבנן** [כי כל אחד מאתנו קנה] **קטינא דארעא** [קרקע קטנה], ואנו נזונים מהן ברווח.

קרי עלייהו רבא המקרא הזה: **אשריהם לצדיקים, שמגיע אליהם כמעשה** וכטובות הרשעים **שבעולם הזה, בעולם הזה**, ונוחלין שני עולמות, בזה ובבא.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי הכוונה במה דכתיב [הושע י] **"כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בס, ופושעים יכשלו בס"**? ומשמע שמדובר בשני אנשים שעשו את אותו הדבר, האחד נחשב צדיק באותו מעשה, והשני רשע, ואיך יתכן דבר זה?

אלא, **משל לשני בני אדם שצלו קרבנות פסחיהן כדין, אחד אכלו לשם מצוה** אכילת פסחים, **ואחד אכלו לשום אכילה גסה**, ולא כוון לאוכלו לשם מצוה.

זה שאכלו לשום מצוה, עליו קרא הכתוב **"צדיקים ילכו בס"**.

זה שאכלו לשום אכילה גסה, עליו אמר הכתוב **"ופושעים יכשלו בס"**. (3)

אמר ליה ריש לקיש: אי אפשר להעמיד את המקרא באופן הזה. כי האם לזה שאכלו לשם אכילה גסה, בשם **"רשע" קרית ליה!**

נהי, הרי על אף **שלא עשה מצוה מן המובחר**, כי קיים המצוה בלא כוונה, אבל קרבן **פסח, מי לא קאכיל!**? ובודאי לא עליו קרא המקרא **"ופושעים יכשלו בס"**. (4) **אלא** כך היא כוונת המקרא: **משל לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית, וזה אשתו ואחותו עמו בבית, לאחד נזדמנה לו אשתו ובא עליה, ולאחד נזדמנה לו אחותו ובא עליה**.

זה שנזדמנה לו אשתו, עליו קרא הכתוב המקרא **"צדיקים ילכו בס"**. **וזה שנזדמנה לו אחותו**, קרא עליו הכתוב **"ופושעים יכשלו בס"**, כי הבא על אחותו עובר באיסור כרת (5).

ומקשה הגמרא: **מי דמי** אופן זה למאמר הכתוב! והרי **אנן** בקרא זה **קאמרינן** ששניהם הלכו **בחדא דרך**, ועשו אותו מעשה עצמו, ומכל מקום אחד נקרא צדיק במעשהו, ואחד רשע, ואילו **הכא, שני דרכים** הם, שהרי זה בא על אשתו וזה בא על אחותו, ועשו שניהם מעשים חלוקים. ולא באופן זה מדובר בפסוק. **אלא, משל ללוט**

ושתו בנותיו, שלאחר הפיכת סדום, כשחשבו שלא נשאר בעולם כי אם הן ואביהם, אמרו בנותיו "נחיה מאבינו זרע", ונתכוונו בביאתן להמשיך את קיום העולם.

ובמעשה זה, הרי הן, **שנתכוונו לשם מצוה**, לקיום העולם, קרא עליהם המקרא **"צדיקים ילכו בס"**. ואילו הוא, לוט, **שנתכוון לשם עבירה**, קרא עליו המקרא **"ופושעים יכשלו בס"**. (6)

אך תמהה הגמרא: מנין לנו לומר שלוט התכוון במעשה זה לשם עבירה? **ודלמא הוא נמי, לשם מצוה מכיין?**

אלא, **אמר רבי יוחנן**: ודאי לוט לשם עבירה התכוון, שהרי מצינו שהיה בעל עבירה כבר בלכתו לגור בסדום, שנאמר "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה", **וכל הפסוק הזה לשם** [בענין] **עבירה נאמר**, שהרי כך דרשו פסוק זה:

"וישא לוט" - כנגד מה שכתוב **"ותשא אשת אדניו את עיניה"**. דהיינו, כמו שם, נשאה אשת פוטיפר עיניה אל יוסף לדבר עבירה, כך גם נשיאת עיניו של לוט כאן היתה לדבר עבירה.

"את עיניו", הוא כנגד מה שנאמר בשמשון **"ויאמר שמשון, אותה קח לי כי היא ישרה בעיני"**.

"וירא", הוא כנגד מה שנאמר לגבי שכס בן חמור ודינה **"וירא אותה שכס בן חמור"**, שעשה בה עבירה.

"את כל ככר הירדן", כנגד מה שנאמר [משלי ו] **"כי בעד אשה זונה, עד ככר לחם"**.

"כי כלה משקה", כנגד מה שנאמר [הושע ב] **"כי זנתה אמם, הובישה הורתם. כי אמרה: אלכה אחרי מאהבי, נותני לחמי ומימי, צמרי ופשתי, שמני ושקויי"**.

וכיון שמוכח כי לוט הלך אחר הזנות, לפיכך גם כאן, במעשה עם בנותיו, נחשב לו כמו שהתכוון לעבירה.

ומקשה הגמרא: איך יתכן לומר שלוט התכוון לעבירה, **והא מינס אניס**, שהן הביאוהו עליהן בשנתו ובשכרותו.

ומתרצת הגמרא: לוט לא היה אנוס.

וכדתנא משום רבי יוסי בר רב חוני: למה נקוד, מדוע יש נקודה בספר התורה על האות וי"ו שבתיבת "בקומה" [יולא ידע בשכבה ובקומה"] של בתו הבכירה של לוט?

לומר לך, שרק בשכבה עמו לא ידע לוט, שהיה אז שכור מיינו, אבל בקומה, ידע, שכבר נתפקח משכרותו. נמצא, שלא היה אנוס אז.

ומקשה הגמרא: הרי אף אם ידע לוט בקומה, מכל מקום, היה אנוס בדבר, כי מאי הוה ליה למעבד, אחר שבשכבה עמו לא ידע? והלא מאי דהוה, הוה!

ומתרתת הגמרא: נפקא מינה, מאחר שידע כי כך עשתה עמו, היה לו להזהר בכך בעתיד, לפניא אחרינא, לערב שלאחריו, כי לא אבעי ליה למשתי יין ולהשתכר. וכיון ששתה והשתכר שוב, הוכיח שהיה נוח לו בדבר, ולפיכך אמר עליו הכתוב "ופושעים, יכשלו במ".

דרש רבה: מאי הכוונה במה דכתיב [משלי יח] "אח נפשע מקרית עוז, ומדינים כבריח ארמון".

"אח נפשע מקרית עוז" - זה לוט, שפירש מאברהם!

ופירוש תיבת "נפשע" - "נמרד". שמרד באברהם, שהיה נחשב כקרית עז, שזכותו הגינה על כל הנטפלים עמו, ולוט פירש ממנו. ולפיכך:

"ומדינים כבריח ארמון" שבפרידתו הטיל מדינים [מריבה וריחוק] בין ישראל לבין בני עמון, שהם זרעו של לוט, כבריח הנועל את הארמון שלא יוכלו להכנס אליו מבחוץ, וכמו כן אין עמוני ומואבי יכולין להתערב בישראל, שנאמר "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". דרש רבי, ואיתימא רבי יצחק: מאי, מה היא הכוונה במה דכתיב [משלי יח] "לתאווה יבקש נפרד, בכל תושיה יתגלע". דהיינו, הרוצה להפרד מחברו כדי למלא תאוותו לבדו, (א6) סופו שתתגלה חרפתו בכל מקומות החכמה.

"לתאווה יבקש נפרד" - זה לוט, שנפרד מאברהם ונתאווה לעבירה.

"בכל תושיה נתגלע" - שנתגלה קלונו של לוט בבתי כנסיות ובתי מדרשות, שהם נקראים "תושיה", כי התורה היא תושיה, ובתי כנסיות ובתי מדרשות הן מקום התורה.

כדתנן, עמוני ומואבי אסורין איסור עולם. וזהו קלונו של לוט, הנלמד בבתי מדרשות, שזרעו אסורין לבוא בקהל ישראל.

ואמר עולא: תמר זנתה עם יהודה, וזמרי זינה עם כזבי בת צור, בתו של מלך מדין,
אך שונים הם:

תמר זנתה, אך התכוונה לשם מצוה, כדי להעמיד זרע מן הצדיקים, ככתוב "כי ראתה
כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה", לכן זכתה **ויצאו ממנה מלכים ונביאים.**

ואילו **זמרי, זינה** ונתכוון לעבירה, לכן **נפלו** בגלל חטאו **כמה רבבות מישראל.**

אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה שכרה של עבירה הנעשית לשמה לשם מצוה,
משכרה של מצוה הנעשית **שלא לשמה.**

שנאמר [שופטים ה] **"תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני, מנשים באהל**
תבורך"!

התברכה יעל יותר מאותן נשים שעשו מצוות שלא לשמה, ונאמר בהן "אהל". (7)

מאן נינהו, מי הן אותן הנשים שקרא להן הכתוב בשם **"נשים באהל"?** **שרה,**
רבקה, רחל ולאה. (8)

ומשמע ממה שהזכיר הכתוב ברכה על מעשה זה, שאף על פי שיעל עשתה עבירה כשנבעלה
לסיסרא, מכל מקום, נחשבה לה כמצוה, כיון שעשתה זאת לשם מצוה, להציל את
ישראל, וכדלהלן. ולכן ברכה הכתוב יותר מארבע האמהות.

ומקשה הגמרא: **איני, והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה**
ובמצות ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלומד שלא לשמה זוכה ובא לאחר זמן
ללמוד לשמה (9). ומוכח כי גם מצוה שנעשית שלא לשמה, נחשבת כמצוה, ואיך אמרינן
שעבירה לשמה גדולה יותר ממצוה שלא לשמה, ומשמע שמצוה שלא לשמה אינה נחשבת
למצוה כלל (10).

ומסקינן, כך אמר רב יהודה אמר רב: **אימא, גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא**
לשמה, ובאמת אין עבירה לשמה גדולה ממצוה שלא לשמה, אלא שוה אליה.

אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע [סיסרא] (11) **באותה שעה,**
כשברח מישראל ובא לאוהל יעל.

שנאמר "בין רגליה כרע נפל שכב, בין רגליה כרע נפל, באשר כרע שם נפל שדוד",
הרי נאמרה כאן שבע פעמים לשון המורה על בעילה [כרע נפל שכב].

ומקשה הגמרא: היאך אמרינן שיעל עשתה מצוה בכך שנבעלה לאותו רשע? והא קמתהניא מעבירה!

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי: אפילו טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, ולפיכך לא נהנתה יעל מאותו מעשה (12).

גופא: אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות (13) אפילו שלא לשמה, שמתוך שעוסק בהן שלא לשמה, בא לעסוק בהן לשמה.

כמו שמצינו, (14) שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק הרשע, אף שעשה כן שלא לשמה, זכה ויצאה ממנו רות, כדאמר רבי יוסי ברבי חנינא: רות, היא בת בנו של עגלון, שהוא בן בנו של בלק, מלך מואב. והרי מרות יצא דוד, ש"ריווהו לה' בשירות ותשבחות", (15) ונמצא שבא זרעו של בלק לידי לשמה.

אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: מנין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה?

מהכא, דאילו בתו הבכירה של לוט דקרייה לבנה מואב, שמשמעותו לומר, מאבי בא זה, והשתמשה בלשון שאינה נקיה, לרמז בשמו מנין בא, שנולד וולד זה מביאת איסור, מצינו אצל בניה שאמר ליה רחמנא למשה "אל תצר את מואב ואל תתגר במלחמה".

דף יא - א

ומשמע שהוזהרו ישראל שמלחמה דווקא הוא דלא יעשו נגדם, הא צעורי, מותר לצערינהו.

ואילו אצל צאצאי בת לוט הצעירה, דקרייה לבנה בן עמי, שקראה שמו בלשון נקיה, ולא רצתה להודיע שנתעברה מאביה, אמר ליה הקב"ה למשה, "אל תצורם, ואל תתגר במלחמה". ולא אמר: אל תתגר במלחמה, כי רצה להורות שלא יתגרו במלחמה, דאפילו צעורי, לא תצער אותם. (1) אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: לעולם יקדים אדם ויזדרז לדבר מצוה, שהרי מצינו שבשכר לילה אחת שקדמה בת לוט הבכירה לצעירה בבעילתן ללוט [והם הרי עשו כן לשם מצוה], לפיכך זכתה בכירה וקדמתה לצעירה ארבע דורות למלכות.

שהרי עובד בן רות, בא ממואב, שהוא בן הבכירה. ואילו הצאצא שהתגייר מעמון, שהוא בן הצעירה, שמבניו הגיעו למלכות ישראל, לא התגייר אלא לאחר ארבע דורות [עובד, ישי, דוד ושלמה]. כי רק רחבעם בן שלמה היה מזרע עמון, שהיה בן נעמה העמונית, והיא התגיירה רק בימי שלמה. (2)

תנו רבנן: נאמר [ויקרא ד] לגבי חטאת יחיד: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ". וכך דרשוהו:

"מעם הארץ" - ולא כל עם הארץ, **פרט לכהן משיח**.

ועוד דרשו בו: **"מעם הארץ"** - **פרט לנשיא**.

שאם חטא הכהן המשיח או הנשיא בשגגה, אינו מביא כשבה או שעירה לחטאת כשאר עם הארץ.

ודנה הברייתא: למה לי לכתוב "מעם הארץ" כדי למעטם, **והלא כבר** התבאר, בדברי הכתוב **שיצאו** שניהם מכלל דין חטאת הדיוט.

שהרי כהן **משיח** יצא מכלל הציבור **לידון בפר** - שמביא פר על חטאתו, כשעשה על פי הוראת עצמו.

וכן **נשיא**, יצא מכללם **לידון בשעיר**.

ואם כן, למה צריך למעטם שוב מהכתוב "מעם הארץ"?

אלא, הוצרך המיעוט הזה ללמדנו, היות **שיכול** לעלות על דעתך לומר, כי **משיח** לא נשתנה דינו בכל ענין, אלא רק באופן אחד, **שעל העלם דבר**, שנתעלם ממנו הדין, ולכן הורה לעצמו היתר באחת המצוות, יחד **עם שגגת מעשה**, ששגג ועשה מעשה על פי הוראה זו, רק אז הוא **מביא פר** על חטאו, והיינו, שרק באופן הזה אין דינו כהדיוט שחטא, שמביא כשבה או שעירה.

אבל **על שגגת מעשה לחודיה**, שחטא המשיח בשגגה גרידא, שלא על פי הוראה, שאז אין הוא מביא פר, בזה דינו שווה להדיוט, והרי הוא **מביא כשבה או שעירה**.

לכן, **תלמוד לומר "מעם הארץ"** - **פרט למשיח**.

וכן **"מעם הארץ"** - **פרט לנשיא**.

ללמדך, שהשתנה דינו של כהן גדול לגמרי, גם באופן שחטא בשגגת מעשה בלא הוראה, ונפטר לגמרי מקרבן חטאת רגיל. ולעולם אינו מביא אלא פר, כאשר היתה שגגת הוראה עם שגגת מעשה. עד כאן דברי הברייתא.

ודנה הגמרא במסקנת הברייתא, שהמיעוט "מעם הארץ" מלמדנו שכהן גדול נפטר מחטאת רגילה גם אם חטא בשגגת מעשה.

תינח בכהן **משיח**, אמנם כן הוא דינו.

אלא גבי **נשיא**, הרי אי אפשר לומר כך, שהרי כל הקרבן שהתחדש בנשיא, שהוא מביא שעיר, **בשגגת מעשה הוא דמייתי!**

ונשאר הקושיא, למה צריך למעט "מעם הארץ" פרט לנשיא, והרי כבר נאמר קודם לכן, ששונה דין חטאת נשיא מחטאת היחיד, שהוא מביא שעיר, בשגגת מעשה, בלי שגגת הוראה.

אמר רב זביד משמיה דרבא: הכא במאי עסקינן, כגון שאכל כזית חלב בשגגה כשהוא הדיוט, קודם שהתמנה לנשיא, ושוב נתמנה לנשיא, ואחר כך נודע לו שחטא.

סלקא דעתך אמינא, כיון שחטא כשהוא הדיוט, **נייתי כשבה או שעירה** כהדיוט, ולא כדין נשיא שמביא שעיר, ולשם כך בא המיעוט, **וקא משמע לן**, שאינו מביא קרבן כלל, כיון שלא התקיימו בו שני התנאים המחייבים אותו קרבן, דהיינו שיהיו מעשה החטא והידיעה שחטא, בשעה שהוא חייב אותו הקרבן. (3)

אך דוחה הגמרא:

הניחא זאת, לדעת **רבי שמעון, דאזל בתר ידיעה**. שאמר במשנתנו שכך הוא הדין, שאם חטאו עד שלא נתמנו, ונודע להם שחטאו רק משנתמנו, פטורים הם לגמרי, ולמד זאת מהפסוק הזה שצריך שיהיה המתחייב בשעת החטא והידיעה על החטא באותו מעמד, ואם השתנה מעמדו, נפטר לגמרי.

אלא לרבנן, דאזלו לענין חיוב קרבן רק **בתר חטאה**, שהיה החטא בשעה שהוא הדיוט, ואמרו במשנתנו שאף באופן שהשתנה מעמדו, והתמנה לנשיא, ואז נודע לו שחטא, דינו להביא כשבה או שעירה כדין הדיוט שחטא. אם כן, **מאי איכא למימר?** לשם מה הוצרך המיעוט "מעם הארץ" פרט לנשיא, והרי לשיטתם, הנשיא לא התמעט מכשבה ושעירה.

אלא, אמר רב זביד משמיה דרבא: הכא, בברייתא, במאי עסקינן? - כגון שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה לנשיא, ואכל עוד חצי כזית לאחר מינויו לנשיא [בכדי אכילת פרס], ובכך השלימו לכזית שלם. ואחר כך נודע לו שחטא.

סלקא דעתך אמינא, נצטרף חצי הזית השני לחצי הזית הראשון שאכל בהיותו הדיוט, ונמצא שאכל כזית חלב, ונייתי כשבה או שעירה כהדיוט.

קא משמע לן המיעוט "מעם הארץ", (4) שאינו מביא קרבן כלל. כי אין החצאים מצטרפים לכזית אחד, כיון שלא אכל את שניהם בשעה שמתחייב באותו קרבן. (5)

בעא מיניה רבא מרב נחמן: נשיאות, מהו שתפסיק בין שני חצאי חיוב של קרבן הדיוט.

היכי דמי, כגון, שאכל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה לנשיא, ושוב עבר ממינויו ונעשה הדיוט, ואכל עוד חצי כזית, ובכך השלימו לכזית, מהו?

וצדדי הספק הם:

האם נאמר, דוקא התם, באופן שאכל חצי כזית כשהיה הדיוט, וחצי זית נוסף אחר שהתמנה לנשיא, אז הדין הוא דלא מצטרף שתי אכילותיו לחייבו קרבן כהדיוט, כיון דאכליה לכזית זה, פלגא כשהוא הדיוט, ופלגא כשהוא נשיא.

אבל הכא, שאת שני חצאי הכזית, אידי ואידי, זה החצי זית חלב שאכלו לפני שהתמנה, וזה החצי זית חלב שאכלו לאחר שהתמנה ועבר מנשיאותו, כשהוא הדיוט אכליה, מצטרף, והרי זה כמי שאכל כזית כשהוא הדיוט, ומביא כשבה או שעירה.

או דלמא לא שנא. כיון שהיה זמן בין האכילות, כשהיה נשיא, שאם היה אוכל את החצי השני באותו הזמן הוא לא היה מצטרף לחצי הראשון, כי אז היה דינו להביא שעיר נשיא, לפיכך לא שנא מאכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא, ולא מצטרף. (6)

ולכן השאלה היא, מאי, מהו דינו? תפשוט ליה לבעיה זו, מהא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: מי שאכל חלב, והפריש קרבן לחטאו, והמיר דתו, ושוב חזר בו ליהדותו, כשחוזר בו, אינו יכול להביא את קרבנו שהפריש לחטאו, אלא כך דינו, הואיל ונדחה מדין הבאת הקרבן בזמן המרתו [שאיין מומר יכול להביא קרבן כמבואר בסמוך], לפיכך ידחה לעולם, כיון שפקע ממנו חיוב קרבן בהיותו מומר. וזאת, אף על פי שאכל את החלב בזמן שהיה יכול להביא קרבן, וגם עתה הוא ראוי להביא קרבן.

וכמו כן יהיה הדין כשהפסיקה נשיאות בין שני חצאי זיתים, שיפטר מקרבן אף על פי ששתי האכילות היו בשעה המחייבת קרבן חטאת כהדיוט, מכל מקום, כיון שהיה נשיא אחר האכילה הראשונה, ונדחה מדין כשבה או שעירה, ידחה לעולם, ואף שעבר ממינויו וחזר להיות הדיוט כבתחילה, יפקע חיוב חטאת הראשונה הימנו (7).

ודחינן: **הכי השתא!!** מהו הדמיון בין הנידונים!! והלא רק במומר אומרים הואיל ונדחה ידחה, כיון שמומר לאו בר אתויי קרבן הוא כלל.

אבל **האי** נשיא, הרי גם בזמן מינויו לנשיא, אף שנשתנה בשעה זו דין קרבנו, עדיין **בר אתויי קרבן הוא**. ולפיכך אפשר לומר שאינו נחשב שנדחה אז מחיובו כהדיוט, אלא יצטרפו שני החצאים שאכל, לחיובו כשבה או שעירה כהדיוט.

בעא מיניה רבי זירא מרב ששת: אכל בשגגה חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן, כשהוא הדיוט, ונתמנה לנשיא, ומשנתמנה נודע לו על ספקו, שאכל ספק חלב, מהו? האם יביא כעת אשם תלוי, או לא?

ומבאר הגמרא שרבי זירא לא דן לפי כל הדעות.

אליבא דרבנן, שאמרו באופן שאכל כזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה לנשיא, ואחר כך נודע לו שחטא, שמביא חטאת כהדיוט, כיון דרבנן **אזלי בתר שעת חטאה - לא תבעי לך דמייתי אשם תלוי**, כי פשיטא שגם בספק חלב ילכו אחר שעת החטא, ומביא הנשיא אשם תלוי, כדין הדיוט המסופק אם חטא בחטא שחייב עליו חטאת, שהרי בשעת חטאו היה הדיוט.

אלא, כי תבעי לך, אליבא דרבי שמעון, שאמר, באופן שחטא כשהיה הדיוט, ונודע לו אחר שנתמנה, אינו מביא קרבן כלל, כי לדעתו אינו חייב עד שתהא חטאה וידיעה בשעה המחייבת להביא את אותו הקרבן, ולדבריו יש לדון, היאך יהא הדין בספק חלב:

האם נאמר **מדאשתני לודאי** מצבו מכך שנתמנה לנשיא, וכתוצאה מכך השתנה דינו להפטר מחטאת, באופן שנודע לו אחר שנתמנה שחטא בודאי בהיותו הדיוט, כיון שלא היתה לו ידיעה בשעה המחייבת קרבן כהדיוט, ולכן **אשתני** דינו גם **לגבי ספק**, שיפטר מאשם תלוי גם באופן שנודע לו לאחר שנתמנה שבהיותו הדיוט אכל ספק חלב.

או דלמא, כי אמרינן אשתני דינו לודאי, להפטר באופן שנודע לו משנתמנה, זהו דוקא באופן שנודע לו שחטא בודאי, כיון דהשתא, בשעה שהוא כבר נשיא, **אשתני קרבן דידיה**, שהרי אם היה חוטא עתה היה מביא שעיר, ולכן יפטר מחטאת יחיד, כי לא הוי ידיעה וחטאה בשעה המחייבת את אותו הקרבן.

אבל הכא, שאכל ספק חלב, **דלא אשתני קרבן דידיה**, שהרי אף אם היה אוכל ספק חלב עתה בהיותו נשיא, היה דינו באשם תלוי כדין הדיוט, **אימא לייתי אשם תלוי**, אף שנודע לו על אכילת ספק זו לאחר שנתמנה (8).

ומסקינן: **תיקו (9)**.

תנו רבנן: נאמר בפרשת קרבן חטאת **"מעם הארץ"**, ומשמעות "מעם" היא חלק מהעם, מלמד הכתוב כי רק חלק מהעם מביא קרבן, ולא כל עם הארץ, **פרט למומר**, שאין מקבלים קרבן מידו.

רבי שמעון בר יוסי אומר משום רבי שמעון: אין למדין דין זה מדקדוק הפסוק "מעם הארץ", אלא מדברי הכתוב **"אשר לא תעשינה בשגגה ואשם"**. ובסמוך לכך נאמר: "או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו". ומשמע, שחייב חטאת חל רק באופן שנחשבת חטאתו "אשר לא תעשנה", שלא היה חוטא אם היה יודע שהוא דבר האסור, והסיבה שבא לידי חטא, היא משום ששגג ולא ידע שהוא איסור, לפיכך הוא מביא קרבן חטאת על חטאתו.

אבל באופן שהיה חוטא אפילו אם היה יודע שזה דבר איסור, אינו מתכפר בקרבן. והכלל הוא: **השב בידיעתו** - שאם היה יודע, היה שב ופורש ממעשה העבירה, הרי הוא **מביא קרבן על שגגתו**.

אבל אם **לא שב בידיעתו** - שגם אילו היה יודע שאיסור, הוא לא היה שב ופורש ממעשה העבירה, **אינו מביא קרבן על שגגתו**. (10) ומכאן אתה למד, שמומר אינו מביא קרבן על חטאתו, שהרי גם אם היה יודע שאיסור הוא, לא היה פורש. (10א) ושואלת הגמרא: כיון ששניהם מודים שמומר אינו מקריב, אם כן **מאי בינייהו**, מה נפקא מינה לנו לדינא מהיכן נלמד דין זה?

אמר רב המנונא: יש נפקא מינה לדינא בדרשות אלו, כי נחלקו התנאים האלו בגדר הדין שמומר אינו מביא קרבן.

לדעת תנא קמא, הוא דין שנאמר באופן מיוחד לגבי מומר. ואילו לדעת רבי שמעון הוא דין כללי, בכל מי שאינו שב מידיעתו.

ויש הבדל ביניהם לדינא, לגבי אדם שהוא **מומר** לדבר אחד, כגון שהוא רגיל **לאכול חלב**, ואינו פורש מאיסור זה, אך משאר איסורים הוא פורש. ואם אירע שאכל דם בשגגה, ורוצה להתכפר, **ומביא קרבן על חטאו באכילת הדם**, באופן זה **איכא בינייהו**, נחלקו אם מקבלים ממנו את קרבנו: **מר**, תנא קמא, שלמד את הדין שמומר אינו מביא קרבן מדקדוק הכתוב "מעם הארץ", **סבר** שהוא דין שהתחדש במיוחד

במומר, שמומר אינו מביא קרבן. ולכן גם באופן זה, **כיון דהוא מומר לאכול חלב**, אם כן לגבי איסור **דם נמי** דין **מומר הוי** לו, ואינו מביא קרבן.

ומר, רבי שמעון, שלמד לפטרו מ"אשר לא תעשנה", וכלל הוא בכל מי שאינו שב מידיעתו, שאינו מביא קרבן, **סבר** שהמומר לאכול חלב, מביא קרבן על שגגתו באכילת דם. כיון שלגבי איסור **דם**, **מיהא שב בידיעתו הוא**. שודאי אילו היה יודע שזהו דם, היה פורש, שהרי אינו מוחזק לאכול דם. (11)

ומקשה הגמרא לרב המנונא, שאמר כי לדעת תנא קמא מומר לאכול חלב ולא לשאר דברים, דינו כמומר גם לגבי דין איסור דם: **והא רבא אמר, דכולי עלמא סוברים**, שאדם שהוא **מומר** רק לגבי **לאכול חלב**, הוא **לא הוי מומר** לגבי איסור **דם** ושאר מצוות התורה. ואם כן, ודאי שלכולי עלמא מומר לאכול חלב מביא קרבן על אכילת דם בשוגג.

אלא, בהכרח, שהנפקא מינה במחלוקת התנאים היא לגבי ענין אחר:

הכא, באדם שאוכל **נבלה** רק **לתאבון**, שאוכל דבר איסור רק כשאין לו בשר היתר והוא תאב לאכול, אך כשיש לפניו בשר היתר, אינו אוכל את האיסור, כי אינו אוכל סתם איסור על מנת להכעיס את בוראו.

ומדובר באופן שאדם זה רצה לאכול שומן, **ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו**, כי היה סבור שהוא שומן. ובזה **קמיפלגי** הני תנאי, אם מביא קרבן:

מר, תנא קמא, הסובר שהתחדש דין במומר שאינו מביא קרבן, **סבר** שגם באופן זה יחשב מומר, **כיון דלתאבון אכיל** איסור, הרי כשהוא תאב, יאכלנו אפילו **במזיד**, לפיכך **מומר הוא**, ואין מקבלין קרבנותיו.

ומר, רבי שמעון, הסובר שמומר אינו מביא משום שהוא נכלל במי שאינו שב מידיעתו, **סבר**, **כיון דאילו אשכח**, אם תזדמן לו חתיכה **דהיתרא**, **לא אכל** חתיכה **דאיסורא**, **לאו מומר הוא**, ולכן אם נתחלף לו חלב בשומן, ונודע לו לאחר מכן, הרי הוא נחשב כ"שב מידיעתו", ומקבלין קרבן מידו. (12)

תנו רבנן: מי שאכל **חלב** במזיד, **זהו מומר!**

ואיזהו מומר? זה מי שאכל **נבלות**, או **טרפות**, או **שקצים ורמשים**, או **שתה** יין **נסך**.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אף **הלובש כלאים**.

ומפרשת הגמרא את האמור בברייתא :

אמר מר, "אכל חלב, זהו מומר". ואילו בהמשך אומרת הברייתא **"ואיזהו מומר?**
זה האוכל נבלות וטרפות".

ולשון הברייתא בהמשך הוא מאד תמוה: **מאי קאמר?** הרי כבר התפרש ברישא מיהו הנחשב מומר, ומדוע חוזרת ושואלת הברייתא איזהו מומר?! **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכי קאמר התנא:** א. מי שאכל חלב לתאבון, הרי זה מומר. ב. אבל, אם אכל דבר איסור ופירש שכוונתו היא להכעיס בכך את בוראו, הרי זה מין, שדינו חמור ממומר, ונחשבת סתם שחיתתו של מין כמי ששוחט לשם עבודת כוכבים. (13)

והמשיכה הברייתא ופירשה דין נוסף, ואמרה:

ואיזהו מומר שאוכל דבר איסור, ואף שלא פירש שעושה כן להכעיס, מכל מקום נחשב כמי דסתמו מוכיח עליו שהוא מין, ובודאי להכעיס הוא עושה?

הוי אומר, זה האוכל אחד מאיסורים אלו - **נבילה וטריפה, שקצים ורמשים, ושתה יין נסך,** שכל אלו אין אדם אוכל אותם לתאבון, לפי שהם דברים שהנפש קצה בהם, אלא בודאי להכעיס הוא עושה. (14) וממשיכה עתה הגמרא לפרש את המשך דברי הברייתא:

רבי יוסי בר יהודה אומר, אף הלוּבש כלאים, הרי זה מומר.

ומשמע שלפי תנא קמא, אין הלוּבש כלאים נחשב למומר.

ומקשה הגמרא: **מאי בינייהו?** למה יחלוק תנא קמא, ויסבור שאדם האוכל חלב יחשב למומר יותר מאשר אדם הלוּבש כלאים? והרי שניהם עברו על איסורי תורה!

ומתרצת: **איכא בינייהו,** באופן שלבש בגד שיש בו סוג שעטנז שאינו אלא איסור **כלאים דרבנן.**

מן התורה לא נאסר בגד כלאיים של צמר ופשתים יחדיו אלא אם היה חיבור הצמר והפשתים באופן של "שוע טווי ונוז" כדרשין מתיבת "שעטנז" [דהיינו, "שוע", שהוחלקו גיזי הצמר והפשתן יחד במסרק, "טווי", שנטוה חוט מתערובת הצמר והפשתים, ו"נוז", שנארג חוט הכלאיים ונעשה בגד]. אבל אם עשו "לבד" על ידי שלחצו צמר ופשתים יחד, או שארגו חוט של צמר בבגד פשתים, אין זה אלא איסור דרבנן, ובאופן זה נחלקו:

מר, תנא קמא **סבר**, שרק אדם שעובר על דבר האסור **מדאורייתא הוי מומר**, אבל העובר על איסור **דרבנן לא הוי מומר**.

ואילו **מר**, רבי יוסי ברבי יהודה, **סבר** כתנא קמא בכל שאר האיסורים, שאינו נעשה מומר אם עבר רק על איסור דרבנן שבהם, אבל דעתו היא, ששונה איסור **כלאים**, שהוא חמור יותר, **כיון דמפרסם אסוריה. ולכן, אפילו כשעבר בו באיסור דרבנן, הוי מומר**. (15) ומבאר הגמרא, שבביאורו של רבי יוחנן, שכוונת הברייתא בסיפא היא להשמיענו שמומר להכעיס נחשב מין, **פליגי בה, בדין זה, רב אחא ורבינא**.

חד אמר, העובר **לתאבון הוי מומר**, ואילו העובר **להכעיס הוי מין**.

וחד אמר, העובר **להכעיס נמי** נחשב רק **מומר** ולא מין. (16) **אלא איזהו מין? כל העובד עבודת כוכבים בלבד**. (17)

מיתיבי למאן דאמר שהאוכל להכעיס נחשב מין:

הרי שנינו בברייתא: **אכל פרעוש אחד או יתוש אחד, הרי זה מומר!**

והא הכא, ודאי דלהכעיס הוא עושה, שהרי אין אדם תאב לאכילת פרעוש או יתוש, ובכל זאת **קא קרי ליה מומר**, ולא מין.

ומתרצינן: לעולם העושה להכעיס נחשב מין ולא מומר, **והתם**, לגבי אכילת פרעוש, יש טעם להחשיבו מומר ולא מין, משום שמדובר בעושה לתאבון, כגון **דאמר, אטעום טעם דאיסורא**. ואז תיתכן טעימה לתאבון אף בדבר שהנפש קצה בו. (18) שנינו במשנתנו: **ואיזהו נשיא זה מלך כו'.**

תנו רבנן: מנין **שנשיא** [שחידשה התורה שיביא שעיר על שגגתו], היינו מלך דוקא?

והלא אתה יכול לומר שמדובר בנשיא **שבט, כנחשון בן עמינדב**, שהיה נשיא שבט יהודה, וכיוצא בו שאר נשיאי השבטים.

תלמוד לומר בפרשת קרבן נשיא: **"מכל מצות ה' אלהיו"**, ונלמד גזירה שוה, (19) כי **להלן, לגבי מלך, הוא אומר** [דברים יז] **"למען ילמד ליראה את ה' אלהיו"**.

מה להלן מדובר במלך שאין על גביו אף סמכות, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלהיו, אף נשיא שכתוב בו "ה' אלהיו", הכוונה היא למי שאין על גביו אלא ה' אלהיו, דהיינו מלך (1).

בעא מיניה רבי יהודה הנשיא מרבי חייא, כגון אני, שאני נשיא, אילו הייתי במצב זה בזמן שבית המקדש היה קיים, מהו דיני להתכפר על שגגתי בשעיר (2), כנשיא? וספיקו היה אם נחשבת נשיאותו נשיאות המחייבת בשעיר נשיא (3).

אמר ליה רבי חייא: הרי איכא צרתך בבבל! ראש הגולה שבבבל, שהוא על גבך. ואין חיוב פר אלא לנשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו, וכיון שהוא על גבך, אין לך דין נשיא לענין חיוב קרבן נשיא.

וכיון שאמר לו רבי חייא שריש גלותא הוא "צרתו", ולא אמר לו שהוא על גביו, הבין רבי שטען לו שהם שוים, וזה הטעם שלא היה מתחייב בפר. ולכן

איתיביה רבי לרבי חייא: מה בכך שצרתו הוא ראש הגולה בבבל? והרי שנינו: מלכי ישראל שחטאו בשגגה ומלכי בית דוד שחטאו בשגגה, אלו מביאין לעצמם שעיר על שגגתן, ואלו מביאין לעצמם שעיר על שגגתן.

ומוכח כי שני מלכים שווים שחטאו, שניהם חייבים בשעיר, ואם כן מה בכך שריש גלותא שווה לי, והרי כל עוד אין אחד מאתנו גדול מחברו יכול לחול עלי חיוב שעיר נשיא.

ולפיכך פירש רבי חייא כוונתו **ואמר ליה לרבי: התם, מלכי ישראל ויהודה, לא כייפי אהדדי, אין אחד מהם כפוף לחברו.**

אבל **הכא**, כשהנידון לגביך וריש גלותא, **אנן**, בני ארץ ישראל, **כייפינן להו לדידהו**, לבני בבל. וכיון שאנו כפופים תחתיו, אינך נחשב כמי שאין על גביו אלא ה' אלהיו.

רב ספרא מתני הכי לתשובת רבי חייא: (א3)

בעא מיניה רבי מרבי חייא, כגון אני, מהו בשעיר?

אמר ליה רבי חייא לרבי: התם, בבבל, יש מעמד של ריש גלותא שנחשבת שררתו כנשיאות, כי הוא נקרא "שבט".

אבל **הכא**, בארץ ישראל, הנשיא אינו נקרא אלא **"מחוקק"** [חכם], ואין זו אלא שררה מועטת, לפי שאין בכוחו לרדות את העם, ולכן נשיא שבארץ ישראל כמו רבי, אין בו דין נשיא, כי יש על גבו שררה אחרת, מלבד ה' אלהיו.

וכדתניא בברייתא, כלפי מי נאמר הכתוב "לא יסור שבט מיהודה"

זה ראש גולה שבבבל, שרודה את ישראל בשבט.

והמשך הכתוב: **"ומחוקק מבין רגליו" אלו בני בניו של הלל, שמלמדים תורה ומחוקקים הוראות לישראל ברבים.** (4)

ורבי היה מבני בניו של הלל הזקן, ולא היה בכוחו לכפות על העם דיני ממונות, אלא להורותם הלכה בלבד.

מתניתין:

ואיזהו הכהן המשיח, ששנינו, לעיל בתחילת הפרק, שמביא פר על שגגת מעשה שעשה על פי הוראת עצמו? זה כהן הגדול המשוח בשמן המשחה, ולא כהן גדול שהוא רק המרובה בבגדים, שלובש שמונה בגדי כהן גדול ואינו משוח בשמן המשחה (5), ככהנים גדולים ששימשו בבית שני שלא היה להם שמן המשחה, כי נגזו השמן בימי יאשיהו.

אין חילוקי דינים (6) בין כהן גדול המשוח בשמן המשחה, לכהן גדול שהוא רק מרובה בגדים ואינו משוח בשמן המשחה, אלא חילוק אחד בלבד, והוא פר הבא על כל המצוות שעבר עליהם בשגגת הוראה.

שכהן משוח השוגג על פי הוראת טעות שלו, מביא פר. ואילו כהן מרובה בגדים אינו מביא כלל פר, אלא כשבה או שעירה כדין חטאת יחיד (7).

וכן אין חילוקי דינים בין כהן גדול המשמש, לכהן גדול שעבר, שאם אירע פסול לכהן גדול, כגון שנטמא או ראה קרי, ומינו כהן גדול אחר תחתיו לצורך עבודת יום הכיפורים [שצריך לעשותה על ידי כהן גדול דוקא], הרי כשחזר הראשון והוכשר, הוא חוזר לעבודתו, והשני אינו ראוי לעבוד מעתה לא ככהן גדול ולא כהדיוט, אבל כל מצוות כהונה גדולה עליו. ולפיכך נקרא הכהן הראשון בעת שחזר "כהן משמש", ואילו השני נקרא אז "כהן שעבר" [והוא הדין בכהן שעבר מחמת מום או זקנה, שנחשב "כהן שעבר", לענין שחייב עדיין פר כהן משיח] (8).

ואין ביניהם אלא פר יום הכיפורים, שמביאו הכהן הגדול ביום הכיפורים משלו, ובא רק משל כהן המשמש, ולא משל כהן שעבר.

וכן עשירית האיפה שהן י"ב החלות שמביא כהן גדול בכל יום משלו למנחת חביתין, מחציתה בערב ומחציתה בבוקר. ומנחה זו באה רק משל כהן משמש ולא משל כהן שעבר (9).

אך, זה, כהן משמש, וזה, כהן שעבר, **שווים בעבודת יום הכיפורים**, שעבודה זו כשרה באחד משניהם.

וכן שווים בזה **שמצווים על הבתולה**, ליקח לאשה דוקא בתולה, ולא בעולה, (10) כדכתיב "והוא אשה בבתוליה יקח".

וכן שווים שניהם בכך **שאסורין לבא על האלמנה**.

וכן שווים הם בכך **שאינם מטמאים בקרוביהם**, כדין כהן גדול שאינו מטמא אף לשבעת הקרובים. ואינו ככהן הדיוט שנטמא לשבעה קרוביו.

ולא פורעים שער ראשם, **ולא פורמים** בגדיהם על מת, שכן נאמר בתורה לגבי כהן גדול "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס".

ומחזירין את הרוצח שהרג בשגגה, שדינו הוא לברוח לעיר מקלט מפני גואל הדם, ולשבת שם עד מות הכהן הגדול. ושווין הם, כהן משמש וכהן שעבר ממשיחותו, שאם מת אחד מהם, חוזר הרוצח לעירו.

גמרא:

תנו רבנן: שמן המשחה שעשה משה במדבר, שנעשה מכמה מיני שורשי בשמים ושמן זית, כמבואר בפרשת כי תשא, כיצד היה אופן עשייתו?

היו שולקים, מבשלים בו, בשמן זה, את העיקרים, שורשי הבשמים האמורים בפרשת שמן המשחה, ועל ידי שליכתם בשמן, נקלט בשמן ריח בשמים, **דברי רבי יהודה**.

רבי יוסי אומר: לא יתכן ששלקו את הבשמים בשמן, כי **הלא אף לסוך את העיקרים בלבד, בלא לשולקם, אינו מספיק** לכך שיעור השמן בכמות הזאת, שהיה בה רק י"ב לוגין [ככתוב בתורה: ושמן זית הין - והין י"ב לוג הוא], והעיקרים היו מרובין, ואף אם רק היו סכים אותם בשמן, היה נבלע כל השמן בעיקרים, וכל שכן שאם שלקום היה נבלע בהם כל השמן.

אלא כך היה מעשה השמן: בתחילה היו **שורין את העיקרים במים**, שיבלעו מן המים ויתמלאו, ושוב לא יבלעו הרבה מהשמן. ואחר שמוציאן מן המים, **מציף עליהן שמן** (11), ועל ידי זה **קולט השמן את הריח** של הבשמים, **וקפחו**, ומוציא השמן מיד שלא יבלע בעיקרים.

אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי: מהו זה שאתה תמה, היאך יתכן שבישלו העיקרים בשמן ולא חששו שיכלה השמן? **וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה? והלא כמה נסים נעשו בו!**

שהרי **תחלתו** של שמן זה, קודם בישול או שריית העיקרין, לא היה בו אלא **שנים עשר לוגין** בלבד, ואף על פי כן, **ממנו היה נמשח כל המשכן וכליו**, וכן **אהרן ובניו** נמשחו בו, **כל שבעת ימי המלואים**.

ועוד נס נעשה בו, כי גם לאחר שנמשחו בו כל אלו, **וכולו נשאר קיים לעתיד לבא**. **שנאמר** [שמות ל] **"שמן משחת קדש יהיה זה לי - לדורותיכם"**. (12) וכיון שמצינו שנעשו בו נסים, אם כן, אף בעשייתו אפשר לסמוך על הנס, ולעשותו על ידי בישול, ואין צורך לחשוש שמא יכלה השמן.

וכן **תניא באידך ברייתא**, שנעשו נסים אלו בשמן המשחה. דכתיב **"ויקח משה את שמן המשחה, וימשח את המשכן ואת כל אשר בו"**.

רבי יהודה אומר: שמן המשחה שעשה משה במדבר, כמה נסים נעשו בו מתחלה ועד סוף!

ואלו הן: **תחלתו של שמן זה לא היה אלא מידת שנים עשר לוגין**.

ראה וחשב כמה מן השמן, היורה ששולקין בה השרשין **בולעת**. **וכמה עקרים** שנתבשלו בשמן **בולעים** ממנו. **וכמה האור** שמבשלים עליו **שורף** ומאדה מן השמן. (13)

ונוסף על כל זאת, מצינו שבו **נמשח משכן וכל כליו**, וכן **אהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים**, וכן **בו נמשחו כהנים גדולים** בשעת מינויים. וגם **המלכים** נמשחו בו (14).

ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, לקדשו בקדושת כהן גדול, וביורשו את אביו אינו מתקדש ככהן גדול שנמשח.

אבל **ואין מושחים** בו **מלך בן מלך** בשעת המלכתו, כי ביורשו את אביו הוא נעשה מלך, ואינו צריך משיחה למינויו. ולהלן תבאר הגמרא את המקורות לחילוקי דינים אלו.

ואם תאמר: אם כן, **מפני מה משחו את שלמה המלך** שהיה בנו של דוד המלך, והלא אין מושחין מלך בן מלך?

תשובתך : **מפני מחלוקתו של אדוניה** בנו של דוד שרצה הוא למלוך, ובמקום שיש מחלוקת, אף בן מלך צריך משיחה בעת מינויו, וכמבואר להלן בסמוך. (15)

ואת יואש מלך יהודה, בנו של אחזיהו המלך, משחו, על אף שאין מושחין מלך בן מלך, **מפני** המחלוקת, כי אמו **עתליה** הרגה את כל זרע מלכות יהודה [ורק יואש ניצל, על ידי שהחביאתו יהושבע דודתו, כמפורש במלכים ב יא].

ואת יהואחז מלך יהודה, שהיה בנו של יאשיהו המלך, משחו **מפני** מחלוקתו של **יהויקים** אחיו, **שהיה גדול ממנו שתי שנים**, ולכן היה קודם לו למלוכה. וגם זו נחשבת כקריאת תיגר על המלוכה, ולפיכך גם באופן זה צריך משיחה בבן מלך. (16)

וממשיכה הברייתא לספר אודות ניסי שמן המשחה, כי מלבד מה שמשחו ממנו את כל הנזכרים, ולא כלה השמן, נעשה נס נוסף.

ואותו השמן כולו, נשאר קיים לעתיד לבוא. שנאמר "שמן משחת קדש יהיה זה לי, לדו רותיכם".

"זה" בגימטריא, שנים עשר לוגין הוו. והיינו ששנים עשר הלוגין של שמן המשחה הרמוזים בתיבת "זה", יהיו לי לדורותיכם - לעתיד לבא (17).

ושבה הגמרא לפרש דברי הברייתא :

אמר מר, ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה בשעת חינוכו.

מנלן שצריך משיחה למינויו, ואינו נעשה כהן גדול על ידי ירושת אביו? (18)

דכתיב "והכהן המשיח תחתיו, מבניו".

ולכאורה יתור הלשון תמוה, כי **נימא קרא "והכהן תחתיו מבניו"**. ולמאי איצריך להוסיף את תיבת **"המשיח"**?

אלא בהכרח, **קא משמע לן** ביתור הזה, את הדין **דמבניו של כהן גדול** יהיו כהנים גדולים, דוקא **אי הוי משיח**, שמשחו את בנו היורשו, אזי הוא **דהוי בנו כהן גדול**. אבל **ואי לא** משחו את בנו, **לא הוי כהן גדול** (19).

וממשיכה הגמרא לפרש המשך דברי הברייתא :

אמר מר, שנינו בברייתא אין מושחין מלך שהוא בן מלך. מנלן שאינו צריך מינוי במשיחה, אלא נעשה מלך על ידי ירושת אביו?

אמר רב אחא בר יעקב, דכתיב [דברים יז] "למען יאריך ימים על ממלכתו
הוא ובניו בקרב ישראל". ומשמע מהלשון "הוא ובניו", **שירושה היא לכם, בני**
המלכים.

דהיינו שהמלכות עוברת בירושה, כירושה שמוריש אדם לבנו, ולכן נעשה בנו מלך מיד
אחר מותו, ואין צורך למשוח אותו בשמן המשחה (20).

ועתה מקשה הגמרא על האמור בברייתא, שבאופן שיש מחלוקת על המלכות, צריכין
למשוח אף בנו של מלך:

ומנלן דכי איכא מחלוקת על המלוכה, בעי משיחה ליורש?

וכי לאו כל דבעי מלכא, כל מה שחפץ המלך, מורית, מוריש הוא את מלכותא
לבניה, אפילו בלא משיחה?!

ומתרצינן: **אמר רב פפא, דין זה נלמד ממה שאמר קרא "למען יאריך ימים על**
ממלכתו - הוא ובניו - בקרב ישראל".

ודרשינן, כי רק בזמן שיש שלום בישראל, קרינא ביה "הוא ובניו", דהיינו שבניו
נמלכים בירושה, ואפילו בלא משיחה.

אבל בשעה שאין שלום בישראל, אין בניו של מלך נמלכים אלא על ידי משיחה, ככל
המלכת מלך חדש, כי באופן זה לא חידש הכתוב שיהיה דין ירושה במלכות (21).

תנא בברייתא: אף יהוא בן נמשי, שמשחו אלישע הנביא למלך [מלכים ב ט] לא
נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב.

ומקשה הגמרא: **ותיפוק ליה** שיהוא בן נמשי היה טעון משיחה **משום דמלך ראשון**
הוא במשפחתו, שהרי אביו לא היה מלך, ומלך שאינו בן מלך, ודאי צריך למנותו
במשיחה דוקא, ולמה הוצרכה הברייתא לומר שמשחוהו מפני המחלוקת.

ומתרצינן: ברייתא זו **חסורי מחסרא, וצריך לומר דהכי קתני**: רק **מלכי בית דוד**
צריכים להיות **משוחין**, אבל **מלכי ישראל אין** צריכין להיות **משוחין**.

ומבארין: **מנלן** שאין צורך למשוח את מלכי ישראל? **אמר רבא: אמר קרא** במשיחת
דוד המלך [שמואל א טז]: "ויאמר ה', **קום משחהו, כי זה הוא**". ודרשינן, **זה, דוד,**
ושאר מלכי בית דוד, **טעון משיחה** להיותו מלך. **ואין אחר,** שאינו ממלכי בית דוד,
אלא ממלכי ישראל, **טעון משיחה** (22). ושבה הגמרא לפרש דברי הברייתא לגבי
משיחת יהוא:

אמר מר, אף יהוא בן נמשי לא נמשח למלך אלא מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב. ותמהינן: **וכי משום מחלוקתו של יורם בן אחאב נמעול בשמן?** מותר להשתמש בשמן המשחה? והרי מלך ישראל הוא, ואין דינו במשיחה, ושמן המשחה הקדש הוא, והרי לא מצינו שמושחים מפני המחלוקת, אלא בבן מלך מבית מלכי יהודה, שבהם חידש הכתוב שגם בן מלך צריך משיחה במקום שיש מחלוקת.

ומתצינן: אכן אסור להשתמש בשמן המשחה לצורך זה. ואת יהוא לא משחו בשמן המשחה, אלא **כדאמר רב פפא** [להלן יב א] שאת יהואחז משחו **באפרסמא דכיא**, שמן אפרסמון זך

הכי נמי, משיחת יהוא, היתה **באפרסמא דכיא**. (23)

ועל האמור בברייתא: **ואת יהואחז**, בנו של יאשיהו, משחו למלך אף שהיה בן מלך, **מפני מחלוקתו של יהויקים** אחיו **שהיה גדול ממנו שתי שנים**.

מקשה הגמרא:

ומי, וכי יהויקים היה **קשיש**, מבוגר **מיניה**, מיהואחז?!

והלא **כתיב** בדברי הימים **"ובני יאשיהו**:

הבכור יוחנן.

השני יהויקים.

השלישי צדקיהו. הרביעי - **"שלום"**.

ואמר רבי יוחנן, ארבעת השמות המוזכרים בכתוב, אינם שמות של ארבעה בנים, אלא של שלשה בנים בלבד, ואלו הם: יהואחז, יהויקים, וצדקיהו.

וכך הוא ביאור הכתוב:

א. צדקיהו מופיע בשני שמות בפסוק: **הוא הנקרא שלום, הוא צדקיהו**.

ב. **הוא יוחנן - הוא יהואחז**.

והיינו, לבן הבכור, יהואחז, היה שם נוסף, יוחנן, וכך הוא נקרא בפסוק הזה.

ונמצא שהבכור הוא יהואחז, שעליו נאמר בפסוק שהוא הבכור. ואילו השני הוא יהויקים.

ואם כן, קשה, מדוע אמרינן שיהויקים היה גדול מיהואחז.

ומתרצינן: **לעולם יהויקים היה קשיש** מיהואחז.

ומאי, ומה שאמר כאן הכתוב **"הבכור - יוחנן"**, שהוא, כאמור, כינוי ליהואחז, אין הכוונה שהיה יהואחז [הקרוי כאן יוחנן] בכור האחים, אלא שהיה **בכור למלכות**. דהיינו, שהוא מלך הראשון, לפני יהויקים אחיו.

ותמהינן: כיצד באמת מלך יהואחז בראשונה? **ומי** מצינו **שמלכי זוטרי** [שהצעירים ימלכו] **מקמי קשיש**, כשיש אחים המבוגרים מהם?

והא כתיב [דברי הימים ב כא] **"ואת הממלכה נתן ליהורם, כי הוא הבכור"**. ומשמע שבכורתו היתה הסיבה שהוא ימלוך ולא אחיו, ואם כן, כיצד מלך יהואחז הצעיר קודם ליהויקים?!

ומתרצינן: אף שדרך ירושת המלוכה היא שהבן הבכור הוא המולך, אין זה אלא באופן כמו **יהורם, שממלא מקום אבותיו הוה** (24), שהיה צדיק כאביו [ואף על פי שיהורם סרח לאחר מכן, בשעת מלכותו צדיק היה]. אבל **יהויקים**, אף שבכור היה, **לאו ממלא מקום אבותיו היה** (25), ולכן לא מלך תחילה.

ובאה עתה הגמרא לדון בדברי הברייתא:

אמר מר: הוא שלום - הוא צדקיהו. הוא יוחנן - הוא יהואחז.

ותמהה הגמרא: **והא חד חד קא חשיב, כדכתיב "השלישי, הרביעי"**. ומשמע שמזכיר הכתוב ארבעה בנים, וכל אחד מהשמות הוא שם של בן אחר, וכל אחד נולד אחר אחיו.

ומתרצינן: **מאי** לשון **"שלישי"** האמור בצדקיהו? - **שלישי לבנים**. שצדקיהו היה בנו השלישי של יאשיהו.

ומאי לשון **"הרביעי"** האמור בפסוק, על אף שמזכיר הכתוב רק שלשה בנים?; היינו, **רביעי למלכות**, שצדקיהו, הבן השלישי, הוא היה הבן הרביעי שמלך.

דמעיקרא, הראשון, **מלך יהואחז. ולבסוף מלך יהויקים**, אחיו הגדול ממנו.

ולבסוף מלך יכניה [שאינו נזכר בפסוק בשמו], **ולבסוף מלך צדקיהו**.

תנו רבנן, הוא שלום הוא צדקיהו.

ולמה נקרא שמו שלום? על שם שהיה משולם במעשיו, שהיה צדיק גמור ובעל מעשים טובים.

איכא דאמרי, שקרא הכתוב לצדקיהו שלום, על שם ששלמה ונסתימה מלכות בית דוד בימיו.

ומסקינן, כל השמות האלו הם רק כינויו של צדקיהו. ומה שמו? - מתניה שמו.

שנאמר [מלכים ב כד] "וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו. ויסב [המלך] את שמו צדקיהו". לרמז, שאמר לו נבוכדנצר: **יה יצדיק עליך את הדין [דהיינו שתענש על ידו], אם תמרוד בי!**

ואכן מצינו כתוב אחר שבו מפורש שהשביעו נבוכדנצר לצדקיהו בשם ה' שלא ימרוד בו, כדכתיב [דברי הימים ב לב]: "וגם במלך נבוכדנצר מרד - אשר השביעו באלהים".

דף יב - א

ודנה עתה הגמרא בדברי הברייתא לעיל, האומרת שיהואחז נמשח מפני יהויקים:

ומי הוה שמן המשחה בימי יהואחז?

והתניא: משנגנז הארון בימי יאשיהו, נגנז גם שמן המשחה, וצנצנת המן, ומקלו של אהרן, ועליו שקדיה ופרחיה.

וכמו כן נגנז עם הארון גם ארגז ששלחו פלישתים דורון לישראל בהשיבם את ארון ה'.

שנאמר [שמואל א ו] "ואת כלי הזהב אשר השבותם לו לאלהי ישראל לכפרת אשם, תשימו בארגז מצידו של הארון, ושלחתם אותו, והלך!"

וכיון שנגנז הארון בימי יאשיהו, נגנז גם הארגז שהיה בצידו של הארון.

והיכן מצינו שנגנזו חמשה דברים אלו:

ומי גנזו לארון? יאשיהו מלך יהודה גנזו! לפי שראה יאשיהו את מה שכתוב בתורה "יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך, אל גוי אשר לא ידעת אתה

ואבותיך", לפיכך **צוה וגנזום** לארון ולשאר הדברים המנויים לעיל, כדי שלא יגלו עם הגולים.

שנאמר [דברי הימים ב לה] **"ויאמר יאשיהו ללויים, המבינים לכל ישראל הקדושים לה' - תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל! כי אין לכם עוד תפקיד של משא בכתף. ולכן, עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל!"**

ומבואר במסכת שקלים, שכך אמר להם יאשיהו ללויים: אם יגלה הארון עמכם, שוב אינכם מחזירים אותו בכתפיכם. ולכן, כדי שלא יגלה ואז לא תוכלו להחזירו, צוה יאשיהו לגנזו. (1)

ואמר על כך **רבי אלעזר**: מנין למד יאשיהו שצריך לגנוז גם את שאר הדברים עם הארון?

אתיא, נלמד את דין גניזת צנצנת המן מדין הגניזה של הארון, בגזירה שוה **"שם שם"**. כי בארון נאמר "ונועדתי לך שם, ודברתי אתך מעל הכפורת", ובצנצנת המן נאמר "ותן שמה".

וכן **אתיא** מקלו של אהרן בגזירה שוה **"משמרת משמרת"**, כי בצנצנת המן נאמר "למשמרת לדורותיכם", ובמקלו של אהרן נאמר "למשמרת לאות לבני מרי".

וכן **אתיא** שמן המשחה בגזירה שוה **"דורות דורות"**, כי בצנצנת המן נאמר "למשמרת לדורותיכם", ובשמן המשחה נאמר "שמן משחת קודש לדורותיכם". (2) ואם כן, תמוה הדבר, כיצד נמשח יהואחז נמשח, והרי כבר נגזר שמן המשחה בימי המלך יאשיהו?

ומתרצת הגמרא: לא בשמן המשחה משחוהו, אלא **באפרסמא דכיא!** בשמן אפרסמון זך. (3)

תנו רבנן: כיצד מושחין את המלכים בשעה שממליכים אותם?

כמין נזר! מקיפים את כל היקף ראשם בשמן המשחה. (4) **ואת הכהנים** הגדולים היו מושחים **כמין "כיי"**, משני צידי הראש, ובעורף, אך בקדמת הראש לא היו מושחים!

ומפרשין: **מאי כמין "כיי"?** אמר רבי מנשיא בר גדיא, **כמין כף יונית!** שמתחילים למשוח בין ריסי עיניו ומושך השמן באצבעו עד שמגיע לעורף, אך בקידמת הראש לא היו מושחים.

תני חדא: בתחילה מוצקין שמן על ראשו של הכהן הגדול, ואחר כך נותנין לו שמן בין ריסי עיניו, וסכים ממנו עד לעורף, כמין כף יונית. (5) ומאיידך, תניא בברייתא אחריתי: בתחילה נותנין לו שמן בין ריסי עיניו, וסך ממנה כמין כף יונית, ורק אחר כך מוצקין לו שמן על ראשו!?

ומתרצת הגמרא, שאין סתירה בין הברייתות, אלא מחלוקת **תנאי** היא:

דאיכא דאמרי, משיחה עדיפה ויש להקדימה ליציקה על הראש. ואיכא דאמרי יציקה עדיפה.

ומבאר הגמרא: **מאי טעמא דמאן דאמר יציקה עדיפה?**

דכתיב במשיחתו של אהרן [ויקרא ח] **"ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן"**, ורק אחר כך נאמר **"וימשח אותו לקדשו"**.

ומאן דאמר משיחה עדיפה, מאי טעמיה?

קסבר, שכן אתה מוצא אצל כלי שרת, שהיתה בהם רק משיחה. ולכן המשיחה עדיפה על יציקה, שאינה אלא במשיחת כהן גדול בלבד.

ומקשה הגמרא: **והכתיב במשיחת אהרן "ויצוק" ובסוף "וימשח"**, וכיצד יתכן ללמוד מכלי שרת להקדים משיחה ליציקה? ומשנינן: **הכי קאמר קרא במשיחת אהרן: מאי טעם "ויצוק", משום ד"וימשח" כבר תחילה.**

תנו רבנן: כתיב בספר תהילים [פרק קלג]: "כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן זקן אהרן". שהיה נראה שמן המשחה על זקן אהרן **כמין שתי טפי מרגליות, שהיו תלויות לאהרן בזקנו!**

אמר רב פפא: תנא בברייתא: כשהוא, אהרן, היה מספר, מדבר עם אנשים אחרים, היו אותן שתי טיפות עולות ויושבות לו בעיקר זקנו, ונדבקות בבשרו, כדי שלא יפלו בעת שמתנענע זקנו מחמת דיבורו.

ועל דבר זה, על טיפות שמן אלו, היה משה דואג, שמא נכשל בהן.

אמר משה רבינו: חס ושלום, שמא מעלתי בשמן המשחה, כי נגעתי בו כשהלבשתי את אהרן את בגדי כהונתו! (6)

יצתה בת קול ואמרה: "כשמן הטוב [וגו'] - כטל חרמון שיוורד על הררי ציון".

מה טל חרמון אין בו מעילה, אף שמן המשחה שבזקן אהרן, אין בו מעילה!

ועדיין היה אהרן דואג. אמר, שמא משה לא מעל, אבל אני מעלתי, כי יתכן שנפל מהשמן על מקום שאינו ראוי למשיחה?! (7)

יצאה בת קול ואמרה לו - "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". מה משה לא מעל, אף אתה אחיו, לא מעלת! תנו רבנן: אין מושחין את המלכים בעת המלכתם אלא על המעיין כדי שיהיה המעיין סימן טוב שתמשך מלכותם, כמו המעיין הנובע תמיד ללא הפסק (8).

וכן מצינו שצוה דוד למשוח את שלמה למלך ליד המעיין, **שנאמר** [מלכים א א]: **"ויאמר המלך להם: קחו את עבדי אדוניכם [וגומר] והורדתם אותו אל מעיין גיחון. ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל"**.

אמר רבי אמי: האי מאן דבעי לידע, שרוצה לדעת בתחילת השנה, אי מסיק שתיה, אם ישלים שנתו אי לא

ניתלי שרגא, ידליק נר בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכיפורים, בביתא דלא נשיב זיקא, בבית שלא נושבת בו הרוח. ויבדוק: אם משיך נהוריה, אם ידלוק הנר עד שיכלה השמן, נידע דמסיק שתיה, שישלים שנתו, כמו שדלק הנר עד תום השמן.

ומאן דבעי למיעבד עיסקא, ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח, לירבי תרנגולא. יגדל תרנגול על שם העסק הזה. אי שמין ושפר, אם ישמין וישביח, סימן הוא דמצלח.

האי מאן דבעי למיפק לאורחא, ובעי למידע אי חזר ואתי לביתא אי לא - ניקום בביתא דחברא, יעמוד בבית חשוך, אי חזי בבואה דבבואה, אם יראה את הצל של הצל שלו, לידע דהדר ואתי לביתא.

ואמרינן: **ולא מילתא היא!** כי לפעמים יחזור לביתו גם אם לא יראה בבואה דבבואה, ולכן אין לעשות סימן זה, כיון שאם יעשהו ולא יראה את הבבואה דבבואה, **דלמא חלשה דעתיה, וכתוצאה מזה, מיתרע מזליה, ולא יחזור. ואם לא היה עושה את הסימן, היה חוזר, ולפיכך אין לעשותו!** (9) **אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא (10), לעולם יהא אדם רגיל למיכל בריש שתא - קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי** [שהם גדלים מהר או שגדלים הרבה! וכדי שלא להכשל בהם,

שלא יעשום דרך ניחוש, תקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה, כגון על אכילת קרא אומרים "יקראו זכויותנו" וכיוצא בזה - המאירי] (11).

אמר להו רב משרשיא לבריה: כי בעיתו מיעל ומיגמרי קמי רבייכו, גרסו בעצמכם מתניתא, את הסוגיה תחילה, עד שתהיה שגורה בפיכם. ורק אחר כך, עלו לקמי רבייכו, כדי תדעו מה לשאול ממנו.

וכי יתביתו קמיה - חזו לפומיה, שההסתכלות על הרב בעת שאומר דבריו, מסייעת היא להבנת הדברים, דכתיב "והיו עיניך רואות את מוריך" (12). וכי גריסתו בעצמכם את תלמודכם לפני השיעור, גירסו אותו על נהרא דמיא, לסימן טוב. דכי היכי דמשכן מיא ואינם נפסקים, כן משכן שמעתייכו, ולא יפסקו מפיכם.

ותיבו, דהיינו, עדיף לכם, שתגורו אקילקלי, במקום אשפה דמתא מחסיא, שתושביה תלמידי חכמים ראויים להוראה ובעלי תרבות יפה, ולא תיבו ולא תגורו אפדני בארמונות דפומבדיתא, שאין אנשיה בעלי תרבות נאה כמו אנשי מתא מחסיא.

וכמו כן, טב גלדנא סריא, טוב הוא דג קטן מוסרח דמתא מחסיא למיכל, מכותחא שהוא מאכל משובח וחזק דרמי כיפי, שאוכלים אותו עשירים ושרים הגרים במגדלים רמים.

והיינו: מוטב לגור במתא מחסיא, שאנשיה ראויים להתחבר עמהם, ולהסתפק במאכלים פחותים, מאשר לגור במקומות שגרים העשירים ולאכול מאכלים יקרים, אך הם מטמטמים את הלב. (13)

ומסיימת הגמרא בעוד פרט שדרשו באופן המשיחה בשמן המשחה:

אמרה חנה: "רמה קרני באלהי", רמה קרני ולא רמה פכי! התנבאה חנה בכך, כי דוד ושלמה שנמשחו בקרן, מהשמן שהיה נתון בקרן, שהוא סימן טוב למלכות, נמשכה מלכותן, ואילו שאול ויהוא שנמשחו משמן שהיה נתון בפך, לא נמשכה מלכותן! (14)

שנינו במשנה: ואיזהו המשיח שמביא פר על חטאו? - זה המשוח בשמן המשחה. תנו רבנן: נאמר "משיח", יכול כמשמעותו, שגם מלך שהוא משוח, יביא פר?

תלמוד לומר "כהן".

אי כהן, אם כהן אמור בפרשה, יכול גם כהן מרובה בגדים שאינו משוח מביא פר?

תלמוד לומר "משיח"!

אי משיח, יכול אפילו כהן משוח מלחמה שאינו כהן גדול?

תלמוד לומר, "והכהן המשיח", שאינו [שאיין לו] משיח שדרגתו גבוהה ממנו, על גביו! (15)

מאי משמע? כיצד משמע בפסוק זה ש"הכהן המשיח" הוא הכהן החשוב ביותר?

כדאמר רבא: מניין לנו לדעת שאין חייבין על גיד הנשה אלא על הגיד שברגל הימנית, משום שנאמר "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כל הירך". ודרשינן ממה שנכתבה "הירך" בה"א הידיעה, ללמדך, שהיא **המיומנת** [החשובה] **שבירך**.

ואם כן, **הכא נמי**, בכהן משיח, דרשינן מה"א הידיעה של הכהן "המשיח", שהוא הכהן **המיומן** [החשוב] **שבמשוחים!**

אמר ר' מר: משיח - יכול מלך יביא פר? תלמוד לומר "כהן".

ותמהה הגמרא: וכי היה מקום להעלות על הדעת ולומר שמלך, פר הוא דמייתי?! והרי מקרא מפורש הוא שמלך **שעיר הוא דמייתי!** שהרי המלך הוא נשיא, ומבואר בפרשה בסמוך, שהוא מביא שעיר, ולא פר!

ומבארת הגמרא: **איצטריך** לכתוב ב"משיח" שהוא דוקא "כהן", כדי למעט מלך מהבאת פר.

כי **סלקא דעתך אמינא**, שרק על שגגת מעשה נאמר שיביא המלך שעיר. אבל על העלם דבר, באופן שטעה המלך בהוראתו, ששגג והורה, **יביא פר**. (16)

קא משמע לן שרק הכהן המשיח מביא פר, אבל מלך דינו רק בשעיר.

שנינו במשנה: **אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים**, אלא פר הבא על כל המצות.

ומדייקת הגמרא: **מתניתין**, שיטת משנתנו, האומרת שכהן גדול שהוא רק מרובה בגדים אך אינו משוח, אינו מביא פר של כהן גדול, היא **דלא כרבי מאיר!**

דאי רבי מאיר, הא תניא: כהן שהוא "מרובה בגדים", שלובש את שמונת בגדי כהונה של הכהן הגדול, אך לא נמשח, מביא פר הבא על כל המצוות כמו כהן המשוח. (17) **דברי רבי מאיר**.

ולא הודו לו חכמים!

ומבארין: **מאי טעמא דרבי מאיר?**

דתניא: כתיב בפר של כהן גדול הבא על כל המצוות **"משיח"**.

אין לי אלא משוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין שגם הוא חייב להביא פר?

תלמוד לומר "הכהן המשיח"! תיבת "הכהן" מיותרת היא, ובאה לרבות אפילו כהן מרובה בגדים שאינו משוח.

והוינן בה: **במאי אוקימתיה** למשנתנו, **כרבנן** החולקים על רבי מאיר.

דף יב - ב

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר, והיינו, כהו גדול ששימש ראשון ככהן גדול, והעבירוהו, ומינו כהן שני תחתיו. ולאחר מכן חזר הכהן הראשון לעבודתו, אך נשאר הכהן השני בקדושתו לכל דיני עבודה, אין חילוקי דינים בינו של הכהן הראשון המשמש עתה כבתחילה, לבין כהן השני, שעבר עתה מתפקידו [בזמן שחזר הכהן הראשון לעבודתו], ושניהם שוים לכל דיני כהונה גדולה, (1) **אלא פר יום הכיפורים** שמביא הכהן הגדול ביום הכיפורים, **ועשירית האיפה** שמביא הכהן הגדול בכל יום למנחה, צריך הכהן הראשון להביאם משלו!

והרי דין זה **אתאן** רק **לרבי מאיר**.

דתניא: אירע בו פסול בכהן גדול, ועבר, ומינו כהן אחר תחתיו, וחזר הראשון לכשרותו, הרי הראשון חוזר לעבודתו. והשני, כל מצות כהונה עליו, אלא שאינו עובד בפועל, **דברי רבי מאיר**.

רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט! (2)

אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן אילים מצפורי, שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינהו ליוסף בן אילים תחתיו, וחזר הראשון לכשרותו, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן

הדיוט! לשמש ככהן גדול אינו ראוי, משום איבה של הכהן הגדול הראשון. ואילו לשמש ככהן הדיוט אינו ראוי, משום מעלין בקודש ואין מורידין! (3)

ואם כן, משנתנו בסיפא, שאמרה אין חילוקי דינים בין הראשון לשני, אלא בכך שצריך הראשון להביא פרו ביום הכיפורים ועשירית האיפה משלו בכל יום, אך השני ראוי גם הוא לכהונה גדולה, בהכרח שהיא סוברת כרבי מאיר. כי לרבי יוסי אין השני ראוי להיות כהן גדול.

והיות והעמדנו את הרישא דוקא כרבנן, שפטרו את המרובה בגדים מפר הבא על כל המצוות, אם כן יקשה - וכי מעמידים אנו את הרישא כדעת רבנן, ואילו את הסיפא כדעת רבי מאיר!?

ומשנינן: אמר רב חסדא - אין! אכן, כך הוא, ויש לנו להעמיד את הרישא לפי רבנן, ואת הסיפא לפי רבי מאיר!

רב יוסף אמר: משנתנו, שיטת רבי היא, ואין היא נשנית לפי שני תנאים חלוקים, אלא כך סבר רבי עצמו.

ונסיב לה, שנה אותה רבי אליבא דתנאי, לפי תנאים חלוקים, כי רבי סבר בדין האמור ברישא, כרבנן, שאין מרובה בגדים מביא פר, ולכן סתם את הרישא להלכה, כרבנן. ואילו בדין האמור בסיפא, שהשני מכהן כמו הראשון, סבר רבי כמו רבי מאיר, וסתם את המשנה כמוהו (4).

רבא אמר: משנתנו, שיטת רבי שמעון היא. וסבר לה, רבי שמעון כרבי מאיר בחדא, שהכהן השני נחשב כהן גדול כמו הראשון, ופליג עליה בחדא, שאין מרובה בגדים מביא פר.

ומצינו ברייתא שמבואר בה כי רבי שמעון סובר שאין מרובה בגדים מביא פר על כל המצות.

דתניא:

דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט, אלו הם: (5)

א. פר הבא על כל המצות, שמביא רק הכהן הגדול כששגג.

ב. ופר יום הכיפורים, שמתכפר בו הכהן הגדול ושבט הכהנים.

ג. ועשירית האיפה של הכהן הגדול בכל יום.

ד. **ולא פורע** את שערו **ולא פורם** את בגדיו על קרובו שמת. **אבל הוא פורם** את בגדיו **מלמטה**, ואילו **ההדיוט** פורם בגדיו **מלמעלה** [דינים אלו מבוארים במשנה הסמוכה].

ה. **ואין מטמא לקרובים**. ו. **ומוזהר על הבתולה** לשאת אותה לאשה, ולא יקח בעולה.

ז. **ואסור באלמנה**.

ח. **ומחזיר את הרוצח** מעיר מקלטו בשעה שהוא מת.

ט. **ומקריב** כאשר הוא **אונן**, אך **אינו אוכל** מהקרבן כשהוא אונן, **ואינו חולק** עם הכהנים בבשר הקרבנות של אותו היום שהוא אונן בו, ואפילו לא בכדי לאכול בערב, כשתגמר אנינותו.

י. **מקריב חלק בראש**, שיכול לבחור בעצמו איזה חלק יקריב בקרבן.

יא. **ונוטל חלק בראש**, מבשר הקרבנות שמקריבים כהנים אחרים.

יב. **ומשמש בשמונה בגדים**.

יג. **וכל עבודת יום הכיפורים, אינה כשירה אלא בו**. (6) **יד**. **ופטור על טומאת מקדש וקדשיו**.

וכולן, נוהגין במרובה בגדים - חוץ מפר המביא הכהן הגדול על כל המצות!

וכולן, נוהגין במשיח שעבר - חוץ מפר יום הכיפורים ועשירית האיפה!

וכולן, אין נוהגין במשוח מלחמה - חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה של כהן גדול, ואלו הם: לא פורע שערותיו. **ולא פורם** בגדיו על מתו. **ואין מטמא לקרובים** שמתו. **ומוזהר על הבתולה** במצות עשה לנשאה. **ואסור באלמנה**. וכן **מחזיר** הוא **את הרוצח** מעיר מקלטו במותו, **דברי רבי יהודה**.

וחכמים אומרים: משוח מלחמה **אינו מחזיר** את הרוצח!

הרי לנו שיטת תנא הסובר שכהן משיח שעבר שוה הוא בכל דיניו לכהן משמש, חוץ מהבאת פר יום הכיפורים ועשירית האיפה, ומאידך, הוא סובר שמרובה בגדים פטור מפר.

ומבררת הגמרא: **והאי ברייתא**, הסוברת שמרובה בגדים אינו מביא פר על כל המצוות,
ממאי מהיכן ידעת דרבי שמעון היא?

אמר רב פפא: מאן שמעת ליה דאמר את הדין האמור בברייתא: כהן גדול **פטור**
על טומאת מקדש וקדשיו - רבי שמעון הוא! [במשנה לעיל ט א], ובהכרח
שברייתא זו מדבריו היא.

ומפרשת הגמרא את הדין האמור בברייתא: "וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה **חוץ**
מחמשה דברים האמורים בפרשה!"

מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והכהן הגדול מאחיו" - זה כהן גדול.

"אשר יוצק על ראשו שמן המשחה" - זה משוח מלחמה. (7)

"ומלא את ידו ללבוש את הבגדים" - זה מרובה בגדים. (8)

על כולן הוא אומר "ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרוס, ועל כל נפשות מת
לא יבוא."

יכול יהו כולן מקריבין כשהם אוננין? תלמוד לומר "כי נזר שמן משחת
אלהיו עליו". עליו - ולא על חבירו! מיעט הכתוב משוח מלחמה, שאף על פי שהוא
משוח, אין דינו שוה לכהן גדול, ואינו מקריב כשהוא אונן (9).

ואחר שחילקו הכתוב למשוח מלחמה מכהן גדול, וגילה שאינו מקריב כשהוא אונן,
יכול נלמד שאינו חייב בדיני כהן גדול, ולא יהא מצווה משוח מלחמה על הבתולה?

תלמוד לומר "והוא אשה בבתוליה יקח". תיבת "הוא" מתייחסת לכל אחד משלשת
הכהנים המוזכרים בתחילת הפרשה, ללמדנו ששלשתם חייבים במצוה זו, והכהן משוח
המלחמה הוא אחד מהם.

אך לא כל התנאים למדו ש"והוא" בא להשמיענו דין זה, שמשוח מלחמה מצווה לשאת
הבתולה, אלא **כתנאי** - במחלוקת תנאים שנוי דין זה! דתניא: **"והוא אשה בבתוליה**
יקח" - אחר שחלק הכתוב בין משוח מלחמה לבין כהן גדול לגבי הקרבה באנינות,
ריבה את משוח מלחמה, ולימד שאף הוא חייב לשאת בתולה, דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר: לא בא הכתוב לרבות משוח מלחמה, אלא לרבות כהן גדול שנפל
בו מום, וכך דרשינן:

אין לי שחייב לשאת בתולה **אלא** כהן גדול **שעבר** זמנית מתפקידו, **מחמת** טומאת **קריו**, ונשאר בדין כהן גדול כי יש בידו לטבול ולהטהר ולחזור לעבודתו, ולכן סברא היא שחייב בעשה ליקח בתולה. אבל כהן גדול שעבר מתפקידו **מחמת מומין** שאירעו בגופו, ולא יוכל לחזור לעבודתו לעולם, **מנין** שגם הוא חייב לשאת בתולה?

תלמוד לומר "והוא", ריבה הכתוב אפילו בעלי מומין! (10) **בעא מיניה רבא מרב נחמן**: כהן גדול **משיח שנצטרע, מהו באלמנה?**

וצדדי הספק:

האם רק **מידחא דחי**, נדחה הכהן הגדול מכהונתו, כי אינו יכול לשמש כשהוא מצורע, אבל הוא חייב בכל דיני כהונה גדולה, ואסור באלמנה.

או דילמא, בעת צרעתו **מיפטר פטר** לגמרי מדיני כהונה גדולה, ומותר באלמנה. (11)

לא הוה בידיה דרב נחמן לפשוט לו ספיקו.

זימנין הוי יתיב רב פפא, וקמבעיא ליה בעיה זו.

אמר ליה הונא בריה דרב נחמן **לרב פפא**: הרי **תנינא**: **אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מנין** שהוא חייב בעשה לשאת בתולה ולא אלמנה? **תלמוד לומר "והוא"!**

והרי נצטרע הוא כמי שנפל בו מום, ומוכח שהוא אסור באלמנה!

קם רב פפא, **נשקיה** להונא בריה דרב נחמן, **ויהיב ליה ברתיה לאשה!**

מתניתין:

כהן גדול פורם את בגדיו על מתו (12) **מלמטה**. (13) **והכהן ההדיוט פורם** את בגדיו **מלמעלה**.

כהן גדול מקריב כשהוא **אונן**, אך **ולא אוכל** את הקרבן משום אנינותו. **וההדיוט לא מקריב ולא אוכל**.

גמרא:

אמר רב: "למטה" שאמרו, שחייב כהן גדול לפרוס בגדיו למטה, הכוונה היא, שיקרע **למטה ממש**, בשפת חלוקו התחתונה שכנגד רגליו (14).

"למעלה" שאמרו בכהן הדיוט, **למעלה ממש**, בצואר, בשפה של החלוק למעלה, בפתחו העליון שכנגד הצואר.

ועל אביו ואמו קורע ומנתק לגמרי את בית הצואר, ואילו על שאר קרוביו קורע רק מתחת שפת בית הצואר, וכדלהלן.

ושמואל אמר: מה ששנינו במשנה שקורע הכהן הגדול **למטה**, אין הכונה שקורע למטה בשפת בגדו התחתונה, אלא **למטה מ"קמי שפה"**, מתחת לשפת הבגד העליונה, ואף על אביו ואמו אינו קורע את בית הצואר עצמו, אלא קורע מלמטה לו.

[נמצא, שלפי שמואל קורע הכהן הגדול על אביו ואמו, באופן שלדעת רב, קורע ההדיוט על שאר קרוביו].

ומה ששנינו במשנה שהכהן ההדיוט קורע **למעלה**, הכונה היא, שהוא קורע **למעלה מ"קמי שפה"**, שהוא קורע את שפת הבגד העליונה, ומנתקה לגמרי.

וזה וזה, קריעתם של הכהן הגדול ושל הכהן ההדיוט, היא **בצואר**. ושלא כדברי רב, שהכהן הגדול קורע את שפת הבגד התחתונה!

מיתיבי לשמואל: מצות קריעה של כל אדם מישראל, **על כל המתים כולן**, כך היא: **רצה מבדיל בקריעתו "קמי שפה" שלו. רצה אינו מבדיל קמי שפה שלו.** והיינו, שאינו צריך לקרוע את השפה העליונה של הבגד [שהיא מסביב לצואר] אלא דיו שיהיה קורע מתחת לשפה, ובאופן שאינו ניכר הקרע. כי עיקר הדין הוא לקרוע את בית הצואר, ואין צורך שיקרע את שפת בית הצואר, עד שיראה הקרע כלפי חוץ.

אבל **על אביו ועל אמו מבדיל** את השפה לגמרי בקריעתו, כי מפני כבודם תקנו שיקרע באופן שיראה הקרע בחוץ!

ומהלכה זו יש לתמוה על שמואל: **כיון דבעלמא**, באדם שאינו כהן, הקורע על קרובו [שאינו אביו ואמו], אם קורע מתחת לשפה העליונה ואינו מבדיל את השפה, **הוי קרע** לצאת בו ידי קריעה על המת. אם כן, כיצד מותר לכהן הגדול לקרוע כך על אביו ואמו, והרי **קרי כאן "בגדיו לא יפרוס"?! (15)** ומתריצין: **שמואל כרבי יהודה סבירא ליה**, שחולק על הברייתא, **ואמר: כל קרע, של כל אדם, שאינו מבדיל שפה שלו**, של בית הצואר של הבגד, **אינו אלא קרע של תיפלות**, כי בית הצואר ממשיך להראות שלם, ואינו יוצא ידי חובת קריעה אלא רק בקרע הנראה. ולפיכך קרע שכזה, אינו קרע שנאסר לכהן הגדול לקרועו, אלא שצריך לקרעו מפני עגמת נפש.

ופרכינן : ומי אית ליה לרבי יהודה קריעה בכהן גדול כל עיקר?

והא תניא: אילו נאמר "ראש לא יפרע ובגד לא יפרוס", הייתי אומר בראש ובגד של סוטה הכתוב מדבר, וכוונת הכתוב לומר שפריעת ופרימת סוטה לא תעשה על ידי כהן גדול, אלא בכהן הדיוט.

תלמוד לומר "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרוס". (16) בא הכתוב ללמדך, שכהן גדול אינו בפריעה ובפרימה כל עיקר, ואסור לו לקרוע בגדיו כלל, **דברי רבי יהודה.**

רבי ישמעאל אומר: אינו פורס כדרך שבני אדם פורמין, אלא הוא, כהן גדול, פורס מלמטה וההדיוט מלמעלה.

וכיון ששמואל סובר כרבי יהודה בדיני קריעה, אם כן כיצד אמר שכהן גדול קורע למטה מקמי שפה, והרי רבי יהודה אמר שאינו קורע כלל, ואפילו מפני עגמת נפש.

ומתרצינן : **שמואל סבר לה כרבי יהודה בחדא**, שכל קרע שאינו מבדיל את השפה אינו קרע, **ופליג עליה בחדא**, וסבר שכהן גדול חייב לקרוע למטה מקמי שפה, מפני עגמת נפש.

מתניתין:

כל קרבן או חיוב (17) התדיר מחבירו, הרי הוא קודם את חבירו, כגון קרבנות תמידין, קודמין למוספין.

וכל קרבן או אדם (18) המקודש מחבירו, הרי הוא קודם את חבירו שאינו מקודש כמוהו.

היו **פר המשיח ופר העדה עומדים** לפניו בעזרה להקרבה, הרי **פר המשיח קודם לפר העדה, בכל מעשיו!** וטעם הדבר, כדי שיקדים הכהן המשיח להתכפר בעצמו, ויהיה ראוי לעשות את עבודת פר העדה, שמכפר על הציבור.

גמרא:

דנה הגמרא : **מנא הני מילי** שתדיר קודם לשאינו תדיר?

אמר אביי: מדאמר קרא בקרבן מוסף של חג הפסח [במדבר כח] **"מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד** תעשו את אלה". יש לנו לדייק : **מכדי, הרי כתיב "עולת**

הבקר” ללמדנו שצריך להקריב את קרבן המוסף לאחר עולת התמיד של בוקר, שהרי כך ביארו חכמים את כוונת פסוק זה: שמא תאמר שעולה זו של קרבן מוסף באה במקום עולת הבוקר, לכך נאמר ”מלבד עולת הבוקר”, ללמד שתחילה יש להקריב את עולת התמיד של הבוקר, ורק לאחריה את העולה של קרבן מוסף.

ומאחר שלמדנו מ”מלבד עלת הבוקר” להקדים את עולת התמיד של הבוקר למוספין, אם כן, מה שחזר הכתוב ואמר ”אשר לעלת התמיד”, **למה לי?**

אלא, **הכי קאמר רחמנא: כל מצוה דתדירה, קדמה!** שגילה כאן הכתוב את טעם ההקדמה, שזה הוא כלל בכל המצוות, שיש להקדים תדיר לשאינו תדיר (19).

שנינו במשנה: **וכל המקודש מחבירו הוא קודם את חבירו!**

ודנה גמרא: זאת, **מנלן?**

דתנא דברי רבי ישמעאל: נאמר בכהן ”וקדשתו”, ומה היא קדושה זאת שאנו מצווים לקדשו? להראות חשיבות קדושתו בעינינו בכך שמקדימים אותו **לכל דבר שבקדושה** (20): **לפתוח ולקרוא בתורה ראשון**. (21) **ולברך ברכת הזימון ראשון** (22),

וליטול מנה יפה ראשון! שאם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשוה, אומר הישראל לכהן - ברור וטול איזה חלק שתרצה! (23)

ממה שהקפידה התורה להקדים כהן גדול מפני קדושתו, נלמד לכל דבר הקדוש מחבירו שמצוה להקדים קיומו לקיום חברו.

דף יג - א

שנינו במשנה: **פר כהן משיח ופר העדה** - פר המשיח קודם!

ודנה הגמרא: **מנא הני מילי?** גירסת הגמרא שלפנינו היא לפי תוספות הרא”ש

דתנו רבנן: נאמר בפר העדה ”ושרף אותו [את בשר פר העדה], **כאשר שרף את הפר הראשון**”. דהיינו, כמו את הפר של הכהן המשיח, שנכתב לפניו בפרשה. ולכן הפר של הכהן נקרא ”הפר הראשון”.

ודנה הברייתא: **מה תלמוד לומר** "כאשר שרף את הפר הראשון"? למה לא אמר הכתוב "כאשר שרף את פרו" [דהיינו של הכהן המשיח, האמור לעיל]?

אלא, בא הכתוב ללמדנו, **שיהא** פרו של הכהן המשיח **ראשון**, דהיינו - שיהא פר כהן משיח **קודם לפר העדה בכל מעשיו!**

[ולגירסת רש"י יש לבאר כך: כיון שכתבה תורה בפר העדה "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת [של הכהן המשיח]" , למה חזרה התורה וכתבה "כאשר שרף את הפר הראשון"? אלא, מכאן ללמדנו, שיהא פרו של כהן המשיח "ראשון", בכך שיהא קודם לפר העדה בכל מעשיו].

תנו רבנן: אלו הם דיני הקדימה

א. **פר כהן משיח, ופר העדה, שהיו עומדים** מוכנים להקרבה (1) - **פר כהן משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו!**

וטעמו של דבר: **הואיל ומשיח מכפר** בעבודתו, **ועדה מתכפרת** בפר הנעשה על ידו, **דין הוא שיקדים** קרבן **המכפר** להבאת קרבן **המתכפר**. דהיינו, עדיף שיתכפר תחילה הכהן המשיח בהבאת קרבנו, כי הוא המכפר על העדה [בעבודתו בפר העדה], לאחר שכבר התכפר הוא בעצמו. (2) **וכן הוא אומר** בעבודת יום הכיפורים, שתחילה מתכפר הכהן המכפר בעצמו, ולאחר מכן מתכפרים אלו שהוא מכפר עליהם. שנאמר [ויקרא טז] **"וכפר הכהן הגדול בעדו** תחילה. ולאחר מכן, הוא יכפר **בעד ביתו, ובעד כל קהל ישראל!"**

ב. **פר העלם דבר של ציבור** הבא על שאר עבירות [חוץ מעבודת כוכבים], **קודם לפר של ציבור** הבא על העלם דבר **בעבודת כוכבים!**

ומבאר הגמרא את החלק השני של הברייתא:

מאי טעמא קודם פר העלם דבר בשאר המצוות לשעיר הציבור בעבודת כוכבים?

כי **האי**, הפר של שאר עבירות **חטאת** הוא, ואילו **האי**, פר של עבודת כוכבים, **עולה** הוא.

ותניא, החטאת קודמת לעולה, בכל ענין, אפילו כשהביאום שני אנשים [ולכן הוא הדין בפרי הציבור, שבאו על שני חיובים נפרדים, קודם פר החטאת לפר העולה]. לפי שנאמר בפרשת האנשים החייבים בקרבן עולה ויורד [כגון שבועת שקר], [ויקרא ה] שחייבים להביא כשבה או שעירת עזים לחטאת. ואם לא השיגה ידם לקנות מן הצאן, עליהם

להביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, **"והקריב את אשר לחטאת ראשונה"**.

ופסוק זה, לכאורה, מיותר הוא.

כי **מה תלמוד לומר?** מה הוא בא ללמד?

אם ללמד שתהא חטאת קריבה ראשונה, לפני הקרבת העולה, אין צורך בכך, שהרי כבר נאמר [שם בפסוק השני, בהמשך] **"ואת השני יעשה עולה כמשפט"**.

ובא הכתוב השני בהמשך, לומר, שהחטאת קריבה ראשונה כיון שהיא באה לרצות בה את המתכפר לפני הבאת העולה [הנחשבת להבאת דורון], והריצוי קודם להבאת הדורון, כי לפני הריצוי, אי אפשר להביא דורון.

אלא, כיון שהפסוק הראשון מיותר, הרי זה **בנה אב**, לומר, **שיהו כל חטאות, קודמות לעולות הבאים עמהם. וקיימא לן**, שבא הכתוב הזה ללמד, **דאפילו חטאת העוף, קודמת לעולת בהמה**, וזאת, אף על פי שקרבן בהמה חשוב הוא מקרבן העוף.

והרי לא מצינו שום אופן שבו אדם אחד יתחייב להביא חטאת העוף ועולת בהמה בזמן אחד. ומוכח מכאן, שכוונת הכתוב היא לומר, שיש להקדים כל חטאת לעולה, ואפילו הקרבת חטאת של אדם אחד, להקרבת עולה של אדם אחר. ובאופן הזה, לא שייך הטעם שיקדים הריצוי לדורון, אלא הקרבת החטאת קודמת, כי היא מקודשת יותר מקרבן עולה.

ומכאן נלמד, שגם פר חטאת ופר עולה של ציבור, על אף שהם באים על שני חיובים נפרדים, בכל זאת צריך להקדים את פר החטאת לפר העולה. (3)

ג. **פר עבודת כוכבים** של העדה, שהוא עולה, **קודם לשעיר עבודת כוכבים** של העדה, על אף שהשעיר הוא חטאת!

ודנה הגמרא בדברי הברייתא, שפר עבודת כוכבים קודם לשעיר עבודת כוכבים הבא עמו:

אמאי קודם הפר לשעיר, והרי האי שעיר, חטאת הוא, והאי פר עולה, הוא?

אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי: חטאת צבור זו, הבאה על עבודת כוכבים, כתובה בתורה כשהיא **חסירא** את האות **אל"ף**, שהרי [במדבר טו] **"לחטת" כתיב** בה. ובא החסרון הזה ללמדנו שיש חסרון במעלת החטאת הזו, שהיא אינה מכפרת לבדה אלא רק בצירוף כפרת העולה. ולפיכך הקרבת העולה קודמת להקרבת החטאת הזו, כי היא עולה המכפרת. (4)

ואילו **רבא אמר**: הטעם שפר העולה קודם להקרבה, הוא משום **דכתיב ביה** [שם] "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה **כמשפט**, ושעיר עזים לחטאת". בא הכתוב לחדש ולומר, שבעבודה זרה יש להקריב את העולה והחטאת דוקא כמשפט הכתוב בפרשה זו, והיינו לפי סדר כתיבתם, שהעולה קודמת לחטאת! (5)

וממשיכה הגמרא בהבאת דברי הברייתא: ד. **שעיר** החטאת של העדה הבא על שגגת **עבודת כוכבים**, (6) **קודם לשעיר של נשיא!**

ומבאר הגמרא: **מאי טעמא? האי**, שעיר עבודת כוכבים, הוא קרבן **ציבור**.

ואילו **האי**, שעיר נשיא, הוא קרבן **יחיד**. וקרבו של הציבור קודם לקרבן היחיד (7).

ה. **שעיר נשיא, קודם לשעירת יחיד!**

מאי טעמא? האי מלך והאי הדיוט.

ו. **שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד!** [מהטעם שיבואר להלן].

ומקשה הגמרא סתירה: **והא תניא איפכא**, שכבשת יחיד, קודמת לשעירת יחיד [מהטעם שיבואר להלן]!

אמר אביי: תנאי היא, שנחלקו מי מהן קודמת:

מר סבר, שעירה עדיפא, **שכן נתרבתה** להקריבה אפילו **אצל עבודת כוכבים ביחיד**, לפיכך מקדימין להקריבה לפני כבשה, שאינה קריבה ביחיד שחטא בעבודה זרה, אלא בשאר עבירות בלבד. (8)

ומר סבר, כבשה עדיפא, **שכן נתרבתה** בכך שהיא קריבה יותר משעירה, בהקרבת **האליה** שבה. ולכן מקדימים להקריבה לפני שעירה, שאינה טעונה הקרבת אליה.

ז. הקרבת מנחת **העומר** נעשית **קודם לכבש**, **הבא עמו**. (9) ח. **שתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמהם** (10).

זה הכלל במנחת העומר ובשתי הלחם: **דבר הבא בגין ליום**, קרבן העומר, או שתי הלחם, שהן מצוות היום, **קודם לדבר הבא בגין לחם**. והיינו, קרבן מנחת העומר הרי הוא קודם להבאת הכבש הבא בגין העומר. והקרבת שתי הלחם קודמת להקרבת שני הכבשים הבאים בגין שתי הלחם. (11)

מתניתין:

האיש קודם לאשה להחיות, כשצריכים להציל את שניהם ממוות. (12)

וכן קודם האיש לאשה **להשב אבידה**, שצריך להקדים להשיב את אבידת האיש, (13)
משום שהאיש חייב בכל המצוות, ואילו אשה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמן. (14)

והאשה קודמת לאיש לכסות, משום שבושתה מרובה משל האיש.

וכן קודמת האשה **להוציאה מבית השבי**, שמא יבואו עליה הנכרים. (15) אולם, **בזמן ששניהם עומדים לקלוקל**, שיש לחוש לאיש משום משכב זכור, **האיש קודם לאשה**, כי (16) אשה דרכה בכך, ואין בושתה מרובה כשל בושת האיש במשכב זכור. (17)

גמרא:

תנו רבנן: היה הוא ואביו ורבו בשבי, (18) ויש בידו ממון לפדות אדם אחד בלבד, הרי הוא קודם לרבו.

ואם היה בידו ממון לפדות אדם נוסף - **רבו קודם לאביו!** (19)

ואם היתה גם אמו בשבי, פדיית **אמו קודמת לכולם**, ואפילו לפדיית עצמו [במקום שאין סכנה לנפשו], שמא יבואו עליה הנכרים (20).

חכם קודם להחיותו ולפדותו לפני מלך ישראל. כי **חכם שמת אין לנו כיוצא בו**. (21) ואילו **מלך ישראל שמת**, הרי **כל ישראל ראויין למלכות** במקומו.

מלך קודם לכהן גדול.

שנאמר בפרשת משיחת המלך שלמה למלך על ישראל [מלכים א א]: **"ויאמר המלך דוד להם, לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולבניהו בן יהוידע: קחו עמכם את עבדי אדוניכם"**, וכונתו של דוד באומרו "אדוניכם", היתה לעצמו.

ומשמע, שדוד המלך כינה את עצמו "אדון" אפילו ביחס לצדוק הכהן הגדול! (א21)

כהן גדול קודם לנביא.

שנאמר באותה פרשה של משיחת שלמה: **"ומשח אותו, את שלמה, שם, צדוק הכהן ונתן הנביא"**. הרי שהקדים את **צדוק הכהן הגדול לנתן הנביא**.

ואומר, עוד מקור שכהן גדול קודם לנביא [זכריה ג]: "שמע נא יהושע הכהן הגדול, אתה ורעידך"!

יכול "רעידך", הדיוטות היו?

תלמוד לומר "כי אנשי מופת המה". ואין קרוי איש מופת אלא נביא. שנאמר בפרשת המבחן של נביא אמת או שקר [דברים יג]: "ונתן אליך אות או מופת". הרי שהקדים הכתוב את יהושע הכהן הגדול לרעיו הנביאים.

כהן גדול שהוא **משוח בשמן המשחה, קודם לכהן גדול שאינו משוח, אלא הוא מרובה בגדים בלבד.** (22) כהן גדול, המכהן כשהוא **מרובה בגדים** מבלי שנמשח, הרי הוא **קודם למשיח** [דהיינו לכהן גדול שנמשח בשמן המשחה, אלא] **שעבר** מכהונתו, באופן זמני, **מחמת טומאת קריו.** (23) כהן גדול **משיח שעבר** מכהונתו **מחמת טומאת קריו,** הרי הוא **קודם** למשיח שעבר **מחמת מומו** שאירע בו. כיון שזה שנטמא, יכול הוא להטהר מטומאתו. ואילו זה שנפל בו מום, אינו יכול לתקן את מומו. (24)

כהן גדול **משיח,** על אף **שעבר מחמת מומו,** הרי הוא **קודם למשוח מלחמה.** משום שכהן משוח מלחמה אינו כהן גדול לכל דבר, שהרי לא התמנה לשרת.

כהן **משוח מלחמה קודם לסגן הכהן הגדול** (25).

סגן הכהן הגדול קודם לאמרכל, שהוא הכהן הממונה על כל שבעת הכהנים שבידיהם מפתחות העזרה. (26)

ומבאר הגמרא: **מאי "אמרכל"?**

אמר רב חסדא: נוטריקון של **"אמר כולא",** שהוא האומר לכל הכהנים מה לעשות, ואין משיבין על דבריו.

אמרכל קודם לגזבר הממונה על אוצרות המקדש.

גזבר קודם לראש משמר.

ראש משמר קודם לראש בית אב של אחת המשפחות שבכל משמר.

ראש בית אב קודם לכהן הדיוט. עד כאן הברייתא. וסדר הקדימה בברייתא הוא ביחס לפדייה ולהצלה, אך לא לכל ענין. ולפיכך -

איבעיא להו: לענין טומאה, שחייב הכהן לטמא עצמו למת מצוה כדי להביאו לקבורה אם סגן כהן גדול ומשוח מלחמה, נפגשו יחד במת מצוה, איזה מהם קודם? מי מהם עדיף שיטמא ויעסוק בקבורתו של המת? (27)

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: תא שמע מהא דתניא: סגן ומשוח מלחמה שהיו מהלכים בדרך, ופגע בהם מת מצוה, מוטב שיטמא משוח מלחמה, ואל יטמא סגן, שאם יארע בו פסול בכהן גדול, נכנס הסגן ומשמש תחתיו. ולכן על אף שמשוח מלחמה מעלתו היא גבוהה מהסגן, עדיף שהוא יטמא למת מצוה, משום שהוא אינו עומד לשרת, ואילו הסגן עומד לשרת, באם יטמא או יארע פסול בכהן הגדול.

ומקשינן: והתניא איפכא: משוח מלחמה קודם לסגן! ומשמע מלשון הברייתא שבכל ענין מעלתו של משוח המלחמה עדיפה על הסגן, ואפילו לגבי השאלה מי קודם להטמא למת מצוה, עדיף שיטמא הסגן לפי שמעלתו פחותה!!

ומתרצינן: אמר רבינא: כי תניא היא ברייתא, שמשוח מלחמה קודם לסגן, להחיותו בלבד!

מתניתין:

כהן קודם ללוי להחיותו ולכבדו.

לוי קודם לישראל. (28)

ישראל לממזר. וממזר לנתין [הגבעונים שניתנו לחוטבי עצים ושואבי מים]. ונתין לגר. וגר לעבד משוחרר. וטעמי הקדימה יבוארו בגמרא.

אימתי מקדימין בסדר הזה? בזמן שכלם שוין. (29) אבל, אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, אין הקדימה תלויה ביחוס ובקדושה, אלא ממזר תלמיד חכם (30) קודם לכהן גדול עם הארץ, לפי שהחכמה קודמת לכל היחוסין.

גמרא:

מבארת הגמרא את המשנה: כהן קודם ללוי, שנאמר [דברי הימים א כג] "בני עמרם, אהרן ומשה. ויבדל אהרן משאר בני עמרם הלויים להקדישו קדש קדשים!" דהיינו, בכהונה, שהיא מעלה יותר מלויה. (31)

לוי קודם לישראל, שנאמר [דברים י] "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי".
וגו'. (32)

ישראל קודם לממזר - לפי שזה, הישראל, הוא מיוחס, שכל הדורות עד אליו נולדו
להוריהם כדין, ואילו זה, הממזר, אינו מיוחס, כי הוא, או אחד מאבותיו נוצר
בעבירה. (33)

ממזר קודם לנתין, כי זה הממזר בא מטפה כשרה שנולד מישראל כשר, וזה
הנתין בא מטפה פסולה שנולד מגוי, ואביו עצמו פסול.

נתין קודם לגר, כי זה הנתין גדל עמנו בקדושה, ששמשו כחוטבי עצים ושואבי
מים בתוך עם ישראל, על אף שלא נתקבלה גירותם. וזה הגר, לא גדל עמנו בקדושה,
כי עד שנתגייר הוא גדל בין הגוים.

גר קודם לעבד משוחרר, כי זה העבד היה בכלל ארור, שכל עבד הוא בכלל
"ארור", שהרי נח רצה לקלל את חם בקללה גדולה, ולפיכך עשאהו לכנען, בנו של חם,
לעבד. ומוכח שאין קללה גדולה מזו. ואילו זה הגר, לא היה בכלל "ארור".

שנינו במשנה: **אימתי הולכים אחר סדר המעלות הזה, בזמן שכולן שוין וכו'.**

ודנה הגמרא: **מנא הני מילי** שמעלת התורה קודמת לכל היוחסין?

אמר רב אחא ברבי חנינא: דאמר קרא על התורה [משלי ג] "יקרה היא
מפנינים". ודרשינן: יקר הוא תלמיד חכם, הלומד תורה, יותר מכהן גדול הנכנס
לפני ולפנינים. הרי שמעלת תורתו של תלמיד חכם עדיפה על כהן גדול. (34)

תניא רבי שמעון בר יוחאי אומר: בדין הוא שיקדים עבד משוחרר לגר,
מהסברא הנזכרת בנתין: **שזה העבד גדל עמנו בקדושה, וזה הגר לא גדל עמנו**
בקדושה.

אלא, אף על פי כן, קודם הגר לעבד, מהטעם האמור, כי זה העבד היה בכלל ארור,
וזה הגר לא היה בכלל ארור.

שאלו תלמידינו את רבי אלעזר ברבי צדוק: מפני מה הכל רצין לישא גיורת,
שמתרצים יותר לישא גיורת, (35) **ואין הכל רצין לישא שפחה משוחררת, אף שהיא**
גדלה עמנו בקדושה, וקרובה אלינו יותר מגיורת? **אמר להם: זו השפחה המשוחררת,**
היתה בכלל ארור. וזו הגיורת לא היתה בכלל ארור.

דבר אחר: זו הגיורת היתה בחזקת שמור, שהרי התגלה הדבר למפרע שהיתה משמרת עצמה, כי היה בדעתה להתגייר. ואילו זו השפחה, לא היתה בחזקת שמור אלא היתה מופקרת, שהרי לא היה בידה להשתחרר, ואין משמרת את עצמה.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הכלב מכיר את קונו, שהוא מתביית אצל בעליו, (36) וחתול אין מכיר את קונו, שאינו נוהג לשמור קשר עם קונו.

אמר להם: קל וחומר הוא: ומה אדם האוכל ממה שעכבר אוכל, משכח [שוכח את לימודו, כדלקמן] האוכל עכבר עצמו, שכך הוא דרך החתול, לטרפו, על אחת כמה וכמה שישכח אף את קונו.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מפני מה הכל מושלים בעכברים, שהם נרדפים תדיר יותר מבעלי חיים אחרים?

אמר להם: מפני שסורן רע. שיצרם [הנקרא "סר"] רע יותר מאחרים.

ומבארין: מאי היא?

רבא אמר: לפי שאנו רואים שדרכם של עכברים היא, שאפילו גלימי, בגדים שאינם מאכל, גייזי, הינם נושכים אותם. (37)

דף יג - ב

רב פפא אמר: אפילו שופתא דמרא, בית יד של מעדר, גייזי, הם נושכים! תנו רבנן: חמשה דברים משכחים את התלמוד: (1) א. האוכל דבר מאכל שנשאר ממה שאוכל עכבר, (2) וממה שאוכל חתול. (3) ב. והאוכל לב של בהמה. (4) ג. והרגיל באכילת זתים (5). ד. והשותה מים של שיורי רחיצה (6). ה. והרוחץ רגליו זו על גבי זו (7). ויש אומרים: אף המניח כליו [מלבושיו] (8) תחת מראשותיו בשכבו לנוח (9).

חמשה דברים משיבים את התלמוד [יפים לו]: א. האוכל פת האפויה על גבי פחמין [גחלים], וכל שכן האוכל פחמין עצמן!

[ולפי גירסת מסורת הש"ס: האוכל פת חיטין, ואין צריך לומר חטין עצמן].

ב. האוכל ביצה מגולגלת [רכה, מבושלת קצת] בלא מלח. ג. והרגיל בשמן זית.

ד. והרגיל ביין ובשמים.

ה. והשותה מים של שיורי עיסה שנשתיירה מלישה.

ויש אומרים: אף הטובל אצבעו במלח ואוכל! (10) ומה ששנינו, **הרגיל בשמן זית** משיב את התלמוד, **מסייע ליה לרבי יוחנן.**

דאמר רבי יוחנן: כשם שאכילת הזית משכח לימוד שהיה סדור בפיו של אדם במשך **של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד** שנשתכח ממנו כבר במשך **של שבעים שנה!** (11)

ומה ששנינו כי **הרגיל ביין ובשמים** משיב את התלמוד **מסייע ליה לרבא.**

דאמר רבא: חמרא וריחני - פקחין! יין ובשמים גורמים לפקחות. [והמאירי ביאר שמועיל לזכרון].

ומה ששנינו, **והטובל אצבעו במלח** יפה הוא לתלמוד,

אמר ריש לקיש - ובטובל באצבע אחת בלבד!

ודבריו אלו של ריש לקיש אין הכל מסכימים להם, אלא **כתנאי:**

רבי יהודה אומר, דוקא טבילת אצבע אחת מועילה להשיב את התלמוד, **ולא שתים!**

רבי יוסי אומר שתים, ולא שלש. וסימניך, לדעת שמחלוקתם היא בשתים ובשלש אצבעות, ולא בשלש וארבע - **קמיצה!**

שאם יזקוף האדם את ארבע אצבעותיו [מלבד האגודל], ויכפוף את אצבע הקמיצה [הסמוכה לזרת], יהיו לפניו שלש אצבעות זקופות, כשהן חלוקות, לאצבע אחת ולשתי אצבעות.

והיינו, בשעה שאצבע הקמיצה כפופה ושאר האצבעות זקופות, הרי האצבעות מתפצלות בין שני צידיה של אצבע הקמיצה הכפופה: מצד אחד תהיה אצבע אחת [אצבע הזרת], ומהצד השני תהיינה שתי אצבעות [אצבע האמה, והאצבע הנקראת "אצבע"].

וחלוקה זאת, לאחת ולשתיים, תשמש לו לסימן זכרון, שרבי יהודה אומר אחת ולא שתים, וממילא רבי יוסי החולק עליו סובר שתים ולא שלש. ולא יסתפק לומר, שמא אמר רבי יהודה שתים ולא שלש, ורבי יוסי שלש ולא ארבע.

עוד שנינו : **עשרה דברים קשים ללמוד**, שהעושה אותם יהיה קשה לשמוע, שתכבד עליו ההבנה (12).

א. **העובר תחת אפסר הגמל, וכל שכן העובר תחת גמל עצמו.**

ב. **והעובר בין שני גמלים.**

ג. **והעובר בין שתי נשים.**

ד. **והאשה העוברת בין שנים אנשים** (13). ה. **והעובר מתחת** [דהיינו ההולך ומריח] **ריח רע של נבילה** (14).

ו. **והעובר תחת הגשר שלא עברו תחתיו מים ארבעים יום.**

ז. **והאוכל פת שלא בשל אפוי כל צרכו** (15). ח. **והאוכל בשר** מהכף שבוחשין בה את הקדירה, הנקראת **זוהמא - ליסטרוון**, על שם שמעבירים בה את הזוהמא לצדדים [צד היינו "סטר"].

ט. **והשותה מאמת המים העוברת בבית הקברות** (16). י. **והמסתכל בפני המת** (17).

ויש אומרים אף הקורא כתב שעל גבי הקבר (18).

והואיל והוזכרו כאן דיני קדימה בהצלה, בפדיה ובכבוד, מביאה הגמרא עוד פרטי דינים בעניני כבוד.

תנו רבנן: כשהנשיא נכנס לבית המדרש (19)

- כל העם עומדים, ואין יושבין עד שאומר להם הנשיא "שבו"!

כשאב בית דין נכנס - עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן, רק היושבים בקצות הספסלים משני צידי המעבר נשארים לעמוד לפניו, עד שישב במקומו (20).

כשחכם נכנס - אחד עומד ואחד יושב. רק בשעה שעובר החכם בסמוך ליושב, חייב היושב לקום לפניו, ומיד כשעבר מפניו יכול לשבת, ונמצא שכל היושבים בדרך הילוכו נעמדים ויושבים בזה אחר זה (21).

בני חכמים ותלמידי חכמים אין צורך לעמוד לפניהם. אבל **בזמן שרבים צריכים להם**, הרי הם **מפסיעים על ראשי העם**, נכנסים בשעת שיעור החכם, והולכים ופוסעים למקומם, אף על פי שצריכים לעבור בין התלמידים היושבים על הקרקע, ונראה כאילו פסעו על ראשיהם של היושבים (22).

ואם **יצא לצורך** לעשיית צרכיו, זכותו לחזור על אף שפוסע על ראשי העם, ולכן **יכנס וישב במקומו**.

בני תלמידי חכמים שממונים אביהם פרנס על הציבור (23), **בזמן שיש להם דעת לשמוע**, הרי הם **נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם**. ואילו **בזמן שאין להם דעת לשמוע**, הרי הם **נכנסים ויושבים לפני אביהם, ופניהם כלפי העם**. **רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: אף בבית המשתה עושין אותם**, את בני החכמים שאביהם ממונה פרנס על הציבור, בתור **סניפין**, שמושיבין אותם בסמוך לזקנים, מפני כבוד אביהם! **אמר מר: יצא לצורך עשיית צרכיו, נכנס וישב במקומו**.

אמר רב פפא: לא אמרו שרשאי לחזור למקומו, על אף שהוא מפסיע על הראשים, **אלא** באופן שהיה צריך לצאת **לקטנים**, כי אנוס הוא על כך. **אבל** כשהוצרך לצאת לגדולים - **לא** נכנס ויושב במקומו, **כי הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא**. וכיון שלא בדק את עצמו לפני השיעור, פושע הוא בכך, ואין לו זכות לחזור ולפסוע על הראשים (24).

דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב לבית הכסא, כדי שלא יצטרך להתפנות במשך היום, כי המתפנה ביום חייב להתרחק מהדרך, שלא יהיו אחרים רואים אותו, ולפיכך עדיף להתפנות בהשכמה ובערב, **כדי שלא יצטרך להתרחק**.

והאידנא, דחלשא עלמא, אפילו אם יצא לגדולים נמי, נכנס ויושב במקומו.

אמר מר: רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אף בבית המשתה עושים אותם, את בני תלמידי חכמים שאביהם ממונה פרנס על הציבור, **סניפים** לזקנים.

אמר רבא: רק בחיי אביהם ובפני אביהם עושים להם כבוד זה.

אמר רבי יוחנן: בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה זו, ששנינו לעיל, כשנשיא נכנס, כשאב בית דין נכנס וכו'.

וכך היו המעמדות בזמן שתקנו את חילוקי הכיבודים הנזכרים לעיל:

רבן שמעון בן גמליאל - נשיא. רבי מאיר - חכם. רבי נתן - אב בית דין.

ומתחילה היו נוהגים כך: **כי הוה רבן שמעון בן גמליאל התם - הוּו קיימי כולי עלמא מקמיה. וכמו כן כי הוּו עיילי רבי מאיר ורבי נתן - הוּו קיימי כולי עלמא מקמיהו!**

אמר רבן שמעון בן גמליאל, שהיה הנשיא: וכי לא בעו למיהוי היכרא בין דיילי לדידהו? (25)

לפיכך **תקין** רבן שמעון בן גמליאל את סדר הכיבודים המפורט **בהא מתניתא.**

ההוא יומא, שתיקן רבן שמעון בן גמליאל את הסדר זה, לא הוּו רבי מאיר ורבי נתן התם.

למחר כי אתו, חזו רבי מאיר ורבי נתן דלא קמו כל הציבור מקמיהו כדרגילא מילתא.

אמרי - מאי האי?!

אמרו להו - הכי תקין רבי שמעון בן גמליאל! אמר ליה רבי מאיר לרבי נתן: אנא חכם, ואת אב בית דין, הבה נתקין ליה מילתא כי לדידן, נעשה לרשב"ג כמו שעשה לנו! (26)

אמר ליה רב נתן: מאי נעביד ליה?

אמר לו רבי מאיר: **נימא ליה, נאמר לרשב"ג: גלי, דרוש לנו במסכת עוקצין!** ויודע אני **דלית ליה, שאינה סדורה בידו. וכיון דלא גמר מסכת עוקצין, ולא יוכל להענות לבקשתנו, נימא ליה את הפסוק "מי ימלל גבורות ה', ישמיע כל תהלתו" - למי נאה למלל גבורות ה', מי שיכול להשמיע כל תהלתו!** והיינו, שרק היודע את כל התלמוד יכול להתהלל, ולא מי שאינו יודע מסכת עוקצין. ובטענה זו, **נעבריה** לרבן שמעון בן גמליאל מנשיאותו, **והוה אנא אב בית דין במקומך, ואת תהיה נשיא תחת רבן שמעון בן גמליאל.**

שמעינהו רבי יעקב בן קרשי לתכניתם זאת של רבי מאיר ורבי נתן, אמר: דלמא חס ושלום אם יעשו זאת לרשב"ג שיבקשו ממנו לדרוש בעוקצין ולא יידע, אתא מלתא לידי כסופא, יבוא הדבר לידי כך שיתבייש רשב"ג.

אזל רבי יעקב, **יתיב אחורי עיליתיה דרשב"ג**, ישב לו מאחרי העליה שהיה רשב"ג נמצא בה, ושנה בקול רם משניות במסכת עוקצין, וכך עשה: **פשט**, פירש רבי יעקב את המשניות, ולאחר מכן, **גרס אותן, ותנא**, ושוב חזר ושנה אותן, ושוב **גרס ותנא**.

שמע זאת רשב"ג, **ואמר: מאי האי דקמא?!** מה מתרחש לפני, שרבי יעקב יושב ושונה את מסכת עוקצין כדי שאשמע. **דלמא, חס ושלום, איכא בי מדרשא מידי**, שמא מתרקם משהו בבית המדרש נגדי. **יהב דעתיה על כד, וגרסה** היטב למסכת עוקצין.

למחר, אמרו ליה רבי מאיר ורבי נתן לרשב"ג: ניתי מר, וניתני בעוקצין!

פתח רשב"ג **ואמר** את שיעורו במסכת עוקצין.

בתר דאוקים, לאחר שסיים דבריו, **אמר להו** לרבי מאיר ולרבי נתן: **אי לא גמירנא, כסיפיתנן!** בקשתם ממני דבר שהייתי מתבייש בו אילו לא הייתי שונה אותן!

פקיד, צוה רשב"ג, **ואפקינהו**, הוציאו את רבי מאיר ולרבי נתן **מבי מדרשא. הו** **כתבי** רבי מאיר ורבי נתן **קושייתא בפתקא, ושדו התם** לתוך בית המדרש.

אותן קושיות **דהו מיפריק**, שהיה מתרץ רשב"ג, **מיפריק**. ואולם, אותן קושיות **דלא הו מיפריק** על ידו, **כתבי** הם תירוציהם, **ושדו**, וזרקו אותם פנימה.

אמר להו רבי יוסי לתלמידי החכמים שהיו בפנים בית המדרש: **תורה מבחוץ ואנו מבפנים!?!**

אמר להן רבן שמעון בן גמליאל: ניעיילינהו לבית המדרש!

מיהו, ניקנסינהו בכך **דלא נימרו שמעתא משמייהו!**

ומאז, **אסיקו** לשמעתא **דרבי מאיר** בשם **"אחרים"** אומרים, **ולרבי נתן "יש אומרים!"**

אחוה להו משמים לרבי מאיר ולרבי נתן **בחלמייהו: זילו פייסוהו לרבן שמעון בן גמליאל!**

רבי נתן אזל ופייס את רשב"ג.

רבי מאיר לא אזל, משום **דאמר: דברי חלומות, לא מעלין ולא מורידין!**

כי אזל רבי נתן לפייס את רשב"ג, אמר ליה רשב"ג: מה עלה בדעתך להיות נשיא במקומי? נהי דאהני לך קמרא, אבנט מוזהב שהוא סמל לחשיבות דאבוך, שהיה לאביך, למהוי אב בית דין. אבל מי שויניך נמי להיות נשיא?! מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה דבריס שאמר רבי מאיר ולא אמרם בשמו של רבי מאיר, כיון שנקנס שלא יאמרו בשמו, אלא מתני ליה בלשון "אחרים אומרים".

וכך שנה לו את מה ששנינו במסכת בכורות: מי שעמד למנות צאנו כדי לעשר ממנו מעשר בהמה, והעבירו תחת השבט, וטעה וקרא לזה שעבר תשיעי בשם "עשירי", ולזה שעבר עשירי הוא קרא תשיעי, ושוב טעה וקרא לזה שעבר אחד עשרה "עשירי", כולן מקודשים. וכך הוא דינם: התשיעי נאכל במומו, והעשירי הרי הוא קרבן מעשר, והאחד עשר קרב בתור קרבן שלמים ועושה תמורה, דברי רבי מאיר.

אמר לו רבי יהודה: האחד עשרה שקראו עשירי, הרי הוא כאילו אמר עליו שהוא תמורת העשירי, ויקשה, למה הוא עושה תמורה, וכי תמורה עושה תמורה?

דף יד - א

וענה לו רבי מאיר: אין האחד עשרה תמורה לעשירי, אלא קרבן שלמים הוא.

כי אילו היה האחד עשרה קרבן תמורה ע לעשירי, לא היה קרב. כי תמורת מעשר אינה קריבה! והיה רבי שונה במקום "דברי רבי מאיר" - "אחרים אומרים!"

אמר לו רבן שמעון בן רבי לאביו: מי הם הללו הנקראים "אחרים", שמימיהם אנו שותים, ושמותם אין אנו מזכירים?

אמר ליה רבי לבנו: אלו בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך! אמר ליה רבן שמעון לרבי אביו: הרי כיון שעבר מאז זמן כה רב, יש לקרות על כך את הפסוק [קהלת ט]: "גם אהבתם, גם שנאתם, גם קנאתם, כבר אבדה!"

אמר ליה רבי: פסוק אחר ראוי לקרות כאן [תהילים ט]: "האויב תמו" [למרות שתם האויב, עדיין] חרבות לנצח". שחורבן האויב צריך להשאר לנצח, וגם כאן, אין לחזור ולהזכירם בשמותם.

אמר ליה רבן שמעון: הני מילי שאין להם תקומה לנצח, רק היכא דאהנו מעשייהו, אבל מה שעשו רבנן, רבי מאיר ורבי נתן, לא אהנו מעשייהו!

ואכן, **הדר אתני ליה** רבי לרבן שמעון בנו, משנה זו, ותיקן את לשונו: **אמרו משום רבי מאיר, אילו היה תמורה, לא היה קרב!**

אמר רבא: אפילו רבי, דענוותנא הוא, לא נהג בדבר זה ענוה יתירה, אלא **תנא** במשנה זו **"אמרו משום רבי מאיר"**, אבל **"אמר רבי מאיר"**, לא אמר רבי במשנתו!

אמר רבי יוחנן: **פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן**: מיהו התלמיד חכם העדיף מחברו.

חד אמר - סיני עדיף! שמשנתו סדורה לו כנתינתה מסיני.

וחד אמר - עוקר הרים, שחריף ומפולפל בתורה, **עדיף!** (1) **רב יוסף** היה נקרא **"סיני"**, משום שהיו המשניות והברייתות סדורות לו כנתינתן מסיני, אך לא היה מפולפל כמו רבה.

רבה היה נקרא **"עוקר הרים"**, משום שהיה מפולפל, אך לא היו המשניות והברייתות סדורות לו כמו רב יוסף.

שלחו לשאול **לתמן** [לארץ ישראל]: **איזה מהן** [רב יוסף היודע או רבה המפולפל] **קודם** למנותו לראש הישיבה?

שלחו להו: סיני עדיף (2) **! משום דאמר מר "הכל צריכין למרי חטיא"**. כולם צריכים לקנות לבעל החטים לקנות ממנו חטים כדי לאפות מהם לחם. ורב יוסף הוא **"מרי דחטיא"**, שהמשניות והברייתות, שהן מקורות ההלכה, (3) היו סדורות לו. (4) ולפיכך הכל צריכים לו.

ואפילו הכי, שפסקו כי רב יוסף עדיף על רבה, **לא קביל רב יוסף** את השררה על עצמו.

לפיכך **מלך רבה עשרין ותרתין שנין, והדר, לאחריו, מלך רב יוסף.**

וכל שני דמלך רבה, לא נהג רב יוסף שום מנהג של שררה, **ואפילו** כשהיה רוצה רב יוסף להקיז דם, ומנהגם של האנשים החשובים היה להזמין אליהם את האומן המקיז דם במקום ללכת אליו, לא נהג רב יוסף בשררה זו, אלא, **אומנא לביתה, לא חליף!** (5)

אביי ורבא, ורבי זירא, ורבה בר רב מתנה, הוו יתבי, והוו צריכי למנות אחד מהם בתור **רישא** על כולם.

אמרי: כל דאמר מלתא ולא מפריך על ידי האחרים, הוא להוי רישא!

אמרו כולם דבריהם. **דכולהו איפריך, דאביי לא איפריך.**

חזייה רבה לאביי דגבה רישיה, שהרים ראשו ושמח על שלא פרכו את דבריו.

אמר ליה רבה לאביי: נחמני! [כך היה קרוי אביי] **פתח ואימא דרשה,** שמשמים פסקו לך גדולה!

איבעיא להו: רבי זירא ורבה בר רב מתנה, הי מינייהו עדיף?

האם **רבי זירא** עדיף משום שהוא **חריף** ומתוך חריפותו הרי הוא **מקשה** ומתרץ.

או שמא **רבה בר רב מתנה** עדיף, שהוא לומד **מתון** ושוהה ומעיין יפה, ומכח מתינותו הוא מסיק אליבא דהלכתא.

מאי, מי מהם עדיף? (6)

ומסקינן: **תיקו!**

**הדרן עלך פרק כהן משיח
וסליקא לה מסכת הוריות**